

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Κ. ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

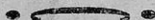
ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΕΠΙΤΟΜΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΕΠΙ ΤΗ ΒΑΣΕΙ

ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ Ν. ΓΟΥΝΑΡΑΚΗ

Τακτικού Καθηγητού ἐν τῷ Καποδιστριακῷ Πανεπιστημίῳ

ἘΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ **ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΑΛΙΒΕΡΟΣ**

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ Ὁ ΕΡΜΗΣ, ΣΤΑΔΙΟΥ 38

1915

ΙΣΤ
ΠΟΛ
1915

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Κ. ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΕΠΙΤΟΜΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΒΑΣΕΙ

ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ Ν. ΓΟΥΝΑΡΑΚΗ

Τακτικού Καθηγητού ἐν τῷ Καλοδιστριακῷ Πανεπιστημίῳ

19064

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΑΛΙΒΕΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ "Ο ΕΡΜΗΣ 38 ΣΤΑΔΙΟΥ

1915

ΕΠΙΤΟΜΗ

ΕΠΙΤΟΜΗ

ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΕΠΙΤΟΜΗ

ΤΥΠΟΣ ΑΔΕΛ. Β. ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗ ΑΘΗΝΑΙ, ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 43

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐπειδὴ τὸ σύγγραμμα τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν καὶ ἐμβριθοῦς καθηγητοῦ ὀγκῶδες καὶ γέμον βαθειῶν ἐννοιῶν εἶνε, ἐπειράθην ὅπως τὸ ἐπ' ἐμοὶ παράσχω βοήθημα εἰς τοὺς κ. κ. φοιτητὰς διὰ τοῦ παρόντος ἐγχειριδίου περιληπτικῶς καὶ συντόμως διαλαμβάνοντος τὸ μάθημα τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σοφοῦ συγγράμματος τοῦ διδάσκοντος τοῦτο καθηγητοῦ μὴ παραλειπομένων, ἐννοεῖται, τῶν οὐσιωδῶν. Ἀναγνωρίζω πλήρως τὴν δυσκολίαν τοῦ συμβιβασμοῦ δύο ἄκρων ἀντιθέσεων, τῆς συντομίας ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς μὴ παραλείψεως τῶν οὐσιωδῶν ἀφ' ἑτέρου· ἐλπίζω δ' ὅτι ἐπιρικῶς θέλουσί με κρίνει οἱ μελετήσοντες τοῦ παρόντος ἀναλογιζόμενοι τὴν ἄνω δυσκολίαν πρὸς ἣν ἡμῖν ἠναγκασμένοι νὰ παλαίσω.

Ἀθῆναι τῇ 13 Μαρτίου 1915.

Μεθ' ὑπομνήσεως

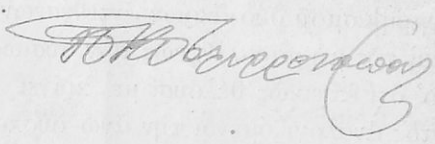
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

Διδάκτωρ Νομικῆς

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Επισημαίνεται ότι η παρούσα έκδοση του βιβλίου αποτελεί την πρώτη έκδοση του βιβλίου. Η έκδοση αυτή είναι η πρώτη έκδοση του βιβλίου. Η έκδοση αυτή είναι η πρώτη έκδοση του βιβλίου.

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ὑπογραφήν τοῦ γράφαντος θεωρεῖται κλοπιμαῖον.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Ἀντικείμενον τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας.

§ 1 Χρεῖαι.

Αἱ φυσικαὶ χρεῖαι τῆς τροφῆς, τῆς οἰκίσεως καὶ τῆς ἐσθῆτος, αἱ πρὸς συντήρησιν τῆς ὑγείας καὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ εἶνε συμφυεῖς τῷ ἀνθρώπῳ. Αὗται σὺν τῇ προόδῳ τοῦ πολιτισμοῦ αὐξάνονται ποιοτικῶς ὡς ἐπίσης καὶ αἱ πνευματικαὶ χρεῖαι τὸ μὲν λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐκζητοῦντος τὴν σωματικὴν ἄνεσιν καὶ ψυχικὴν εὐφροσύνην, τὸ δὲ λόγῳ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀπομυήσεως καὶ φιλοδοξίας, ἵνα διακρίνηται ἐν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις. Οὕτω ἐπέρχεται οἰκονομικὴ πρόοδος καὶ πολιτισμὸς ἀλλ' ἀπαραίτητος ὄρος ἢ αὐξήσις τῶν χρεῶν γὰρ συνοδεύεται ὑπ' ἀναλόγου ἐξουδεύσεως μέσων θεραπείας τούτων. Ὁ οἰκονομικὸς καὶ ἐκπολιτιστικὸς βίος τῶν τε συγχρόνων λαῶν καὶ τῶν τῆς ἀρχαιότητος καταρρίπτει τὰς ἰδέας τῶν ἠθικολόγων περὶ τοῦ ὅτι ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἀτόμου εὐρηται ἐν τῷ περιορισμῷ τῶν χρεῶν αὐτοῦ.

§ 2. Οἰκονομικὴ ἐνέργεια Οἰκονομία.

Ἡ μετὰ θυσίας συνδεομένη ἐνέργεια πρὸς κτήσιν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ μέσων θεραπείας τῶν χρεῶν τοῦ ἀνθρώπου καλεῖται Οἰκονομική. Ἡ ἐνέργεια ἦν καταβάλλει τις ὅπως δι' ὀλιγοτέρας θυσίας ἐπιτύχῃ τὸ αὐτὸ ἢ διὰ τῆς αὐτῆς θυσίας ἐπιτύχῃ περισσότερον καλεῖται εἰδικώτερον Οἰκονομική. Πηγὴ μέσων θεραπείας τοῦ ἀνθρώπου εἶνε οὐ μόνον ἡ φύσις ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, τῷ συνεταιρισμῷ, τῇ πολιτείᾳ παρεχομένων μέσων πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ἀναπτύξεως. Ὅθεν οὐ μόνον τὰ ὑλικά ἀλλὰ καὶ τὰ ἄυλα, αἱ προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι εἶνε μέσα θεραπείας τῶν χρεῶν. Τὸ σύνολον τῶν οἰκονομικῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἀνθρώπου λέγεται Οἰκονομία.

Αἱ οἰκονομίαι διακρίνονται εἰς φυσικῶν καὶ νομικῶν προσώπων, ἐκ τῶν προσώπων τῶν διοικούντων αὐτάς, ὡς καὶ ἰδιωτικὰς καὶ δημοσίας. Ἡ Δημοσία Οἰκονομία τῆς Πολιτείας εἶνε ἡ σπουδαιωτάτη διότι περὶ αὐτὴν συγκεντροῦται πᾶσα ἡ πολιτικὴ ἐνέργεια καὶ ἐπιδορᾷ ἐπὶ τὰς

ιδιωτικῶς οἰκονομίας ὡς ἐξ αὐτῶν ποριζομένη τὰ χρήσιμα μέσα διὰ τῶν φόρων.

§ 3. Ἐθνικὴ Οἰκονομία.

Ἀπασαι αἱ ιδιωτικαὶ Οἰκονομίαι εὐρίσκονται εἰς συνεξάρτησιν καὶ συνεπίδρασιν μὴ δυνάμεναι καθ' ἑαυτὰς νὰ ἐπιτύχῃσι τοῦ σκοποῦ των ἀνεξαρτήτως τῶν λοιπῶν. Ἡ σημασία τῆς συνεπιδράσεως σήμερον ἐπικρατούσης τῆς διὰ συναλλαγῆς ἀποκτήσεως εἶνε μεγίστη ἐν ᾧ ἀντιθέτως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐποχῇ ὑπαρχούσης τῆς ἀμέσου ἀποκτήσεως τῶν ἀγαθῶν ἀνευ συναλλαγῆς ἤτο ἀσήμαντος. Ὁ ἀμέσως ἀποκτῶν πορίζεται πᾶν χρήσιμον διὰ τὰς ἀνάγκας του διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ παραγωγῆς ὁ δὲ διὰ συναλλαγῆς ὅμως παράγει πλείονα τῶν χρησίμων ἑαυτῷ ὅπως διὰ τοῦ περισσεύματος ἀποκτήσῃ διὰ τῆς συναλλαγῆς μετ' ἄλλων ἄλλα χρήσιμα μέσα προϊόντα ἄλλων ιδιωτικῶν οἰκονομιῶν. Τὸ σύνολον τῶν ιδιωτικῶν οἰκονομιῶν λαοῦ τινος συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς δημοσίας οἰκονομίας τῆς Πολιτείας καλεῖται Ἐθνικὴ Οἰκονομία. Ἡ Πολιτεία συντρέχει τὰ άτομα ἐν ταῖς οἰκονομικαῖς ἐνεργείαις αὐτῶν πρὸς πληρῶσιν τοῦ σκοποῦ των ἔχουσα τὴν δύναμιν καὶ τὴν θέλησιν τοῦ λαοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

§ 4. Ἡ ἐπιστήμη τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας.

Πολιτικὴ Οἰκονομία καλεῖται ἡ ἐπιστήμη ἢ ἔχουσα ἀντικείμενον τὴν ἔθνικὴν Οἰκονομίαν. Ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία ἐρευνῶσα τὰ αἷτια καὶ ἀποτελέσματα τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων παραγωγῆς, κυκλοφορίας, διανομῆς καὶ καταναλώσεως τοῦ ἔθνικοῦ πλοῦτου προσπαθεῖ νὰ ὑποδείξῃ τὸν τρόπον τῆς εὐπορίας τοῦ λαοῦ διὰ τῆς κατάλληλου παραγωγῆς, κυκλοφορίας, διανομῆς καὶ καταναλώσεως.

§ 5.

Ἡ ἀνάγκη τῆς πολιτικῆς Οἰκονομίας προεκλήθη ἐκ τῆς δυσχερείας τῆς κατανοήσεως τοῦ οἰκονομικοῦ βίου τῶν λαῶν. Ἡ δυσχέρεια δὲ αὕτη παρήχθη ἕνεκα τῆς διὰ συναλλαγῆς ἀποκτήσεως καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐκ τῆς παρεμβολῆς τοῦ χρήματος, τῆς μορφώσεως πίστεως, βιομηχανίας, ἐμπορίου, ἀνεγέρσεως πόλεων καὶ ἀυξήσεως καταμερισμοῦ τῶν ἔργων, ἅτινα ἦσαν ἄγνωστα ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς δι' ἀμέσου ἀποκτήσεως τῶν χρησίμων μέσων.

§ 6.

Ἰλωσσικῶς Οἰκονομικὴ ἔπρεπε νὰ ὀνομάζηται ἡ ἐπιστήμη περὶ τῶν ιδιωτικῶν οἰκονομιῶν. Ἡ δὲ Πολιτικὴ Οἰκονομία ὡς ἔχουσα

ἀντικείμενον τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν ἔπρεπε νὰ ὀνομασθῇ Ἐθνικὴ Οἰκονομικὴ. Λόγῳ διαφορὰς ἔθνους καὶ λαοῦ τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐπιστήμης ἔπρεπε νὰ ὀνομάζηται Οἰκονομία τοῦ λαοῦ ἢ δὲ ἐπιστήμη οἰκονομικὴ τοῦ λαοῦ. Ἄλλ' ἡ συνήθεια ὑπερίσχυσε τῆς ὀρθῆς ἐκφράσεως.

§ 7. Ἰδιωτικὴ οἰκονομικὴ. Ἐπιστήμη περὶ τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν.

Ἐξ ἀνάγκης ἰδιωτικῆς οἰκονομικῆς ἐχούσης ἀντικείμενον τὰς καθ' ἕνα οἰκονομίας τῶν φυσικῶν ἢ νομικῶν προσώπων δὲν ὑπάρχει καθ' ὅσον οἱ οἰκονομικοὶ κανόνες σκοπιμότητος οἵτινες καθοδηγοῦσι ταύτην, περιεχόμενοι ἐν τῇ Πολιτικῇ Οἰκονομίᾳ δὲν παρέχουσιν ὅλην πρὸς ἐπιστημονικὸν σύνολον δύνανται μόνον οὗτοι νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς συμπληρωτικοὶ κανόνες τῆς τεχνικῆς διδασκαλίας τῶν διαφόρων παραγωγικῶν κλάδων, τῆς γεωργικῆς, ἐμπορίου, τῆς μεταλλουργικῆς καὶ τῶν λοιπῶν. Παρ' ἀρχαίους μόνον ἰδιωτικὴ οἰκονομικὴ ὑπῆρχε. Ἀπαραίτητος ὅμως ἀνάγκη ἐπιστήμης ἐχούσης ἀντικείμενον τὴν οἰκονομίαν τῆς Πολιτείας, τῆς Δημοσιολογίας, ἥτις ἔχει ἀφθονον ὑλικὸν διὰ τῶν περὶ φόρων καὶ δανείων πρὸς καταρτισμὸν ἰδίας ἐπιστήμης μὴ πανούσης ὅμως νὰ ἦνε μέλος τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας διότι ἔχει μεγίστην ἐπιρροὴν εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ διανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου. Ὅθεν ἡ μελέτη τῆς Δημοσιολογίας ὑποτίθησι τελειοτάτην γνῶσιν τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας.

§ 8. Διαίρεσις Πολιτικῆς Οἰκονομίας.

Ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία διαιρεῖται εἰς τέσσαρα μέρη: παραγωγὴν, κυκλοφορίαν, διανομὴν καὶ κατανώσιν διότι ὁ λαὸς πρέπει πρῶτον νὰ παράγῃ διὰ νὰ διανείμῃ καὶ κατανώσῃ τὰ παραχθέντα πρὸς θεραπείαν τῶν χρειῶν του. Ἄλλ' ἐπειδὴ μετὰ τὴν παραγωγὴν καὶ πρὸ τῆς διανομῆς δεόν νὰ περιέλθωσι τὰ παραχθέντα ἀπὸ τῶν παραγωγῶν εἰς τοὺς καταναλωτὰς δι' αὐτὸ ἔχομεν καὶ τὴν κυκλοφορίαν ἐν ἣ τὰ περὶ πίστεως, χρήματος, τιμῶν. Ἡ καλὴ διαίρεσις τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας εἶνε ζήτημα καλοῦ συστήματος πρὸς εὐχερῆ κατανόησιν καὶ δὲν ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν τῶν διδασμάτων ταύτης. Ἡ διαίρεσις εἰς πρακτικὴν καὶ θεωρητικὴν εἶνε ἐσφαλμένη διότι δὲν ὑπάρχει Πολιτικὴ οἰκονομία στηριζομένη ἐπὶ ἰδανικῆς Πολιτείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Θέσις Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῷ συνόλῳ τῶν ἐπιστημῶν καὶ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὴν Πολιτειολογίαν καὶ τὸ Δίκαιον.

§ 9.

Αἱ ἐπιστῆμαι διακρίνονται εἰς φυσικὰς, λογικὰς καὶ κοινωνικοπολιτικὰς. Ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία μετὰ τῶν ἐπιστημῶν τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Πολιτειολογίας ὑπάγεται εἰς τὰς κοινωνικοπολιτικὰς ἐπιστήμας. Ἀντικείμενον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν εἶνε ὁ ἔξωτερικὸς κόσμος, τοῦ ὁποῦ τοῦ φαινόμενα παράγονται πάντοτε τὰ αὐτὰ ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ· αἱ δὲ ἐντεῦθεν ἐξαγόμενα ἐπιστημονικὰ ἀλήθεια εἶνε ἀπόλυτοι ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ. Τῶν λογικῶν ἐπιστημῶν, τῆς μεταφυσικῆς, τῆς λογικῆς, τῶν μαθηματικῶν ἀντικείμενον εἶνε ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος· αἱ δὲ ἀνευρισκόμενα ἐπιστημονικὰ ἀλήθεια εἶνε προϊόντα τοῦ καθαρῶν λογισμοῦ. Τέλος ἀντικείμενον τῶν κοινωνικο-πολιτικῶν ἐπιστημῶν εἶνε ὁ ἔξωτερικὸς κόσμος, τὰ κοινωνικο-πολιτικὰ φαινόμενα δηλαδή· ἀλλ' οἱ νόμοι καθ' οὓς παράγονται τὰ φαινόμενα ταῦτα δὲν εἶνε οἱ αὐτοὶ κατὰ πάντα τόπον καὶ χρόνον καὶ αἱ ἐπιστημονικὰ ἀλήθεια εἶνε ἱστορικαί, σχετικαὶ καὶ πρὸς ὄρισμένον χρόνον καὶ τόπον. Τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν δημιουργὸς ἡ φύσις μόνη· τῶν κοινωνικοπολιτικῶν καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶνε συνδημιουργός.

§ 10

Ἄπανται αἱ κοινωνικο-πολιτικαὶ ἐπιστῆμαι ἔχουσι σκοπὸν τὸν ἐθνικὸν βίον· ἀλλ' ἑκάστη ἐξετάζει αὐτὸν ἀπὸ ἰδίας ἀπόψεως. Ἡ ἔννοια τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας εἶνε ἀκατάληπτος ἄνευ τῆς γνώσεως τῆς πολιτείας. Ἀκατανόητος εἶνε ἡ πολιτικὴ σημασία τῶν γαιοκτημόνων, τῶν ἐργατῶν ἄνευ τῆς γνώσεως τῆς Οἰκονομικῆς σημασίας τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας, τῆς μεγάλης καλλιέργειας, ἄνευ τῆς γνώσεως τοῦ οἰκονομικοῦ νόμου, ὅστις διέπει τοὺς ἐργατικοὺς μισθοὺς. Ἡ σχέσις Πολιτικῆς Οἰκονομίας πρὸς τὸ Δίκαιον εἶνε μεγίστη. Ὁ ἄγνων τὸ δίκαιον ἀδυνατεῖ νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας· διότι αἱ συναλλακτικαὶ πράξεις ἐν τῷ βίῳ προϋποθέτουσιν ἰσχύοντα κανόνας δικαίου. Ἡ ἐξοχότης τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐμπειρίαν τῶν Πρακτόρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

§ 11 Μέθοδος.

Αἱ μέθοδοι δι' ὧν ἀνευρίσκονται αἱ ἐπιστημονικὰ ἀλήθεια εἶνε δύο, ἡ ἐκ συναγωγῆς καὶ ἡ ἐξ ἐπαγωγῆς. Ἡ ἐκ συναγωγῆς στηρίζεται ἐπὶ τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων, ἡ ἐξ ἐπαγωγῆς στηρίζεται ἐπὶ τῶν καθ' ἕκαστα φαινομένων. Ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία

βεβαιοὶ τὰς ἐπιστημονικὰς ἀληθείας ἐν μὲν τῷ μέρει περὶ παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως διὰ τῆς ἑξ' ἐπαγωγῆς. Ἐν τῷ μέρει περὶ διανομῆς ἢ Πολιτικῆ Οἰκονομία μεταχειρίζεται τὴν ἐκ συναγωγῆς μέθοδον, θέτουσα προϋποθέσεις, ὡς ἀπολύτως ἰσχυούσας καὶ βεβαίαις, ὡς τὴν προϋπόθεσιν τοῦ ἐλατηρίου τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος, ἑξ' οὗ παρορμάται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν οἰκονομικὴν του ἐνέργειαν, τὴν προϋπόθεσιν τῆς οἰκονομικῆς πλήρους ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου. Ἄλλ' ἔλειδι ὅμως αἱ προϋποθέσεις αὗται δὲν εἶνε ὡς αἱ τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν πράγματι ἀσφαλεῖς καὶ βεβαίαι, δὲν προϋπάρχουσι δὲ κατὰ πάντα τόπον, χρόνον καὶ εἰδικὴν περίπτωσιν ἐν τῷ αὐτῷ μέτρῳ, διὰ τοῦτο ἐν ταῖς εἰδικαῖς περιπτώσεσιν ἐκίαιστοτε ἐρωτᾶται κατὰ πόσον ὑπάρχουσι πράγματι αἱ προϋποθέσεις αὗται. Διὰ τοῦτο ἢ χρῆσις καὶ τῶν δύο μεθόδων ἐνταῦθα εἶνε λυσιτελής, δηλαδὴ ἢ χρῆσις τῆς ἐκ συναγωγῆς μεθόδου καὶ ἢ ἐξέλεξις τῶν πορισμάτων αὐτῆς διὰ τῆς ἑξ' ἐπαγωγῆς, βοηθοῦσης τῆς Ἀπογραφικῆς. Ἐν τῷ περὶ κυκλοφορίας ἐπίσης ὅτε μὲν γίνεται ἢ χρῆσις τῆς μιᾶς ὅτε δὲ τῆς ἑτέρας μεθόδου.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

Περὶ Παραγωγῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Προκαταρκτικαὶ ἔννοιαι.

§ 12. Ἀγαθά.

Τὰ χρήσιμα μέσα πρὸς θεραπείαν τῶν χειρῶν τοῦ ἀνθρώπου καλοῦνται ἀγαθά.

Ἡ χρησιμότης τοῦ ἀγαθοῦ εἶνε οὐσιῶδες στοιχεῖον. Τὰ ἀγαθὰ διακρίνονται εἰς ἐξωτερικά, ἐσωτερικά, ὕλικά, ἄυλα, φυσικά καὶ τεχνητά. *Ἐξωτερικὰ* καλοῦνται τὰ ἀνευρισκόμενα ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ *ἐσωτερικά*, ἅτινα ἔχει ὁ ἄνθρωπος ἐν ἑαυτῷ, ὡς ἡ ὑγεία, ἢ ἰσχύς, αἱ πνευματικαὶ ιδιότητες αὐτοῦ. Ἄλλὰ καὶ τὰ ἐσωτερικά παρεχόμενα ὑπὸ τοῦ κυρίου αὐτῶν πρὸς ἄλλον γίνονται *ἐξωτερικά*. Μόνον τὰ κτώμενα ἐμπόνως, ἑξ' οὗ καὶ οἰκονομικὰ ἀγαθὰ καλοῦνται ταῦτα, καὶ μὴ ὑπάρχοντα ἐν πληθει ὡς ὁ ἥλιος, ὕδωρ ἐνδιαφέρουσιν ἡμᾶς. *Ὑλικὰ ἀγαθὰ* καλοῦνται τὰ ἐνσώματα *ἄυλα* τὰ ἀσώματα ὡς αἱ προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι. *Φυσικὰ* τὰ ὑπὸ τῆς φύσεως ἀμέσως παραγόμενα καὶ χρησιμεύοντα πρὸς θεραπείαν τῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν *τεχνητὰ* δὲ τέλος τὰ μετ' ἀνθρωπίνην ἐπεξεργασίαν χρήσιμα. Τὰ τεχνητὰ αἰξάνονται σὺν τῇ προόδῳ τοῦ πολιτισμοῦ.

§. 13. Περιουσία Πλοῦτος

Ἐθνικὴ περιουσία καλεῖται τὸ σύνολον τῶν οικονομικῶν ἀγαθῶν συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν προσωπικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν *res extra commercium* (ἐκτὸς συναλλαγῆς) τῆς ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Αὕτη διαφέρει ἐξεταζομένη ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως.

Πλοῦτος καλεῖται μεγάλη περιουσία φυσικοῦ ἢ νομικοῦ προσώπου ἐν σχέσει πρὸς τὸ ποσὸν τῶν χρειῶν τοῦ ἔχοντος αὐτὴν καὶ συνάμα ἐν σχέσει πρὸς τὸ μέγεθος τῶν περιουσιῶν ἄλλων φυσικῶν ἢ νομικῶν προσώπων. Ἐάν πάντες εἶχον μεγάλας περιουσίας δὲν θὰ ἦσαν πλοῦσοι· διότι θὰ ἠναγκαζόντο αὐτοὶ οὗτοι νὰ θεραπεύσωσι τὰς κοινοτάτας αὐτῶν χρειῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

§. 14. Στοιχεῖα παραγωγῆς.

Τὰ στοιχεῖα τῆς παραγωγῆς εἶνε τρία: *φύσις, ἐργασία καὶ κεφάλαιον*. Καὶ ἡ μὲν φύσις παρέχει τὰς πρώτας ὕλας καὶ τὰ φυσικὰ ἀγαθὰ· ἐπειδὴ ὅμως ἀδυνατεῖ νὰ ἀνταποκριθῆ τελείως εἰς τὰς χρειῶν τοῦ ἀνθρώπου μεσολαβεῖ ὁ ἀνθρώπος διὰ τῆς ἐργασίας του καὶ προσδίδει χρησιμότητα εἰς τὰς πρώτας ὕλας καὶ φυσικὰ ἀγαθὰ. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δὲν ἀρκεῖ, καθ' ὅσον εἰς πλείστας περιπτώσεις εἶνε ἀνάγκη κεφαλαίου εἴτε πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου εἴτε ὡς ὄρος ἀπαραίτητος.

§. 15. Ἐννοια παραγωγῆς.

Ἡ παραγωγή τοῦ ἀνθρώπου δὲν δημιουργεῖ ὕλην ἀλλὰ εἰς τὴν ὕλην δίδει τὴν πρόσφορον χρησιμότητα.

§. 16. Φύσις.

Φύσις εἶνε οὐ μόνον ἡ γῆ ἀλλ' ἅπασαι αἱ ἐπ' αὐτῆς καὶ ὑπ' αὐτὴν ὕλαι ὡς καὶ ἅπασαι αἱ ὀργανικαὶ καὶ ἀνόργανοι δυνάμεις, δηλὰ διὰ τὰ ζῶα, τὰ φυτὰ, τὰ μέταλλα, ἢ παραγωγικὴ δύναμις τῆς γῆς, ἢ ἀναπαραγωγικὴ τῶν ζῶων, ἢ πτώσις τοῦ ὕδατος, ὁ ἠλεκτροισμὸς, ὁ μαγνητισμὸς. Αἱ ὕλαι καὶ δυνάμεις τῆς φύσεως παρέχονται ἀνίσως κατὰ τοὺς διαφόρους τόπους τῆς γῆς· ὅθεν καὶ ἡ διαφορὰ κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν τῆς παραγωγῆς. *Φυσικὸς ἀροῦτος* μιᾶς χώρας καλεῖται τὸ σύνολον τῶν ἀνίσως καὶ προνομιακῶς διανεμομένων δώρων τῆς φύσεως εἴτε ἐλευθέρων εἴτε οικονομικῶν. Μέρη τοῦ φυσικοῦ πλοῦτου μιᾶς χώρας ἀποτελοῦσι τὸ κλίμα, ἡ γονιμότης τοῦ ἐδάφους, ἡ γεωλογικὴ σύστασις αὐτοῦ, αἱ διάφοροι δυνάμεις τῆς φύσεως, ἡ γεωγραφικὴ θέ-

σις καὶ ὁ ἔξωτεριζὸς σχηματισμὸς. Παραγωγικωτέρα εἶνε μία χώρα ἔχουσα θερμὸν κλίμα ἕνεκα τῆς ταχύτερας ὀρμιάσεως· πρὸς δὲ τὰ ἔξοδα θερμιάσεως εἶνε ὀλιγότερα. Χώρα μεταλλειούχος συντελεῖ εἰς τὴν μεγάλην βιομηχανίαν. Ἐπίσης θαλάσσια χώρα ἔχουσι εὐθηνότεραν συγκοινωνίαν. Ἄλλ' ἡ φύσις προκίσεισα χώρας τινὰς διὰ φυσικῶν δώρων ἔξουδετέρωσεν αὐτὰς δι' ἑτέρων δυσμενῶν ὄρων. Ἐν τοῖς θερμοῖς κλίμασιν ὑπάρχει χαλαρότης πρὸς ἐργασίαν, ἐν ᾧ ἐν τοῖς βορείοις δραστηριότης μεγαλιτέρα καὶ πληθὺς καρπίμων ἀγαθῶν (μέσων χρησίμων πρὸς παραγωγήν) αἵτινες καθιστῶσι βιομηχανικωτέρους τοὺς λαούς, δι' ὃ δὲν διακρίνονται εἰς πλοῦτον οἱ ἔχοντες ἀπολαυστικά ἀγαθὰ ἀλλὰ οἱ ἔχοντες δραστηριώτερον πληθυσμὸν καὶ καρπία ἀγαθὰ. Ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἐργασίας τείνει νὰ ἔξουδετερώσῃ τοὺς δυσμενεῖς ὄρους τῆς φύσεως ἀλλ' ἀδυνατεῖ τελείως νὰ κατισχύσῃ.

§. 17. Ἔργασία.

Ἔργασία καλεῖται ἡ καταβολὴ τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων, σωματικῶν καὶ πνευματικῶν, πρὸς σκοπὸν παραγωγικόν. Ἡ ἐργασία δὲν εἶνε σκοπός, ἀλλὰ μέσον πρὸς σκοπὸν παραγωγικόν. Ὁ χαρακτηρησμός τῆς ἐργασίας ὡς σωματικῆς ἢ πνευματικῆς κανονίζεται ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς συμμετοχῆς τοῦ πνεύματος ἢ τοῦ σώματος. Ἡ θυσία ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ. Ὅθεν ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ δι' ὅσον ὀλιγότερας θυσίας νὰ ἐπιτύχῃ τὸ αὐτὸ ἢ διὰ τῆς αὐτῆς θυσίας νὰ ἐπιτύχῃ μεγαλιτέρα. Ἡ παραγωγικότης τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς δυνάμεως, ἐπιτηδεϊότητος καὶ τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ. Αὐτὰ δὲ ἐξ αἰτίων φιλετικῶν κλιματικῶν, πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως καὶ ἐξ ἀσκήσεως σωματικῆς. Ἐπίσης ἐπὶ τῆς βουλήσεως πρὸς ἐργασίαν ἐπιδρᾷ τὸ σύστημα τῆς παραγωγῆς καὶ διανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου, ἂν δηλαδή στηρίζεται ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας ἢ κοινοκτημοσύνης.

§. 18. Ἐννοια κεφαλαίου.

Κεφάλαιον καλεῖται ὁ ἐθνικὸς πλοῦτος ὁ χρησιμεύων ὡς μέσον πρὸς παραγωγήν καὶ οὐχὶ πρὸς ἄμεσον θεραπείαν τῶν χρεῶν τοῦ λαοῦ. Τὸ νομικῶς κεφάλαιον διαφέρει τοῦ οἰκονομικῶς κεφαλαίου διότι τὸ πρῶτον καὶ πρὸς ἄμεσον κατανάλωσιν ἀκόμη διατιθέμενον δὲν παύει νὰ ἴη κεφάλαιον ἐν τῇ νομικῇ ἐννοίᾳ, ἐν ᾧ τὸ οἰκονομικὸν κεφάλαιον ἀνάγκη νὰ διατίθεται πρὸς παραγωγικὸν σκοπόν. Νομικῶς κεφάλαιον εἶνε τὸ διδόμενον πρὸς ἐξόφλησιν χρεῶν, οἰκονομικῶς ὅμως οὐχί. Ἀλλὰ πολλάκις καίτοι τὸ κεφάλαιον διατίθεται πρὸς ἄμεσον κατανάλωσιν εἶνε ἐν τούτοις καὶ οἰκονομικῶς κεφάλαιον ὡς αἱ ζοτροφίαι εἰς χεῖρας

καταναλωτῶν ὡς ἐργατῶν πρὸς παραγωγήν· καθ' ὅσον ἐνταῦθα οὐσιαστικῶς πρὸς παραγωγικὸν σκοπὸν διατίθενται. Ἐπίσης καὶ τὰ καταναλισκόμενα πρὸς ἐκμάθησιν ἐπιστήμης ἢ τέχνης. Καὶ ἡ γῆ καθ' ὅσον μετ' αὐτῆς εἶνε ἀχωρίστως ἀναμεμυγμένα κεφάλαια εἶνε κεφάλαιον· διότι κατὰ τοῦτο εἶνε προϊὸν ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ δὲν ταυτίζονται καθ' ὅσον τὰ κεφάλαια πολλαπλασιάζονται ἐν ᾧ ἡ γῆ τοῦναντίον.

§ 19. Οἰκονομικὴ σημασία κεφαλαίου.

Ἡ γῆ αὐτομάτως παράγουσα ἢ καλλιεργουμένη διὰ τῶν δυνάμεων παρέχει ἐλάχιστα ἀπολαυστικά ἀγαθὰ πρὸς θεραπείαν τῶν χρεῶν τοῦ ἀνθρώπου. Καλλιεργουμένη ὅμως διὰ τῆς ἀξίνης καὶ τοῦ ἀρότρου ἀναπτύσσει μεγίστην παραγωγικότητα. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἄροτρον καὶ ἡ ἀξίνη δὲν ἐξαρκοῦσι ἀπαιτεῖται καὶ ὁ σπόρος. Ἀλλ' ὁμοίως μέχρι τῆς συγκομιδῆς εἶνε ἀνάγκη ζοτροφῶν πρὸς συντήρησιν τοῦ ἀρότου, ἅτινα διὰ τοῦ κεφαλαίου κτῶνται. Ὅθεν πολλῶ μείζονα κεφάλαια ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν μείζονα παραγωγήν γιγνομένων διὰ τῆς συνεχοῦς ἢ κατ' ἐντασιν καλλιεργείας. Διὰ τῶν κεφαλαίων καθίσταται δυνατὴ ἡ ἀνάπτυξις τῆς παραγωγῆς διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ τῆς μεγάλης παραγωγῆς. Τὸ κεφάλαιον ἄνευ ἐργασίας ὡς αὐτοτελὲς δὲν εἶνε παραγωγικὸν ὡς εἶνε μόνη τῆς ἡ γῆ ἀλλὰ συντρέχει τὴν ἐργασίαν.

§ 20. Πάγια καὶ κυκλοφοροῦντα κεφάλαια.

Τὰ κεφάλαια διακρίνονται εἰς πάγια καὶ κυκλοφοροῦντα. Πάγια κεφάλαια καλοῦνται τὰ μετὰ πολλαπλῆν χρῆσιν ἐν τῇ παραγωγῇ καταναλισκόμενα τὸ ἐκάστοτε δὲ καταναλισκόμενον ποσὸν ἀνευρίσκεται κατ' ἀξίαν ἐν τῇ νέᾳ παραγωγῇ. Π. χ. οἰκοδομήματα, μηχαναί, ἐργαλεῖα. Κυκλοφοροῦντα κεφάλαια καλοῦνται ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μετὰ μίαν μόνην χρῆσιν ἐν τῇ παραγωγῇ καταναλίσκονται, καταστρέφονται ἐν τῇ μορφῇ αὐτῶν, ἀνευρισκόμενα κατ' ἴσην τοῦλάχιστον ἀξίαν ἐν τῷ νέῳ παραγομένῳ προϊόντι. Π.χ. αἱ πρῶται ἕλαι, αἱ βοηθητικαί, τὰ ἔτοιμα πρὸς ἐμπορίαν ἐμπορεύματα. Τὸ χρῆμα εἶνε πάγιον μὲν ὡς πρὸς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, *κυκλοφοροῦν* δὲ ὡς πρὸς τὴν ἰδιωτικὴν. Λόγω ὅμως τῆς σχέσεως τῶν ἐθνικῶν οἰκονομιῶν πρὸς ἀλλήλας εἶνε *κυκλοφοροῦν* καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν. Οἰκονομικὸν συμφέρον ἀπαιτεῖ ὅπως ὑπάρχη ἀναλογία παγίων πρὸς κυκλοφοροῦντα ἵνα διὰ τῶν κυκλοφοροῦντων τίθενται εἰς ἐνέργειαν τὰ πάγια.

§ 21

Τὸ κεφάλαιον δημιουργεῖται κυριώτατα διὰ τῆς φειδοῦς. Ὁ δια-

τηρῶν τὰς ἀνάγκας του εἰς κατώτερον μέτρον τοῦ εἰσοδήματός του δημιουργεῖ κεφάλαιον. Τὸ κεφάλαιον δημιουργεῖται ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἴτε ὅπως ἔχη πρόχειρα τὰ μέσα χάριν ἀγνώστου μέλλοντος εἴτε ὅπως ἀποκτήσῃ βάσιν τακτικοῦ εἰσοδήματος. Ὁ ἐλπίζων ὅτι ταχύτερον θὰ ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ του διὰ τῆς φειδοῦς καὶ ἀποταμιεύσεως τόσῳ πλεῖον ἀποταμιεύει· ὅθεν πλεῖον οἱ εὐποροὶ ἢ οἱ πένητες, τῶν ἄγαν πλουσίων μὴ ἔχόντων συμφέρον ἀποταμιεύσεως. Τὴν φειδῶ παρὰ τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς ὑποβοηθεῖ ὁ ὀργανισμὸς τῆς πίστεως, δι' οὗ προκαλοῦνται ἐξασφαλιζόμενα καὶ αἱ ἐλάχισται ἀποταμιεύσεις διὰ τῶν τραπεζικῶν ταμιευτηρίων, ἀνονύμων καὶ ὀνομαστικῶν τίτλων, δημοσίων ὀμολογιῶν καὶ λοιπῶν. Ἡ φειδῶ δὲν πρέπει ὅμως νὰ θυσιάζῃ ἐξ ὀλοκλήρου καὶ τὸ παρόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

§ 22. Προόδος τῆς Παραγωγῆς.

Οἱ τρόποι τῆς προόδου τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς εἶνε : ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐργασίας μετὰ τῆς ἐνώσεως τῆς ἐργασίας, αἱ μηχαναί, ἡ ὀύθμισις τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς διὰ τῆς ἐπιχειρήσεως, ἡ μεγάλη καλουμένη παραγωγή, ὁ συνεταιρισμὸς καὶ ἡ πίστις διατελοῦντες ἅπαντες οὗτοι οἱ τρόποι εἰς συνεπίδρασιν συναυξανόμενοι.

§ 23. Καταμερισμὸς τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐργασίας.

Ἐθνικὴ παραγωγή καλεῖται τὸ σύνολον τῶν παραγομένων εἰδῶν τῶν προϊόντων. Καταμερισμὸς τῶν ἔργων καλεῖται ὁ χωρισμὸς τῶν παραγωγῶν εἰς τάξεις, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἐπιδίδεται εἰς ἴδιον ἔργον. Καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας καλεῖται ὁ περαιτέρω χωρισμὸς ἐκάστου ἔργου εἰς εἰδικὰς ἐργασίας, ἐκάστην τῶν ὁποίων ἀναλαμβάνει νὰ ἐκτελέσῃ εἷς ἐργάτης ἢ ὁμὰς ἐργατῶν. Ὅσῳ προάγεται ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία εἰς πλοῦτον καὶ πληθυσμὸν τοσούτῳ ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων εἶνε μεγαλύτερος.

§ 24. Ἀποτελέσματα τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐργασίας.

Ἀποτέλεσμα τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐργασίας εἶνε ἡ καταπληκτικῶς μεγίστη παραγωγικότης· ἀποτέλεσμα δὲ ταύτης εἶνε ἡ καταπληκτικὴ εὐθηνία τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων τῆς μεγάλης παραγωγῆς. Ὁ Ἄδαμ Σμιθ ἀναφέρει ὅτι τὸ ἔργον κατασκευῆς κερφοβελῶν ὑποδιαίρεται εἰς δέκα ὀκτὼ μερικωτέρας ἐργασίας ἅς ἐνήργουν δέκα ἐργάται, οἵτινες κατεσκευάζον ἡμερησίως 48,000 κερφοβελόνας

ἀντιστοιχοῦσας 4,800 πρὸς ἕκαστον ἐργάτην. Ἐάν ὅμως οἱ ἐργάται δὲν εἰργάζοντο μετὰ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας ἕκαστος θὰ κατεσκεύαζε μόνον μίαν καρφοβελόναν ἡμερησίως· ἄρα διὰ τοῦ καταμερισμοῦ ἀποδεικνύεται ὅτι ἐπλήθε μεγίστη παραγωγικότης ἐν ἀναλογία 1: 4,800.

§ 25. Αἷτια τῆς μεγίστης παραγωγικότητος τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐργασίας.

Αἷτια τῆς μεγίστης παραγωγικότητος τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐργασίας εἶνε ἡ ἀπιστεύτως τεραστία αὔξησις τῆς ἐπιτηδειότητος τοῦ ἐργάτου, ἣτις προσγίγνεται ἐκ τῆς συνεχοῦς καὶ ἀδιακόπου ἐκτελέσεως τῆς αὐτῆς μερικῆς ἐργασίας ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ὅτι ἐκάστη ἰδιοφυΐα εὐρίσκει ἐν τῷ καταμερισμῷ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐργασίας τὴν ἀροῦζουσαν αὐτῇ ἐργασίαν. Ἐπίσης ἡ προσγιγνομένη οἰκονομία δαπανῶν διὰ τῆς πληρεστάτης χρησιμοποιοῦσεως τῶν ἐργαλείων καὶ μηχανῶν, ἡ σμίκρυνσις τοῦ χρόνου τῆς μαθητείας τοῦ ἐργάτου περιοριζομένου εἰς ἐκμάθησιν ἐλαχίστης ἐργασίας, ἡ διευκόλυνσις τῶν ἐφευρέσεων καὶ ἀνακαλύψεων ἢ προσγιγνομένη διὰ τῆς ἀπλοποιήσεως ἐκάστης ἐργασίας δυναμένης εὐχερῶς καὶ μηχανικῶς νὰ ἐκτελήται καὶ τέλος ἡ οἰκονομία χρόνου, ὅστις θ' ἀπόλλυτο διὰ τῆς μετὰβάσεως τοῦ ἐργάτου ἀπὸ τῆς μιᾶς ἐργασίας εἰς τὴν ἄλλην, καίτοι εἰς πλείστα ἔργα ἢ μετὰβασίς αὕτη παρέχει ἀνακούφισιν μᾶλλον καὶ νέας δυνάμεις τῷ παραγωγῷ.

§ 26. Ὅρια τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας.

Ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας εἶνε εὐρύτατος ἐν τοῖς κυρίοις βιομηχανικοῖς ἔργοις στενότερος δὲ ἐν τοῖς γεωργικοῖς. Ἐν τοῖς γεωργικοῖς εἶνε ἀδύνατον ὁ εἶς νὰ σπεύρῃ ὁ ἄλλος νὰ θερίξῃ.

§ 27. Τοπικὸς καταμερισμὸς τῶν ἔργων.

Ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων διακρίνεται εἰς προσωπικὸν καὶ τοπικόν. Προσωπικὸς καλεῖται ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν παράγοντα τῆς ἐργασίας (παραγωγόν). Τοπικὸς δὲ ὁ ἀναφερόμενος εἰς τὸν παράγοντα τῆς φύσεως (φύσιν). Ἐν ἐκάστη ἐθνικῇ οἰκονομίᾳ γίνονται κατὰ προτίμησιν ἐκεῖνα τα ἔργα εἰς τὰ ὁποῖα ἡ φύσις ἐπιτρέπει τὴν εὐδόωσιν.

§ 28. Ἐνωσις τῆς ἐργασίας καὶ διοργανισμὸς αὐτῆς.

Ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐργασίας, καίτοι καθ' ἑαυτὸν φαίνεται χωρισμὸς, ἐν τούτοις γίγνεται χάριν σκοπιμωτάτης συνἐργασίας πρὸς πλείστην παραγωγὴν ἐν πάσῃ κοινωνίᾳ, ἐν αὐτῇ τῇ ἀνθρω-

πότητι. Ὁ καταμερισμὸς καὶ ἡ ἔνωσις τῆς ἐργασίας γιγνόμενοι πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς δύο ὄψεις μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας δηλαδὴ τοῦ διοργανισμοῦ τῆς ἐργασίας. Ἡ ἔνωσις τῆς ἐργασίας γίνεται εἴτε ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ εἴτε διαδοχικῶς κατὰ χρόνον. Καίτοι παραγωγικώτερα εἶνε ἡ ἔνωσις πολλῶν συγχρόνως ἐν τούτοις καὶ ἡ διαδοχικὴ ἔνωσις ἐργασίας προσώπων κατὰ χρόνον εἶνε παραγωγικὴ. Διαδοχικὴ συνεργασία πολλῶν παραγωγῶν κατὰ χρόνον εἶνε ἡ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων γεννεῶν ἐξακαλουθήσις τῶν ἀρξαμένων ἔργων ὑπὸ τῶν προγενεστέρων. Ἡ ἐθνικὴ παραγωγή ὠφελεῖται ἐκ τούτου. Τὸ τέκνον ἀξιμῶς ὠφελεῖται ἐκ τῆς πείρας τοῦ πατρὸς, τὸ δ' ἔργον ἀμοιβαίως ὠφελεῖται ἐκ τῆς νεανικῆς τοῦ τέκνου δραστηριότητος, ἥτις εἰς τὸ γῆρας ἐγκαταλιμπάνει τὸν πατέρα. Διὰ τῆς διαδοχικῆς συνεργασίας διετηρήθησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον βιομηχανικοὶ καὶ ἐμπορικοὶ οἴκοι.

§ 29. Μηχαναὶ καὶ ἐργαλεῖα.

Αἱ Μηχαναὶ εἶνε οὐσιώδης ὄρος τῆς προόδου τῆς παραγωγῆς ἀντικαθιστῶσαι τὴν ἐνέργειαν τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἐνεργοῦσαι ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ διεύθυνσιν αὐτοῦ καὶ δεχόμενα ἔξωθεν τὴν κινητήριον δύναμιν ἐκ τοῦ ὕδατος, ἀτμοῦ, ἠλεκτρισμοῦ. Τὰ ἐργαλεῖα δὲν ἀντικαθιστῶσιν ἀλλ' ἐνισχύουσι τὴν δύναμιν καὶ δεξιότητα τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ ἀνθρώπου.

§ 30. Προσόντα τῶν Μηχανῶν.

Τὰ προσόντα τῶν μηχανῶν συνίστανται εἰς τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ παράγουσιν ὅ,τι πολλαῖς οἱ ἄνθρωποι ἀδυνατοῦσι νὰ παραγάγῃσι, ὅτι διανοίγουσιν τεραστίως τὰς ἀγορὰς τῆς καταναλώσεως καὶ προάγουσι τὸν καταμερισμὸν τῶν ἔργων καὶ καθίσταται ὁ ἀπαραίτητος ὄρος τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ταχύτης τῶν μηχανῶν σφίξει πολλαῖς τὴν συγκομιδὴν ἐκ καιρικῶν μεταβολῶν καὶ εἶνε παραγωγικώτερα, καθ' ὅσον ἄλλως δὲν θὰ προετιμῶντο τῶν ἐργατῶν. Ἐπίσης ἐξανθρωπίζουσι καὶ ἐξευγενίζουσι τὸν ἐργάτην ἀπαλλάσσουσαι τοῦτον βαρέων καὶ ἐπιβλαβῶν ἔργων. Κατηγοροῦσι τῶν μηχανῶν ὅτι ἐκ τῆς ὠραιότητος τῆς δι' αὐτῶν παραγομένης ἐπάθειν ἡ στερεότης τῶν ἐνδρυμάτων. Ἄλλ' αἰτία τούτου εἶνε ἡ ταχεῖα ἐναλλαγὴ τῶν ὕφασμάτων διὰ τῆς μόδας ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ ἔλλειψις ἀρετῆς πρώτης ὕλης ἐκλεκτῆς.

§ 31. καὶ 32. Προλήψεις κατὰ τῶν μηχανῶν.

Φοβερὰ ἀντίδρασις ἠγέρθη κατὰ τῶν μηχανῶν καίτοι παροῖχον τοσαῦτα πλεονεκτήματα εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν οὐχὶ μόνον ὑπὸ

τῶν ἐκτοπιζομένων ἐργατῶν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ φρονοῦντος ὅτι διὰ τῶν μηχανῶν ἐπῆρχετο σμίκρυνσις ζητήσεως ἐργατῶν καὶ ἐπομένως ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀληθῶς προσωρινῶς σμικρύνεται ἡ ἀνάγκη ἐργατῶν ἀλλὰ λόγῳ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν τῶν μηχανῶν, τῆς μεγάλης παραγωγῆς καὶ εὐθηνίας ἐντεῦθεν συσσωρεύονται κεφάλαια ἐπερχομένης οὕτω καὶ πάλιν τῆς ζητήσεως ἐργατῶν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀμφίβολον ἂν τὰ νέα ἔργα ἐκ τῶν δημιουργηθέντων κεφαλαίων θὰ γίνωσιν ἐν τῷ μέρει ἔνθα ἔξετοπίσθησαν οἱ ἐργάται ὑπὸ τῶν μηχανῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀναγκάζονται νὰ τρέπωνται ἐπ' ἄλλο ἔργον ὅπου διαγωνίζονται πρὸς εἰδήμονας ἐργάτας καὶ πρὸς παῖδια καὶ γυναῖκας ἀκόμη. Ὅθεν ἡ κοινωνία ἥτις ὠφελεῖται ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς μηχανῶν πρέπει γὰ ἐπιβαρύνεται ἐν τιμῇ μέτρῳ τὴν προσωρινὴν συντήρησιν τῶν ἐκτοπιζομένων ἐργατῶν συμμετεχόντων καὶ αὐτῶν, ἐννοεῖται, τῶν ἀγαθῶν καὶ ὠφελειῶν τοῦ πολιτισμοῦ διὰ τῶν μηχανῶν προερχομένων.

§ 33. Ἐπιχειρήσεις. Οἰκονομικὴ αὐτῆς σημασία.

Ἐπιχειρήσεις καλεῖται ἡ ὑπὸ τινῶν ἀνάληψις ὡς τακτικοῦ ἔργου τῆς παραγωγῆς πρὸς ἀνταλλαγὴν ἢ πώλησιν καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ παραγωγῆ ἀναδοχῆ τοῦ κινδύνου περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς παραγωγῆς. Αὕτη αὐξάνει διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀποκτήσεως διὰ συναλλαγῆς μὴ ὑφισταμένη ἐν τῇ οἰκιακῇ παραγωγῇ ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ κύριος τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας μόνος ἢ μετὰ τῶν μελῶν τῆς οικογενείας του καὶ τινῶν ἴσως ὑπηρετῶν ἐργάζονται πρὸς παραγωγὴν προϊόντων δι' ἰδίαν κατανάλωσιν. Ὁ ἐπιχειρηματίας παρᾶγει εἴτε δεχόμενος παραγγελίας εἴτε προσυμπεραίνων τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῆς ζητήσεως εἴτε προκαλῶν αὐτήν. Κυρίως ἐπιχειρήσεις εἶνε ὅσας προκαλεῖται ἡ ζήτησις. Ἡ οἰκονομικὴ σημασία τῆς παραγωγῆς δι' ἐπιχειρήσεως συνίσταται εἰς τὴν μεγίστην ἀνάπτυξιν τοῦ συμφέροντος τοῦ ἐπιχειρηματίου ἥτις προσγίγνεται ἐκ τοῦ φόβου τῆς ἀποτυχίας τῆς παραγωγῆς καὶ ἐκ τῆς ἐλπίδος τῶν κερδῶν ἐκ τῆς ἐπιτυχίας. Ἐνεκα τῆς ἀναπτύξεως τοῦ συμφέροντος τοῦ ἐπιχειρηματίου διεγείρεται τὸ αἶσθημα τῆς τάξεως καὶ ἐπιμελείας τοῦ ἐπιχειρηματίου. Ὁ ἐπιχειρηματίας ἀγοράζει εὐθηνότερον τὰς πρώτας ὕλας καὶ εὐθηνότερον πωλεῖ ὠφελούμενος ἐκ τῶν μικρῶν κερδῶν τῶν μεγάλων πωλήσεων. Ἐπομένως ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως ἐπέρχεται ἡ εὐθηνία τῶν προϊόντων αὐτῆς.

§. 34. Ἐπιχειρηματίας.

Ὅσο ἡ ἐπιχειρήσις γίνεται μεγαλητέρα τοσοῦτο μικρότερος γίνεται ὁ ἀριθμὸς ἐκείνων οὔτινες δύνανται νὰ γίνωσιν ἐπιχειρηματίαι

διότι τοσούτω περισσότερα απαιτούνται κεφάλαια καὶ πνευματικά καὶ ἠθικά προσόντα πρὸς ἴδρυσιν καὶ διοίκησιν τῆς ἐπιχειρήσεως. Τὰ πνευματικά καὶ ἠθικά προσόντα τοῦ ἐπιχειρηματίου εἶνε μᾶλλον ἀπαραίτητα ἢ τὰ κεφάλαια τοῦ πλουσίου· διότι ὁ ἐπιχειρηματίας ἐκεῖνος ὅστις ἐμάνει πεποιθήσιν εἰς τοὺς κεφαλαιούχους πορίζεται κεφάλαια εὐκόλως ἐν ᾧ πᾶς κεφαλαιούχος δὲν δύναται νὰ γίνῃ καὶ ἐπιχειρηματίας. Ὁ ἐπιχειρηματίας διαφέρει καὶ τοῦ ἀπλοῦ κεφαλαιούχου καὶ τοῦ κοινοῦ ἐργάτου· διότι ὁ κεφαλαιούχος δυνατόν νὰ μὴ ἔξῃ τὴν δύναμιν καὶ τὴν θέλησιν νὰ κἀμῃ ἐπιχειρήσιν, ἐπίσης ὁ τόκος τοῦ κεφαλαιούχου καὶ ὁ μισθὸς τοῦ ἐργάτου προσυμφωνοῦνται ἐν ᾧ τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου ἐὰν ὑπάρξῃ θὰ φανῇ ἐκ τῶν ὑστέρων. Ὁ κεφαλαιούχος καὶ ὁ ἐργάτης ἐν ἀποτυχίᾳ τῆς ἐπιχειρήσεως θὰ ἀναζητήσωσιν ἄλλον εὐτυχέστερον ἐπιχειρηματίαν, ἐν ᾧ ὁ ἐπιχειρηματίας διακινδυνεύει οὐ μόνον νὰ μὴ ἔξῃ κέρδος ἀλλὰ καὶ τὴν περιουσίαν του καὶ τὴν τιμὴν του ἀξίωμῃ. Λόγω τῶν τοιούτων κινδύνων καὶ τῶν ἀπαιτουμένων προσόντων διὰ τινὰ ἐπιχειρήσιν λογίζεται ὡς ὠφέλεια τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ ὄντως εἶνε τοιαύτη ἢ ὑπαρξίς καταλλήλων καὶ ἐμπείρων ἐπιχειρηματιῶν. Ὁ ἐπιχειρηματίας δὲν εἶνε ληστής τοῦ κέρδους τοῦ ἐργάτου ἀλλὰ συντελεῖ διὰ τῆς ἐφευρετικότητός του εἰς τὴν μεγαλητέραν καὶ εὐθηνότεραν παραγωγὴν ἐκ τῆς ὁποίας ἀντλεῖ τὰ κέρδη του. Λόγω τοῦ ὅτι ὁ ἐπιχειρηματίας σπουδαίως συντελεῖ εἰς τὴν παραγωγὴν ἠθέλησάν τινες νὰ τὸν θεωρήσωσιν ὡς τέταρτον παράγοντα οὐχὶ ὅμως ὀρθῶς.

§ 35. Μεγάλη καὶ μικρὰ ἐπιχειρήσεις ἢ μεγάλη καὶ μικρὰ παραγωγή.

Ἡ ἐπιχειρήσεις μέχρις εὐρυτάτων ὁρίων ἀναλόγως τοῦ εἶδους τῶν παραγωγικῶν ἔργων ὅσῳ ἢ ἐπιχειρήσεις εἶνε μεγαλητέρα, ὅσῳ δὴλαδὴ τὸ σύστημα τῆς μεγάλης παραγωγῆς κατισχύει τοσούτω παραγωγικότερα γίνεται αὕτη σχετικῶς πρὸς τὴν μικρὰν παραγωγὴν. Μεγάλη παραγωγή ἢ ἐπιχειρήσεις καλεῖται ἐκεῖνη, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἐπιχειρηματίας καταβάλλει μεγάλα κεφάλαια τὰ ὁποῖα εἶνε ἰδίως πάγια. Ὁ μέγας ἐπιχειρηματίας ἔχει μέγαν ἀριθμὸν ἐργατῶν καὶ μόνον τὴν ἐπίβλεψιν ἔχει μὴ δυνάμενος νὰ καταβάλλῃ καὶ τὴν ἀτομικὴν του ἐργασίαν. Ἡ δ' ἀγορὰ καταναλώσεως δύναται νὰ ἦνε καὶ εὐρυτάτη καὶ στενωτάτη. Μικρὰ παραγωγή ἢ ἐπιχειρήσεις καλεῖται ἐκεῖνη, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἐπιχειρηματίας καταβάλλει μᾶλλον ἐργασίαν κοινήν ὡς οἱ κοινοὶ τῶν ἐργατῶν ἢ κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον εἶνε μικρὸν καὶ ἐπὶ τὸ πλείστον κυκλοφοροῦν. Ὁ μικρὸς ἐπιχειρηματίας ἔχει ἀρκετὸν καιρὸν ὥστε νὰ συνεργάζηται μετὰ τῶν ὀλίγων συμβοηθῶν του εὐρισκόμενος εἰς τὴν αὐτὴν σχε-

δὸν μὲ αὐτοὺς μοῖραν. Μεσαία παραγωγή ἢ ἐπιχείρησις καλεῖται ἐκείνη ἣτις εἶνε τρόπος τινὰ ἀνώτερος βαθμὸς τῆς μικρᾶς παραγωγῆς καὶ κατώτερος τῆς μεγάλης παραγωγῆς. Ὁ χαορακτηρισμὸς τῆς ἐπιχειρήσεως ποικίλλει κατὰ τὰς χώρας καὶ ἐθνικὰς οἰκονομίας π. χ. μικρὰ ἐπιχείρησις ἐν Ἀγγλίᾳ δύναται νὰ ἴηε μεγάλη ἐπιχείρησις ἐν Ἑλλάδι.

§ 36. Προσόντα μεγάλης καὶ μικρᾶς παραγωγῆς.

Προσόντα τῆς μεγάλης παραγωγῆς εἶνε ἡ οἰκονομία τῶν γενικῶν ἐξόδων παντὸς εἶδους ἰδίως τῆς ἐπιβλέψεως τῆς παραγωγῆς, τῆς ἐγκαταστάσεως καὶ συντηρήσεως τῶν μηχανῶν, ὁ τελειότερος καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐπιστημῶν διὰ τῶν τελειοτάτων μηχανῶν, δι' ἐργατῶν εἰδικῶν καὶ περφοπισμένης διευθύνσεως, ἡ εὐθηρότερα ἀγορὰ πρῶτον ὄλων καὶ εὐθηρότερα πώλησις τῶν προϊόντων, ἡ πεποιθήσις τῶν καταναλωτῶν καὶ κεφαλαίουχων καὶ ὁ εὐκόλος συνεπῶς δανεισμὸς κεφαλαίων εἰς τὴν μεγάλην παραγωγήν. Ἀντιθέτως ἡ μικρὰ παραγωγή ὑπερέχει τῆς μεγάλης κατὰ τὰ ἐλαττώματα αὐτῆς· δηλαδὴ τὸ ἀτομικὸν συμφέρον εἶνε μᾶλλον ἀνεπτυγμένον, πᾶσα δυνατὴ οἰκονομία εἶνε κατορθωτή, ἐν ᾧ ἡ μεγάλη παραγωγή εἶνε ἐκτεθειμένη εἰς τὸν κίνδυνον τῆς κακῆς διαχειρήσεως. Ἡ μικρὰ ἐπιχείρησις ὑπερισχύει εἰς τὰς ὀραίας τέχνας καὶ εἰς τὰς τέχνας αἰτινες ἀπαιτοῦσι φαντασίαν, εἰς τὰ ἀντικείμενα χλιδῆς καὶ πολυτελείας. Ἡ μεγάλη παραγωγή ἐν τῇ κυρίως βιομηχανίᾳ προοδεύει, ἐν τῇ ἐμπορίᾳ ὀλιγώτερον, ἐν δὲ τῇ γεωργίᾳ ἔξασθενεῖ.

§ 37. Ἐταιρίαι.

Συνεταιρισμὸς εἶνε οἰκονομικὴ ἰσχὺς διακρινόμενος εἰς δύο ὁμορρυθμὸν ἑταιρίαν, ἑτερόρρυθμον καὶ ἀνόνημον τὴν κυριωτάτην μορφήν τοῦ συνεταιρισμοῦ.

§ 38. Ὁμόρρυθμος καὶ ἑτερόρρυθμος ἑταιρία.

Ὁμόρρυθμος ἑταιρία καλεῖται ἡ ὑπὸ κοινὴν ἐπωνυμίαν ἐνάσκησις ἐπιχειρήσεως ὑπὸ δύο ἢ πλείοτέρων ἑταίρων πρὸς κοινὸν λογαριασμόν, πάντων ἕξ ἴσου δικαιουμένων καὶ ὑποχρεουμένων ἀλληλεγγύως διὰ τὰς ἑταιρικὰς ὑποχρεώσεις δι' ὅλης τῶν τῆς παρουσίας. Ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως τῆς ἑταιρίας ταύτης ὑφίσταται ὅσας ἐπιχειρήσεις τις ἀπαιτεῖ τὴν ταυτόχρονον παρουσίαν τοῦ ἐπιχειρηματίου εἰς διαφόρους τόπους ἢ ἀπαιτεῖ πολλὰς ἰδιότητας μὴ ὑπαρχούσας ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ προσώπῳ. Τὸ ἐλάττωμα συνίσταται εἰς τὴν πολυασχίαν τῆς διοικήσεως διὸ καὶ συνίσταται ἐπὶ βραχὴν χρόνον καὶ μεταξὺ προσώπων συνδεομέ-

νων διὰ συγγενείας καὶ μακρῶς φιλίας. Ἐτεροόρθουθμος καλεῖται ὁσάκις ἑταῖροί τινες ὁμοορθύθμου ἑταιρίας εὐθύνονται μόνον μέχρι τῆς καταβολῆς των. Ἡ ἀνάγκη ταύτης ὑφίσταται ὁσάκις πλὴν τῶν προσόντων ἀπαιτοῦνται καὶ κεφάλαια μεγάλα. Ἀμφότερα αὐταὶ ὑστεροῦσι τῆς ἀνωνύμου διότι ἀδυνατοῦσι νὰ διεξαγάγωσιν ἐπιχειρήσεις παγίας καὶ διότι λύονται θανόντος ἐνὸς ἑταίρου.

§ 39. Ἀνόνημος ἑταιρία.

Ἀνόνημος ἑταιρία καλεῖται ἡ συνιστωμένη πρὸς ἐνάσκησιν ἐπιχειρήσεως ὑπὸ πολλῶν καταβαλλόντων ὄρισμένον ποσὸν κεφαλαίου, εὐθύνομένων διὰ τὰς ἑταιρικὰς ὑποχρεώσεις μέχρι τῆς καταβολῆς καὶ δικαιουμένων εἰς συμμετοχὴν διοικήσεως καὶ ἑταιρικῶν κερδῶν. Ἡ ἀπόλυτος ἀνάγκη τῆς ἑταιρίας ταύτης ὑπάρχει εἰς τὰς ἐκτάκτως μεγάλας ἢ παρακεκινδυνευμένας ἐπιχειρήσεις ἀπαιτούσας μεγάλα κεφάλαια καθὼς ἐπίσης καὶ εἰς τὰς ἀπαιτούσας μεγάλην διάρκειαν. Ἐυκολότερον καὶ προθυμότερον συμμετέχει τις ἀνωνύμου ἑταιρίας ὡς δυνάμενος ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ παραιτηθῆ τοῦ ἑταιρικοῦ δικαιώματος ἀπαλλοτριῶν τὸν τίτλον.

§ 40. Ἐλαττώματα ἀνωνύμου ἑταιρίας περὶ τὴν διαχείρησιν αὐτῆς καὶ § 41 ἐλαττώματα περὶ τὴν σύστασιν.

Τὰ ἐλαττώματα ἀνωνύμου ἑταιρίας περὶ τὴν διαχείρησιν συνοψίζονται εἰς τὰ ἑξῆς· οἱ διοικοῦντες ὡς περιοριζόμενοι ὑπὸ τοῦ καταστατικοῦ ἀδυνατοῦσι νὰ ἐποφεληθῶσιν εὐκαιρίας παρουσιαζομένης ἢ νὰ προλάβωσι κινδύνους. Διότι ἡ γενικὴ συνέλευσις τῶν μετόχων δὲν προφθάνει νὰ προλάβῃ τὰς εὐκαιρίας ἢ κινδύνους. Ἐπίσης οἱ διοικοῦντες ἐλάχιστον ἢ οὐδόλως μετέχουσι τῆς ἑταιρίας δι' ἰδίων κεφαλαίων καὶ ἀδιαφοροῦσι διὰ τὴν πρῶοδον ταύτης. Διὰ πλημμελοῦς ἐπίσης συντάξεως τοῦ καταστατικοῦ δημιουργοῦνται τεχνητὰ πλειονοψηφία καὶ καταδολιεύονται τὰ συμφέροντα τῆς ἑταιρίας παριστανομένων ψευδῶν ἰσολογισμῶν καὶ ψευδῶν μερισμάτων. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ μέτοχοι ὀλίγον ἐνδιαφέρονται καθ' ὅσον εὐκόλως παραιτοῦνται τῆς ἑταιρίας. Τὰ δὲ περὶ τὴν σύστασιν ἐλαττώματα συνίστανται εἰς τοῦτο· διὰ πλημμελοῦς τρόπου συστάσεως ἐπέρχεται μεγίστη καταστροφὴ κεφαλαίων πρὸς βλάβην τοῦ ἔθνικοῦ πλούτου. Ἐπιτήδειοί τινες διεγείρουσι τὴν ἐξημιμένην φαντασίαν ἐν εὐνοϊκαῖς περιστάσεσι πρὸς κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις ἀμυθήτων κερδῶν δῆθεν καὶ ἐκδίδουσι μετοχὰς, τὰς ὁποίας ἄφ' οὗ πολλήσωσι χωρὶς αὐτοὶ νὰ ἔχωσι καταθέσει τι ἀποσύρονται τῆς

ἐπιχειρήσεως ἀφίνοντες τοὺς εὐπίστους μετόχους εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐπιχειρήσεως.

§ 42. Μέτρα πρὸς μείωσιν τῶν ἐλαττωμάτων τῶν ἀνω-
νύμων ἑταιριῶν.

Πεφοτισμένη διοίκησης δύναται ν' ἀναπληρώσῃ τὴν ἄγνοιαν ἀπείρου καὶ ἄωρου περὶ τὰς ἐπιχειρήσεις λαοῦ· ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει νὰ μείωσῃ ἐν μέτρῳ τὸν ἀπειλούμενον δόλον τῶν ἰδρυτῶν. Ἄλλ' ἢ διοίκησης ὅτε μὲν ἀδυνατεῖ ὅτε δὲ δὲν θέλει νὰ ἐπέμβῃ· διὰ τοῦτο προτιμότερον ἢ οἰκονομικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου ἐν λαοῖς ἀνεπτυγμένοις οἰκονομικῶς καὶ πνευματικῶς. Καὶ παρὰ τούτοις τοῖς λαοῖς τοῖς προηγμένοις οἰκονομικῶς καὶ πνευματικῶς καὶ τοι δὲν ὑφίσταται τὸ σύστημα τῆς προηγουμένης κυβερνητικῆς ἐγκρίσεως ὑφίσταται ἐν τούτοις τὸ σύστημα τῶν κανονιστικῶν διατάξεων πρὸς ἃς συμμορφοῦνται αἱ ἀνώνυμοι ἑταιρίαί ἰδρυόμεναί.

§ 43. Ὅροι ἀπαιτούμενοι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐργασίας, τῶν μηχανῶν, τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς μεγάλης παραγωγῆς, τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ τῆς πίστεως.

Ἀπαραίτητοι ὅροι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐργασίας, τῶν μηχανῶν, τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς μεγάλης παραγωγῆς, τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ τῆς πίστεως εἶνε ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ οὐχὶ ὡς νομοθετικὴ διάταξις, ὡς ἀπλῆ ἐπιθυμία, ἀλλ' ὡς ἀπόφασις πρὸς ἐπίπονον ἀπόκτησιν τῶν χρεωδῶν στοιχείων εἰς τὴν εἰσαγωγὴν, εὐδοκίμησιν καὶ ἀνάπτυξιν συμβοηθούσης τῆς πολιτείας, αὐτὴ ἢ φύσις καὶ φυσικοὶ ὅροι οἵτινες καθορίζουσι τὴν βούλησιν τοῦ λαοῦ, ἢ πληθὺς τῶν κεφαλαίων, ἢ εὐρυτάτη ἀγορὰ καταναλώσεως, ἥτις εἶνε τοσοῦτο οἰκονομικῶς εὐρύτερα καθ' ὅσον μία χώρα εἶνε μεγαλητέρα εἰς πληθυσμὸν καὶ πλοῦτον, καθ' ὅσον ἰδίως ἢ χώρα ἔχει τελειότερα μέσα συγκοινωνίας. Ἡ ἀνάπτυξις καὶ τελειοποίησις τῶν μέσων συγκοινωνίας ὁμοιάζει μὲ πρόσοκτησιν ἔθνικῶν κτήσεων. Ὅλα δὲ ταῦτα διατελοῦσιν εἰς συνεπίδοσιν καὶ συνεξάρτησιν συναξανόμενα καὶ συναναπτυσσόμενα. Παρατηρήθη δὲ ὅτι εἰς χώρας ἐχούσας συγκοινωνίαν μεγαλητέραν ὡς εἰς τὰς εὐπροσορμίτους χώρας διεδόθη πρότερον ὁ πολιτισμὸς.

§ 44. Ἐλαττώματα τῆς ἀναπτύξεως τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ τῆς ἐργασίας, τῶν μηχανῶν, τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς μεγάλης παραγωγῆς, τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ τῆς πίστωσης.

Ἡ ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἄνω ἐπερχομένη πρόοδος ἔχει καὶ τὰ συμφορῆ Ἐλαττώματα. Ἡ μομφὴ ὅμως κατὰ τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας, ὡς ἐπιφέροντος διῆθεν τὴν ἀποκλήνωσιν τοῦ ἐργάτου διὰ τῆς μονομεροῦς μορφώσεως αὐτοῦ ἐν μερικωτάτῃ καὶ ἀπλουστάτῃ ἐργασίᾳ πάντοτε ἀσχολουμένου, δὲν ἀποδεικνύεται διὰ τῶν πραγμάτων ἀκριβῆς. Διότι ἡ μόρφωσις τοῦ ἐργάτου συμπληροῦται πράγματι καὶ τώρα διὰ τῆς καθ' ὅλου πολυμερεστεράς μορφώσεως ἐν τῷ βίῳ ἀπ' οὗ μάλιστα ὁ ἐργάτης τῶν πόλεων ἀποδεικνύεται πνευματωδέστερος τοῦ ἐργάτου ἐν τοῖς γεωργικοῖς ἔργοις. Τὸ κυρίως ἐλάττωμα συνίσταται εἰς τοῦτο, εἰς τὴν ὀσμημέραι γιγνομένην ἀνισοτέραν διανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ αἰσούτου μεταφῶ τῶν συντρεφάντων μερῶν τῆς ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Ἀπαραίτητος ὅρος τῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ καὶ τῆς ἁρμονικῆς συμβιώσεως πάντων εἶνε ἡ κατ'ἀλλήλους διανομὴ τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου καὶ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ἀὔξανόμενον τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ λοιπῶν τρόπων προόδου ἐθνικῆς παραγωγῆς δημιουργεῖται χάσμα μεταξὺ τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἐπιχειρηματιῶν οἵτινες ἐλαττοῦνται καὶ ἀνέρχονται εἰς δυσθεώρητον ὕψος καὶ οἰκονομικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἐργάτου. Ἡ ἐλλίς τοῦ ἐργάτου ἀποταμιεύοντος ὅπως μίαν ἡμέραν γίνῃ κύριος τῆς ἐπιχειρήσεως ἐξασθενεῖ καὶ τέλος ἐδάειπει ὅτε πλέον οὐδεὶς λόγος συντρέχει πρὸς ἀποταμίευσιν καὶ ἀποχρὴν γάμου. Συνεπεία δὲ τῶν τοιούτων γάμων αὔξησις ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ ἐπέρχεται καὶ σμίκρονσις ἡμερομισθίων καὶ ζητήσεις ἐργατῶν καὶ ὁ οἰκογενειαρχῆς ἀδυνατεῖ νὰ διαθρέψῃ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ ἢ μὴ ἀποζῆ ἐκ τῶν ἡμερομισθίων τῶν ἰδίων αὐτῆς μελῶν, ὅτε πλέον σέβας καὶ οἰκογενειακοὶ δεσμοὶ καὶ ὑποταγὴ δὲν ὑπάρχουσιν. Αὐτὸ καλεῖται κοινωνικὸν ζήτημα τοῦ ὁποίου ἡ λύσις ἀπασχολεῖ σπουδαίως σύμπαντα τὸν νῦν πεπολιτισμένον κόσμον καὶ δὴ τὰς χώρας τὰς ἐχούσας μεγάλας βιομηχανίας καὶ μέγαν ἀριθμὸν ἐργατῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων. Ὅπως δὴποτε ὅμως ἡ λύσις αὐτοῦ δὲν πρέπει νὰ ζητηθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συστήματος τῆς κοινοκτημοσύνης· διότι τότε ἡ ἰσότης θὰ ἐπετυγχάνετο διὰ τῆς καθόδου τῶν πλουσίων εἰς τὴν τάξιν τῶν πενήτων καὶ οὐχὶ διὰ τῆς ἀνόδου τούτων εἰς τὴν τῶν πλουσίων. Ἄλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συστήματος τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας καὶ ἰδιοκτησίας λαμβανο-

μένον υπ' ὄφιν ὅπως καὶ ἡ ἐθνικὴ παραγωγὴ ἐξακολουθῆ παραίτουσα καὶ μὴ σταματήσῃ ἐξ ἀλόγιστου διανομῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

§ 45. Τὰ παραγωγικὰ ἔργα.

Ἡ διαίρεσις τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων καὶ τὸ πλεῖστον ἐπιζωοτοῦσα εἶνε ἡ ἑξῆς:

Α'. Ἔργα ἐξαγωγικὰ ἢ συλλεκτικὰ περιλαμβάνοντα τὴν θήραν, ἀλιείαν καὶ τὴν μεταλλευτικὴν.

Β'. Ἔργα γεωργικὰ περιλαμβάνοντα τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ τὴν δασικὴν.

Γ'. Ἔργα βιομηχανικὰ περιλαμβάνοντα τὴν κυρίως βιομηχανίαν, τὴν χειροτεχνικὴν, τὴν μηχανικὴν καὶ τὴν μεταλλουργικὴν.

Δ'. Τὸ ἐμπόριον.

Ε'. Ἔργα συγκοινωνίας συμπεριλαμβάνοντα καὶ τὸ ταχυδρομεῖον, τηλεφωνεῖον καὶ τηλεγραφεῖον.

ΣΤ'. Ἀσώματος παραγωγὴ εἰς τὴν ὁποίαν ὑπάγονται τὰ ἐλευθέρια ἐλαγγέλματα καὶ αἱ προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι ἐν γένει.

§ 46. Θήρα. Ἀλιεία.

Συλλεκτικὰ ἔργα καλοῦνται ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος καταλαμβάνει τὰς ὑπὸ τῆς φύσεως παρεχομένης ὀργανικὰς καὶ ἀνοργάνους ὕλας, αἵτινες εἶνε χρήσιμοι καθ' ἑαυτὰς εἰς τὰς χρεῖας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἄνευ ἐνεργείας αὐτοῦ ὡς π.χ. τὰ ἄγρια φυτὰ, τὰ ἄγρια ζῷα, τὰ μέταλλα καὶ οἱ λίθοι. Ἡ θήρα κατὰ τὴν ἀρχέγονον κατάστασιν κατεῖχε μετὰ τῆς ἀλιείας σπουδαίαν θέσιν· σήμερον ὁμως ἡ μὲν θήρα ἔλαβε τὴν μορφήν ἀναφυγῆς, ἡ δὲ ἀλιεία ὑπετιμῆθη ἐν σχέσει πρὸς τὴν λοιπὴν παραγωγὴν, καίτοι δύνανται τὰ προϊόντα αὐτῶν ν' ἀναπαράγονται φυσικῶς καὶ τεχνητῶς λαμβανομένων τῶν κατάλληλων μέτρων ὑπὸ τῆς Πολιτείας. Μάλιστα δὲ καὶ σήμερον ἀκόμη ἐν Νορβηγίᾳ ἡ ἀλιεία κατέγει σπουδαίαν θέσιν ἐν τῇ ἐθνικῇ οἰκονομίᾳ προσπορίζουσα 60,000,000 φράγκων ἐκ τῆς ἐξαγωγῆς ἀλιευτικῶν εἰδῶν καὶ εὐθηνοτάτην τροφήν.

§ 47. Μεταλλευτικὴ.

Ἡ μεταλλευτικὴ κατὰ τοὺς νεωτέρους ἰδίως χρόνους προσέλαβε καταπληκτικὴν ἀνάπτυξιν καταστάσα ὁ ὅρος τῆς ἐνεστώσης οἰκονομικῆς προόδου τῶν λαῶν διὰ τῆς μεγίστης παραγωγῆς τῶν πολυτίμων καὶ μὴ μετάλλων. Ἡ ἐτησίᾳ παραγωγὴ τῶν γαιανθράκων ὑπολογίζεται εἰς

3,500 εκατομμύρια δραχμῶν. Τὰ μέταλλα ἐν ἀποσίτῳ ὅμως χρόνῳ θέλουσιν ἐξαντληθῆ διότι δὲν ἀναπαράγονται. Τὰ συστήματα τῆς ιδιοκτησίας τῶν μεταλλείων εἶνε τὰ ἑξῆς τρία: τὸ πρῶτον καθ' ὃ ἡ ιδιοκτησία ἀνήκει τῷ ἐφευρέτῃ, τὸ δεύτερον καθ' ὃ ἀνήκει τῷ κυρίῳ τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ τρίτον καθ' ὃ ἀνήκει τῇ Πολιτείᾳ. Δύναται νὰ συνυπάσῃ ἰδιοκτησία μεταλλείων χάριν τῆς Πολιτείας μετὰ τῆς ἀλλοτρίας ἰδιοκτησίας τοῦ ἐδάφους προτιμομένης τῆς μεταλλοκτησίας ὡς ἀναφερομένης εἰς ὑπέροτατα κοινωνικά συμφέροντα. Παρ' ἡμῖν καθὼς καὶ ἐν Γαλλίᾳ ἡ μεταλλοκτησία ἀνήκει τῇ Πολιτείᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ τῷ ιδιοκτήτῃ, ὅστις ἐπειδὴ εἶνε μέγας γαιοκτήμων δύναται ἐποφελῶς νὰ ἐκμεταλευθῇ τὸ μεταλλεῖον. Ἡ Πολιτεία ἔχουσα τὴν μεταλλοκτησίαν ἢ ἐκμισθώνει τὴν γῆσιν ἢ ἐκποιεῖ τὴν κυριότητα ἢ αὐτὴ ἀναλαμβάνει τὴν ἐκμετάλευσιν. Προτιμότερα, ὅμως εἶνε ἡ ἐκμισθωσις.

§ 48. Γεωργικὰ ἔργα.

Χαρακτῆρ ἰδιάζων εἰς τὰ γεωργικὰ ἔργα εἶνε ἡ παροχὴ ἀγαθῶν ὑπὸ τῆς φύσεως δι' ἀνθρωπίνης ἐνεργείας. Ὁ ἀνθρώπος ἐνεργῶν, διευθύνει, διεγείρει καὶ βοηθεῖ τὴν φύσιν ἐν γένει, τὰς φυσικὰς δυνάμεις πρὸς παραγωγὴν φυτῶν καὶ ζώων. Ἡ γεωργία διακρίνεται εἰς *γλῆν* περιλαμβάνουσάν καὶ τὴν κηπουρικὴν τῶν ἀνθέων καὶ ὀπωρῶν καὶ πεφυτευμένην περιλαμβάνουσάν τὴν ἀμπελοργίαν, τὴν φυτεῖαν τῶν νομῶν καὶ λειμώνων. Ἡ γεωργία μὲν παρέχει τὸ χόρτον εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, αὐτὴ δὲ τὸ λίπασμα εἰς τὴν γεωργίαν. Ἡ πρόοδος τῆς γεωργίας ἐξαρτᾶται καὶ ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας διό καὶ ἀνεπτύχθησαν καὶ ἠυπόρησαν οὐχὶ οἱ γεωργικοὶ μόνον λαοὶ ἀλλὰ οἱ συνάμα καὶ βιομηχανικοὶ. Ἡ γεωργία παρέχει ὀπλίτην σφοδρὸν κατὰ τὸ σῶμα καὶ ἐκπροσωπεῖ τὸ συντηρητικὸν στοιχεῖον τῆς Πολιτείας, ἡ δὲ βιομηχανία παρέχει τὸν ὀπλισμὸν ἔτι σφοδρότερον καὶ ἐκπροσωπεῖ τὸ νεωτεριστικὸν καὶ φιλοπρόοδον στοιχεῖον τῆς Πολιτείας. Ἡ γεωργία ἐπειδὴ τὰ κεφάλαια αὐτῆς εἶνε πάγια δὲν δύναται νὰ παράσῃ τὰ μέσα τοῦ πολέμου, τὰ ὁποῖα ἀφθόνως παρέχονται ὑπὸ τῆς βιομηχανίας.

§ 49. Κατ' ἔκτασιν καὶ κατ' ἔντασιν καλλιέργεια.

Κατ' ἔντασιν καλλιέργεια καλεῖται ἡ καλλιέργεια ἐκεῖνη, ἣ ὁποία γίνεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐκτάσεως γῆς διὰ περισσοτέρων κεφαλαίων. Τὰ κεφάλαια ταῦτα συνίστανται εἰς ἐργατικούς μισθοὺς, ἀρδεύσεις, ἀποξηράνσεις, περιφράξεις, μηχανὰς γεωργικὰς καὶ ἐργαλεῖα τέλεια καὶ λιπάσματα ἅτινα πάντα καθιστῶσι τὴν γῆν γονιμότεραν. Διὰ τῆς κα-

λιεργείας εξαντλούνται αἱ φυσικαὶ οὐσίαι αἱ περιεχόμεναι ἐν τῷ ἐδάφει καὶ αἱ οὐσίαι αἴτινες ἀντλούνται ἐκ τοῦ ἀέρος ἀναπληρούμεναι διὰ τῶν διαφόρων λιπασμάτων, ζωϊκῶν, χημικῶν. Διὰ τῆς κατ' ἔντασιν καλλιέργειας ὠρισμένη ἔκτασις γῆς παρέχει μεγαλύτερον ἀκαθάριστον πρὸσδον ἀπὸ τῆς προσόδου τῆς παρεχομένης διὰ τῆς κατ' ἔκτασιν καλλιέργειας· κατὰ πόσον ὅμως εἶνε ἐπιτυχεστέρα καὶ οἰκονομικῶς ἢ κατ' ἔντασιν καλλιέργεια ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς παρεχομένης καθαρᾶς προσόδου μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐξόδων τῆς κατ' ἔντασιν καλλιέργειας. Ἡ κατ' ἔντασιν καλλιέργεια παρέχει μείζονα καθαρὰν πρὸσδον ἐν ἐκείναις ταῖς ἐθνικαῖς οἰκονομίαις ὅπου ἡ ἔγγειος πρὸσδοδος εἶνε μεγάλη, ὁ δὲ τόπος τοῦ κεφαλαίου μικρός, δηλαδή ἐν ταῖς χώρας αἴτινες εἶνε οἰκονομικῶς ἀνεπτυγμένα. Ἡ κατ' ἔντασιν καλλιέργεια ἀποφέρει μᾶλλον εἰς τὴν πεφικτευμένην γεωργίαν ὥς ἡ ἀμπελοσ, ἐνῶ ἡ ψιλλὴ γεωργία, ὥς οἱ διημιουργικοὶ καρποί, εἶνε ὀλιγότερον ἐπιδεικτικὴ τῆς κατ' ἔντασιν καλλιέργειας.

§ 50. Μεγάλῃ καὶ μικρᾷ καλλιέργεια.

Ἐν τοῖς γεωργικοῖς ἔργοις ἀντὶ τῆς μεγάλης καὶ μικρᾶς παραγωγῆς, ὥς καλοῦμεν ἐν τοῖς βιομηχανικοῖς, ὀνομάζομεν μεγάλην καὶ μικρὰν καλλιέργειαν. Μεγάλῃ καλλιέργεια δὲν σημαίνει πάντοτε καὶ μεγάλην ἰδιοκτησίαν, καθ' ὅσον δύναται νὰ ὑπάρξῃ μεγάλη καλλιέργεια ἐπὶ μικρῶν ἰδιοκτησιῶν ὥς ὅταν τις μισθῶνῃ πολλὰς μικρὰς ἰδιοκτησίας. Ἐπίσης μικρᾷ καλλιέργεια δὲν σημαίνει πάντοτε καὶ μικρὰν ἰδιοκτησίαν διότι δυνατόν μέγας γαιοκτήμων νὰ ἐκμισθῶνῃ εἰς μικροκαλλιεργητὰς τὴν μεγάλην ἰδιοκτησίαν αὐτοῦ. Ἴνα συγκριθῶσι τὰ παραγωγικὰ ἀποτελέσματα τῆς μεγάλης καλλιέργειας πρὸς τὰ τῆς μικρᾶς καλλιέργειας πρέπει νὰ ἔχωμεν τὴν αὐτὴν γονιμότητα γαιῶν καὶ τὸν αὐτὸν βαθμὸν τῆς καλλιέργειας κατ' ἔκτασιν ἢ κατ' ἔντασιν. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους καὶ προϋποθέσεις ἡ μεγάλη καλλιέργεια ὑπερέχει τῆς μικρᾶς κατὰ ταῦτα· παρέχει οἰκονομίαν τῶν γενικῶν ἐξόδων, ἀποθηκῶν, μεταφορᾶς καὶ ἐμπνέει πεποιθήσιν εἰς τοὺς κεφαλαιούχους καὶ ἔχει πεφικτευμένην διεύθυνσιν. Ἡ μικρὰ δὲ καλλιέργεια ὑπερέχει τῆς μεγάλης κατὰ τὰ ἐλαττώματα σχεδὸν αὐτῆς ἔχουσα δῆλον ὅτι τὴν ἐπιτήρησιν καὶ ἐπίβλεψιν τῆς καλλιέργειας, εἰδικὴν πρακτικὴν μόρφωσιν καὶ πείραν δι' ἕκαστον καὶ σπυθαμιαῖον τεμάχιον γῆς, δι' ἕκαστον ἀκόμη φυτὸν ἐπίσης ὑπερέχει διότι ἐν αὐτῇ ὁ οἰκογενειάρχης μόνος ἢ μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ καὶ τινῶν ἴσως ἀφοσιωμένων ὅμως ὑπηρετῶν ἐργάζεται καὶ συνεπῶς ἐνδιαφέρεται, ἐνῶ ἐν τῇ μεγάλῃ οἱ ἡμερομισθιοὶ

εργάται ἀδιαφοροῦσι διὰ τὴν ἐπιτυχὴ καλλιέργειαν καὶ ἐπιτυχίαν αὐτῆς. Λιὰ τῆς συνυπόθεσος μεγάλης καὶ μικρᾶς καλλιέργειας ἡ μεγάλη χρησιμεύει ὡς σχολεῖον τῇ μικρᾷ καὶ διαφυλάσσει τὴν ἰδιοκτησίαν ἀπὸ τῆς εὐφρείας ὑποδιαρέσεως καὶ διαμοιρασμοῦ καὶ παρέχει ἐργασίαν εἰς τοὺς μικροκαλλιεργητάς.

§ 51. Καλλιέργεια δι' αὐτοεπιστασίας.

Οἱ τρόποι τῆς καλλιέργειας τῆς γῆς ὑπὸ ἐλευθέρων καλλιεργητῶν οὐχὶ ἡμερομισθίων ἐργατῶν εἶνε τρεῖς: ὁ δι' αὐτοεπιστασίας, ἐπιμόρτον καὶ μισθώσεως. Καλλιέργεια δι' αὐτοεπιστασίας καλεῖται ἡ καλλιέργεια ἐκεῖνη καθ' ἣν αὐτὸς οὗτος ὁ ἰδιοκτήτης τῆς γῆς καλλιεργεῖ ταύτην. Ὁ τρόπος οὗτος εἶνε καὶ ὁ ἐπιωφελέστερος καὶ παραγωγικώτερος, καθ' ὅσον ὁ καλλιεργητὴς ἔχει συμφέρον νὰ καλλιεργῇ ἐπιμελῶς καὶ ἐντεταμένως καταβάλλον κεφάλαια πρὸς βελτίωσιν τῆς γῆς ἔστω καὶ ἂν ἀπολαύσῃ τῶν καρπῶν καὶ ἀποτελεσμάτων τῆς βελτιώσεως μετὰ μακρὸν χρόνον διότι ὁ ἴδιος θ' ἀπολαύσῃ τῆς ὠφελείας ἀκεραίας. Ἐπειδὴ ὅμως εἴτε πάντες οἱ ἰδιοκτῆται δὲν θέλουσι νὰ καλλιεργῶσιν αὐτοπροσώπως εἴτε δὲν δύνανται ὡς μὴ ἔχοντες τ' ἀπαιτούμενα κεφάλαια διὰ τοῦτο καταλήγομεν εἰς τὸ σύστημα τῆς ἐπιμόρτου καὶ διὰ μισθώσεως καλλιέργειας.

§ 52. Ἐπίμορτος καλλιέργεια.

Ἐπίμορτος καλλιέργεια καλεῖται τὸ σύστημα τῆς καλλιέργειας ἐκεῖνο, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἰδιοκτήτης παρέχει τὴν γῆν πρὸς τρίτον, αὐτὸς δὲ καταβάλλει τὴν καλλιέργειαν διανεμόμενοι ἀμρότεροι τὴν πρόσοδον. Ἡ καλλιέργεια αὕτη ἔχει τὸ ἐλάττωμα ὅτι ὁ ἐπίμορτος καλλιεργητὴς διατελεῖ ὑπὸ τὸν ἰδιότροπον ἔλεγχον τοῦ ἰδιοκτήτου καὶ δὲν δύναται ἐλευθέρως νὰ ἐνεργήσῃ διὰ νὰ ὠφελήσῃ τὸ κτῆμα καὶ τὴν πρόσοδον· ἐπίσης δὲν ἔχει μέγα συμφέρον ὥστε νὰ καλλιεργῇ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ ζήλου νὰ καταβάλλῃ κεφάλαια πρὸς βελτίωσιν τοῦ κτήματος καὶ τῆς καλλιέργειας διότι δὲν λαμβάνει ὀλόκληρον τὴν πρόσοδον τοῦ κτήματος καὶ διότι δὲν εἶνε διαρκῆς καλλιεργητὴς αὐτοῦ ἐπερχομένης οὕτω βλάβης τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς· ἐνίοτε δὲ ὁ ἐπίμορτος καλλιεργητὴς καταναλίσκει καὶ κεφάλαια δοθέντα ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου χῶρον τῆς καλλιέργειας. Δυνατὸν δὲ νὰ μὴ συμφέρῃ τὸν ἐπίμορτον καλλιεργητὴν ἢ κατ' ἔντασιν καλλιέργεια ὡς ὠφελούμενον ἐλάχιστα ἐν σχέσει πρὸς τὴν καθαρὰν πρόσοδον.

§ 53. Ἡ ἐπὶ μισθώσει καλλιέργεια.

Ἐπὶ μισθώσει καλλιέργεια καλεῖται τὸ σύστημα τῆς καλλιεργ-

γαίας ἐκείνο, καθ' ὃ λαμβάνει τις εἰς μίσθωσιν ἀλλότριον κτῆμα ἀπολαμβάνων ὀλόκληρον τὴν πρόσδοτον. Ὁ ἐπὶ μισθώσει καλλιεργητῆς ὡς ἀπολαμβάνων μόνος ἄπασαν τὴν πρόσδοτον καταβάλλει ἐπιμέλειαν πρὸς μεγαλητέραν παραγωγὴν καὶ βελτιοῖ τὸ κτῆμα. Ἐπειδὴ ὅμως εἶνε προσωρινὸς δὲν κάνει ἐργασίας αἰτινες βελτιοῦσι τὸ κτῆμα καὶ αὐξάνουσι τὴν πρόσδοτον πρὸς ὠφέλειαν καὶ τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς ἀλλὰ μετὰ μακρὸν χρόνον ὑφίσταται μάλιστα σοβαρὸς κίνδυνος ὁ τοιοῦτος καλλιεργητῆς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη νὰ καλλιεργήσῃ ληστροικῶς.

Ὅθεν εὐκταῖον νὰ ἔχωμεν μακρὰς μισθώσεις καὶ μάλιστα κληρονομικὰς κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἐμφυτεύσεως καὶ ἐπιφανείας τῶν Ῥωμαίων.

§ 54. Βιομηχανικά ἔργα.

Βιομηχανία εἶνε ἡ κατεργασία τῶν πρώτων ὑλῶν ὅπως γίνουσι αὐτὰ χρήσιμοι εἰς τὰς χρεῖας τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ μεταλλοργικὴ εἶνε βιομηχανικὴ.

§ 55. Ἐμπόριον.

Ἐμπόριον καλεῖται ἡ ὑπὸ τάξεως ἀνθρώπων ἀνάληψις, ὡς ἴδιον ἔργον πρὸς κέρδος, τεχνικώτερας δι' ἐμπειρίας διανομῆς τῶν προϊόντων τῶν παραγωγῶν εἰς τοὺς καταναλωτὰς. Τὸ ἐμπόριον ἀναπτύσσεται διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων μὴ ὑφιστάμενον ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς δι' ἀμέσων ἀποκτήσεως τῶν ἀγαθῶν ὑπ' ἐκάστης οἰκονομίας ἰδιωτικῆς. Τὸ ἐμπόριον σιμκοῦνει τὰς θυσίας τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας εἰς ἐργασίαν καὶ κεφάλαια, τὰ ὁποῖα οὕτω διατίθενται πρὸς ἄλλην παραγωγὴν καὶ τὰ ὁποῖα ἄλλως θὰ ἐδαπανῶντο ἄνευ τοῦ ἐμπορίου. Διὰ τῆς τεχνικῆς διανομῆς τῶν προϊόντων τῆς παραγωγῆς διὰ τοῦ ἐμπορίου γίνετα εὐκολοτέρα καὶ εὐθηνοτέρα ἢ ἀποκτήσις αὐτῶν.

§ 56. Διαίσεις ἐμπορίου.

Ὁ Α. Σοῦτσος διαρεῖ τὸ ἐμπόριον ὡς ἑξῆς: *ἐσωτερικὸν* τὸ διενεργούμενον ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, *ἐξωτερικόν*, τὸ διενεργούμενον μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐμπορία διαρεῖται εἰς *γενικὴν* καὶ *εἰδικὴν*. Καὶ ἡ μὲν γενικὴ περιλαμβάνει ὡς πρὸς τὰ εἰσαγόμενα πάντα ταῦτα εἴτε εἰσάγονται ὅπως καταναλωθῶσιν εἴτε ὅπως ἀποταμιευθῶσιν ὡς πρὸς δὲ τὰ ἐξαγόμενα ἐπίσης πάντα εἴτε ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ προέρχονται εἴτε ἐκ τῆς ἀποταμιεύσεως. Ἡ δὲ εἰδικὴ ἐξωτερικὴ ἐμπορία περιλαμβάνει ὡς πρὸς τὰ εἰσαγόμενα μὲν τὰ ἀποκλειστικῶς προφορισμένα διὰ τὴν ἐσωτερικὴν καταναλώσιν ὅθεν γνωρίζομεν τὸ μέτρον καὶ ἀντοχὴν τῆς ἀγορᾶς τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ὡς πρὸς τὰ ἐξαγόμενα δὲ τὰ

ἐκ τῆς ἐγγωρίου παραγωγῆς ἔξερχόμενα, ὁπόθεν γνωρίζομεν τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν, πρὸς δὲ καὶ ἐκεῖνα τῶν ἔξαγομένων ἅτινα ἔξομοιώθησαν τοῖς ἐγγωρίοις διὰ τῶν δασμῶν τῶν ἐπιβληθέντων αὐτοῖς κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν εἰσαγωγὴν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς.

Διαμετακομιστικὴ ἔμπορία καλεῖται ἡ διαμετακόμισις ξένων ἐμπορευμάτων ἀπὸ χώρας ἀλλοδαπῆς εἰς ἄλλην χώραν ἀλλοδαπὴν. Καὶ εἰάν μὲν τὰ ξένα ταῦτα ἐμπορεύματα κατατατίθενται προσωρινῶς εἰς τὰ καταστήματα τῆς ἀποταμιεύσεως ὅπως χρησιμοποιῶσιν ἐν ἀνάγκῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν καταναλώσιν ἢ ἀποσταλῶσι πάλιν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, ἢ διαμετακομιστικὴ ἔμπορία εἶνε ἀποταμιευτικὴ, ἄλλως δὲ διαμετακομιστικὴ ἄπλως. Ἐνεργητικὴ ἔμπορία καλεῖται ἡ διενεργουμένη δι' ἐγγωρίου ναυτιλίας καὶ ἐγγωρίων ἐμπόρων, παθητικὴ δὲ ἡ διενεργουμένη ὑπὸ ἀλλοδαπῶν τοιούτων. Μέγα ἐμπόριον καλεῖται συνήθως τὸ διενεργούμενον κατὰ μεγάλας ποσότητας, μικρὸν δὲ τὸ κατὰ μικρὰς ποσότητας.

§. 57. Ἔργα συγκοινωνίας

Τὰ ἔργα τῆς συγκοινωνίας σκοποῦσι τὴν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μεταβίβασιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν μεταφορὰν τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τῶν εἰδήσεων. Τὰ μέσα συγκοινωνίας συνίστανται εἰς φυσικὰ ἀτραπούς, τεχνητὰς ὁδοὺς καὶ λεωφόρους, σιδηροδρόμους, διώρυγας, πλωτοὺς ποταμοὺς, θάλασσας. Ἡ παραγωγικότης τῶν ἔργων συγκοινωνίας εἶνε ὁμοία μὲ τὴν παραγωγικότητα τοῦ ἐμπορίου. Ἡ συγκοινωνία εἶνε ὁ ἐκτελεστικὸς τῆς θελήσεως τοῦ ἐμπορίου, ὁ ἀπαραίτητος ὄρος τῆς προόδου αὐτοῦ, τῆς ὑπάρξεώς του ἀκόμη. Τελειοποιουμένων τῶν μέσων συγκοινωνίας ἐπέρχεται εὐθηνία τῶν ἐμπορευμάτων καὶ ταχεῖα μεταφορὰ αὐτῶν. Ἡ ταχύτης ἐπιφέρει ἐξοικονομήσιν ἐργασίας ἢ κεφαλαίων τὰ ὁποῖα διατίθενται πρὸς περαιτέρω παραγωγὴν καὶ καθιστᾷ εὐρύτεραν τὴν ἀγορὰν προϊόντων τὰ ὁποῖα ὑπόζονται εἰς ταχεῖαν φθορὰν (ἰχθύες). Ἡ τελειοποίησις τῶν μέσων συγκοινωνίας εὐρύνουσα τὴν ἀγορὰν καταναλώσεως διεγείρει τὴν δραστηριότητα τῶν παραγωγῶν, καθιστᾷ δυνατὴν τὴν μεγάλην παραγωγὴν τὴν μεγάλην καὶ κατ' ἔντασιν καλλιέργειαν καὶ παρέχει τὰ μέσα τῷ ἐμπορίῳ ὅπως τοῦτο πληρέστερον γνωρίῃ τὴν προσφορὰν καὶ ζήτησιν τῶν ἐμπορευμάτων εἰς τοὺς διαφόρους τόπους καταναλώσεως καὶ συνελθὼς ἐξισώνει τὰς τιμὰς ἀνά τοὺς διαφόρους τόπους καὶ χρόνους ὑπαρχούσης μόνον τῆς διαφορᾶς τῶν ἐξόδων τῆς μεταφορᾶς, καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις ἀποταμιεύει. Ἐκ τῆς οὕτω γνωστῆς προσφορᾶς καὶ ζήτησεως ἐγένετο ἡ κατάλληλος

διανομή τῶν παγκοσμίων σιτηρῶν ἐν ᾗ ἄλλοτε ἄλλοι μὲν λαοὶ ἐμαστίζοντο ὑπὸ τῆς πείνης δι' ἔλλειψιν σίτου, ἄλλοι δὲ ὑπὸ κρίσεων οἰκονομικῶν ἐκ τῆς πληθύσεως τῶν ἀζητήτων σιτηρῶν. Διὰ τῆς ὑφισταμένης νῦν τελειότητος τῶν μέσων συγκοινωνίας ἕκαστον ἔργον ἀναζητεῖ μᾶλλον τὸν ἐπιτηδαιότερον τρόπον πρὸς εὐδοκίμησίν του καὶ οὐχὶ νὰ κηται πλησίον τῆς ἀγορᾶς καταναλώσεως. Διὰ τῶν τελειότερων μέσων συγκοινωνίας ἄλλοι μὲν τόποι κείμενοι μακρὰν τῆς ἀγορᾶς καταναλώσεως ὠφελοῦνται, ἄλλοι δὲ κείμενοι πλησίον ταύτης ζημιοῦνται καὶ ἡ ἔγγειος πρὸσδος τῶν γαιῶν τῶν κειμένων πλησίον τῶν πόλεων (ἀγορᾶς καταναλώσεως) ἑλαττοῦται. Ἡ ὠφέλεια ἐκ τῆς συγκοινωνίας εἶνε μεγάλητέρα εἰς τὰ δυσμετακόμιστα ἔμπορεύματα. Ὁ βαθμὸς τῆς τελειότητος τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας θεωρεῖται ὡς σύμπτωμα καὶ ἐκδήλωσις τοῦ βαθμοῦ τῆς οἰκονομικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς καταστάσεως μιᾶς χώρας, ἐν τῇ ὁποίᾳ λειτουργοῦσι ταῦτα μετ' οἰκονομικῆς ἐπιτυχίας. Ἡ ἐπιτυχὴς εἰσαγωγή τῶν τελειότερων μέσων συγκοινωνίας βραίνει παραλλήλως μετὰ τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας, καθ' ὅσον ἄλλως ζημιοῦται ἡ ἐθνικὴ παραγωγή ἐκτὸς ἐννοεῖται, τῶν μέσων συγκοινωνίας ἅτινα γίνονται διὰ πολεμικοῦς καὶ πολιτικοῦς καὶ κοινωνικοῦς λόγους.

§ 58. Χαρακτῆρ ἔργων συγκοινωνίας.

Τὰ ἔργα τῆς συγκοινωνίας καὶ ὑπὸ ἰδιωτῶν ἐκμεταλλεῦόμενα ἔχουσι δημόσιον χαρακτῆρα, διότι πλείστα τούτων διὰ νὰ ἐκτελεσθῶσιν ἀπαιτοῦσι πολιτικὴν ἐνέργειαν (κατάληψιν καὶ ἀπαλλοτριώσιν γαιῶν) περιοριζομένης τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου καὶ λόγῳ τοῦ δημοσίου χαρακτῆρος ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς μεγάλῃς οἰκονομικῆς αὐτῶν σημασίας μὴ ὄντος διὰ τοῦτο ἐλευθέρου διαγωνισμοῦ. Πρὸς δὲ καὶ ἡ διατήρησις τούτων ἔξαρτάται ἐκ τῆς πολιτείας.

§ 59. Ἀσώματος παραγωγή.

Ἀσώματος παραγωγή καλοῦνται αἱ προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι ἀπὸ τῶν κοινοτήτων τῶν ὑπηρετιῶν μέχρι τῶν ἀνοητῶν τῶν παραγομένων ὑπὸ τῶν ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων. Αὕτη ἡ ἐπιδιώκει τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σώματος ὡς ἡ κολυμβητικὴ ἢ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ μόρφωσιν αὐτοῦ ὡς ἡ ἐπιστήμη.

§ 60. Παραγωγικότης πάντων τῶν ἐν τῇ § 45 ἔργων.

Σιωπηρὰ τρόπον τινὰ συμφωνία ὑφίσταται μεταξὺ ἀπασῶν τῶν οἰκονομικῶν, καθ' ἣν αὗται διαιροῦνται εἰς τάξεις, ἕκαστη τῶν ὁποίων

επιδίδεται εις ειδικόν ἔργον ἵνα ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπέλθῃ ἡ μεγίστη παραγωγή διὰ τῆς ὑπ' ὄλων καταβαλλομένης θυσίας. Ὅθεν ἅπασαι καὶ συμμετέχουσιν εἰς τὴν διανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ εισοδήματος. Πᾶν ἔργον ὅπερ καταβάλλει θυσίαν πρὸς παραγωγὴν καὶ ἀμείβεται εἶνε παραγωγικὸν καὶ αἱ προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι ἅσαι εἶνε παραγωγικαί.

§ 61. Ἀναλογία τῶν παραγωγικῶν ἔργων.

Ὅταν τὰ διάφορα μέλη ἐθνικῆς πινος οἰκονομίας δὲν διανέμονται εἰς ἕκαστον τῶν παραγωγικῶν ἔργων, καθ' ὃν βαιθιὸν ἢ ἀνάγκη ὑπαγορεύει πρὸς τὴν μεγίστην παραγωγὴν, κατὰ προτίμησιν πλείονα τῶν ἀπατουμένων κατατασσόμενα ἐν τινι ἔργῳ εἴτε ἕνεκα ἀνέσεως εἴτε τιμῆς προσγινομένης ἐκ τῆς ἐνασχίσεως τούτων εἴτε ἕνεκα κοινωνικῶν προλήψεων ἐπέρχεται μείωσις τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς, ἣτις δὲν σημαίνει καὶ τὴν μὴ παραγωγικότητα τῶν ἔργων τούτων ἀλλὰ τὸν δυσανάλογον ἀριθμὸν τῶν μετερχομένων τὰ ἐπαγγέλματα ταῦτα. Ἡ δυσανάλογία εἶνε ἐπιβλαβὴς ἐν τοῖς ἐλευθερίοις ἐπαγγέλμασι ἐπιβλαβεστέρα ἐν τῷ μικρῷ ἐμπορίῳ πολὺ ὀλίγον ἐπιβλαβὴς δὲ ἐν τῇ γεωργίᾳ.

§ 62. Ἀρνησις τῆς παραγωγικότητος τῆς ἀσώματου παραγωγῆς, τοῦ ἐμπορίου, τῶν ἔργων συγκοινωνίας.

Εἰς τὰ ἄνω ἀρνοῦνται τινες παραγωγικότητα διὰ τὴν ἀσώματον παραγωγὴν ἰδίως διότι δὲν ἔχουσιν αἱ προσωπικαὶ ὑπηρεσίαι ὕλικὴν ὑπόστασιν, ὅτι καταναλίσκονται ἀμέσως ἅμα τῇ παραγωγῇ αὐτῶν καὶ ὅτι δὲν εἶνε ἀπαραίτητοι. Ἀλλὰ καὶ ὕλικὰ προϊόντα δὲν εἶνε ἀπαραίτητα καὶ καταναλίσκονται ἀμέσως. Ἐπειδὴ σχολὸς αἰσῆς παραγωγῆς εἶνε ἡ θεραπεία τῶν χειρῶν τοῦ ἀνθρώπου, τοῦτο δὲ ἐπιτυγχάνεται καὶ διὰ τῶν ἄνω ἔργων ἔπεται ἀναγκαιῶς ὅτι καὶ ταῦτα εἶνε παραγωγικά. Ἐπίσης καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ μέσα συγκοινωνίας εἶνε παραγωγικά διότι καὶ αὐτὰ ὡς καὶ ἡ βιομηχανία ἐπιδίδουσι χρησιμότητα ἢ μὲν βιομηχανία εἰς τὰς πρώτας ὕλας διὰ κατεργασίας, τὰ δὲ ἔργα συγκοινωνίας καὶ τὸ ἐμπόριον διὰ τῆς μεταφορᾶς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀπὸ τοῦ τόπου τῆς παραγωγῆς εἰς τὸν τόπον τῆς καταναλίσεως, χωρὶς νὰ ἦνε ἀναγκαία ἡ παραγωγή νέων προϊόντων ὡς διῆσχυρίζονται οἱ ἀρνούμενοι τὴν παραγωγικότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Προϋποθέσεις Πολιτικῆς οἰκονομίας.

§ 63. § 64. Οἰκονομικὴ Ἐλευθερία.

Ἡ οἰκονομικὴ ἐλευθερία καὶ ἰδιοκτησία τοῦ ἀτόμου εἶνε οἱ δύο

μεγάλοι στόλοι ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶνε ὀζοδομημένη ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία, εἶνε αἱ προϋποθέσεις αὐτῆς.

Οἰκονομικὴ ἐλευθερία καλεῖται ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐπαγγέλματος, τοῦ τόπου τῆς κατοικίας του, τῆς ἀλλαγῆς αὐτῶν, περὶ τὴν διάθεσιν τῆς ἐργασίας του καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς προϊόντων, περὶ τὰς συμβάσεις, περὶ τὸ συνεταιρίζεσθαι κλπ. Ἐν τῷ μεσαιῶνι ὑφισταμένον τῶν συντεχνιῶν ἡ οἰκονομικὴ ἐλευθερία περιορίζετο ὑπὸ τοῦ Δικαίου καὶ τῆς Πολιτείας· ἀνῆψαν ὅμως αὐτὰ τὴν ἐργατικὴν τάξιν καίτοι συνετέλουν εἰς τὸν περιορισμόν. Κατόπιν ὅμως αἱ συντεχνίαι ἀπέβησαν τυραννικὰ μέσα κατὰ τῶν καταναλωτῶν μεταβλήθεισαι εἰς μονοπώλια. Ἀποτελεσματὸν δὲ τῶν ἀγόνων κατὰ τῶν περιορισμῶν τούτων ἦτο ὁ ἐλεύθερος διαγωνισμὸς ὅστις σήμερον δύναται νὰ ὑποβάλληται ὑπὸ περιορισμοῦς τινεσὶ ἐκ γενικῶν λόγων ἐξηγημένους καθὼς καὶ ἐπιβάλλονται. Τὴν οἰκονομικὴν ἐλευθερίαν παραδέχονται τινεσὶ, μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Ἀδάμ Σμῖθ, ὡς δικαίωμα φυσικὸν ἄρα καὶ ἀμετάβλητον. Ἄλλοι δὲ παραδέχονται ταύτην ὡς δικαίωμα σχετικόν, ἱστορικόν καὶ ἐπομένως μεταβλητὸν ὅπερ καὶ ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ. Διὰ τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ μεγάλης παραγωγῆς κατονομήθη ὅτι ἕκαστος τόπος καὶ χρόνος ἔχει ἰδίαν ἀνάγκαν, αἱ ὁποῖαι ἐνδεικνύουσι τὰ πρέποντα ὅρια τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας καὶ ὅτι πᾶσα πρόοδος θὰ ἐσταματῆ ἐὰν ἐγένετο δεκτὴ ἡ γνώμη ἡ δεχομένη τὴν οἰκονομικὴν ἐλευθερίαν ὡς δικαίωμα φυσικὸν καὶ ἀπόλυτον.

§ 65. Ἰδιοκτησία.

Ἐάν τις δὲν ἦτο βέβαιος περὶ τῆς κυριότητος τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας του δὲν θὰ εἶχε συμφέρον νὰ ὑποβάλληται εἰς θυσίας πρὸς παραγωγὴν ὅποτε ἡ ἐθνικὴ παραγωγή καὶ πρόοδος θὰ ἐσταματῆται. Ἡ ἰδιοκτησία ἐξασφαλιζομένη ἀποτελεῖ τὸν ἀρογονιστικὸν λίθον τοῦ κοινωνικοῦ, οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ καθεστώτος. Φιλοσοφικῶς ἐξετάζοντες πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐπειδὴ ἡ γῆ εἶνε φυσικὸν δῶρον οὐδεὶς πρέπει νὰ ζημιῶται ἐκ τοῦ δικαιώματος προτεραιότητος καταλήψεως ταύτης ὑπὸ τῶν προγεννηθέντων. Ἄλλ' ἐὰν ἦτο ἡ γῆ κοινὴ τίς θὰ κατέβαλε κεφάλαια καὶ ἐργασίαν διὰ τὴν παραγωγὴν; Εἰς τὸν γεωργὸν τὸν σπεύροντα πρέπει νὰ ἐξασφαλίζηται ἡ ἰδιοκτησία τοῦλάχιστον μέρους τῆς συγκομιδῆς, εἰς τὸν γεωργὸν τὸν βελτιοῦντα τὸ κτήμα διὰ καταβολῆς κεφαλαίων ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλίζηται ἡ ἰδιοκτησία ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὥστε ν' ἀπολαύσῃ τῶν καρπῶν τοῦ βελτιωθέντος κτήματος διὰ τῶν καταβληθέντων κεφαλαίων. Ἀλλὰ καὶ οὗτο τὸ οἰκονομικὸν καθε-

στὸς δὲν θὰ ἦτο ἐδραϊὸν διὰ τοῦτο πρέπει ἐπ' ἄπειρον νὰ ἐξασφαλί-
ζηται ἡ ἰδιοκτησία καὶ κληρονομικῶς νὰ μεταβιβάζηται. Ἄλλ' ἐπειδὴ
ὅμως πρὸς τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν συντελοῦσι πολλοὶ παράγοντες διὰ
τοῦτο δίκαιον εἶνε ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ καταβάλλοντες θυσίαν πρὸς παρα-
γωγὴν συμμετέχωσι τῆς διανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος περιοριζο-
μένου τοῦ δικαιώματος τοῦ ἰδιοκτήτου καὶ καθισταμένης τῆς οικονομι-
κῆς ἰδιοκτησίας, ὡς καὶ ἡ οἰκονομικὴ ἐλευθερία, δικαιώματος σχετικοῦ,
ἱστορικοῦ.

§ 66. Πολιτεία.

Ἡ οἰκονομικὴ ἐλευθερία καὶ ἰδιοκτησία εἴτε θεωρηθῶσιν ὡς φυσικὰ
καὶ ἀμετάβλητα δικαιώματα εἴτε ὡς ἱστορικὰ καὶ μεταβλητὰ εἶνε
ἀδύνατον νὰ νοηθῶσιν ἄνευ πολιτείας. Ἄλλ' ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει
ἡ πολιτεία παρίσταται ὡς ἄπλοῦς χωροφύλαξ τῶν δικαιωμάτων τοῦ
ἀτόμου δημιουργουμένης τῆς παντοδυναμίας αὐτοῦ καὶ τῆς φυσικωτέ-
ρας καὶ δικαιότερας συνελπῶς διανομῆς καὶ μεγίστης παραγωγῆς. Ἐν
τῇ δευτέρῃ περιπτώσει καὶ μὲν ἡ Πολιτεία ἐξασφαλίζει τὰ δικαιώματα
τοῦ ἀτόμου ἀλλὰ καὶ ἐπεμβαίνει καὶ διακανονίζει προσηγόντως τὰ ὅρια
τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας καὶ ἰδιοκτησίας τοῦ ἀτόμου ἕνεκα τῆς ἀνε-
παρκειᾶς αὐτοῦ πρὸς τὴν μεγίστην παραγωγὴν καὶ τὴν σκόπιμον δια-
νομὴν συμφώνως μὲ τὸν σκοπὸν τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Τὰ ὅρια
τῆς πολιτικῆς ἐπεμβάσεως εἶνε ἀκαθόριστα δέον ὅμως κατὰ κανόνα ἢ
προτοβουλία τῆς οἰκονομικῆς ἐνεργείας νὰ ἀφίνηται εἰς τὰ ἄτομα ἐπι-
κουρικῶς δὲ καὶ ἐν ἀνάγκῃ πρὸς συμβιβασμὸν ἀντιθέτων ἀκρῶς συμ-
φερόντων νὰ ἐπεμβαίνῃ.

ΜΕΡΟΣ Β΄.

Περὶ κυκλοφορίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

§ 67. Περὶ κυκλοφορίας ἐν γένει.

Κυκλοφορία εἶνε ἡ μετὰθεσις πολλῶν καὶ ποικίλων ἐμπορευ-
μάτων, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ ἐθνικὸς πλοῦτος σύγκειται, ἀπὸ ἐνὸς κυρίου
εἰς ἕτερον συναΐξανόμενῃ μετὰ τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς. Ἡ συναλλαγή
μεταξὺ δύο ἢ πλειοτέρων προσώπων γίνεται ἀμέσως μὲν διὰ τῆς ἀνταλ-
λαγῆς, ἦτοι παροχῆς ἐμπορευμάτων καὶ λήψεως τοιούτων, ἐμμέσως δὲ
δι' ἀγοραπωλησίας, ἦτοι διὰ παροχῆς ἐμπορευμάτων καὶ λήψεως χρή-
ματος. Ἡ ἀντάλλαγή γίνεται ἀμέσως μὲν διὰ τῶν παραγωγῶν ἐμμέσως
δὲ διὰ τῶν ἐμπόρων. Ἡ συναλλαγή γίνεται εἴτε τοῖς μετρητοῖς εἴτε
ἐπὶ πιστώσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Περὶ ἀξίας καὶ τιμῶν.

§ 68. Ἀξία.

Ἀξία εἶνε ἡ δύναμις τὴν ὁποίαν ἀποδίδει τις εἰς οἰκονομικὸν ἀγαθὸν ἐν σχέσει πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς δι' αὐτοῦ προσζητήσεως ἑτέρου ἀγαθῶν διὰ τῆς συναλλαγῆς. Ἡ ἀξία δηλοῖ τὴν σχέσιν ἀλληλομετρουμένων ἀγαθῶν διὸ καὶ εἶνε ἔννοια σχετική. Ἡ γενικὴ ὑπόθεσις ἢ πῶσις τῶν ἀξιῶν εἶνε ἀδύνατος ἐν ᾧ εἶνε δυνατὴ ἡ τοιαύτη τῶν τιμῶν. Ἡ ἀξία λόγῳ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν ἐμπορευμάτων καλεῖται εἰδικώτερον *ἀνταλλακτική*. Ἀξία χρήσεως εἶνε ἡ σημασία, τὴν ὁποίαν ἀποδίδει εἰς οἰκονομικὸν ἀγαθὸν ἐκεῖνος ὅστις πρόκειται αὐτὸς οὗτος νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ ἀγαθοῦ· εἶνε ἄρα ὑποκειμενικὴ ἀξία. Τὸ μὴ κτόμενον ἐμπόνησ καὶ τὸ ὑπάρχον ἐν ἀφρονία οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν καὶ διὰ ἐκείνον ἀκόμη ὅστις ζῆ μεινωμένος, ὁ ὁποῖος ἀποδίδει εἰς τὰ ἀγαθὰ ἀξίαν χρήσεως μόνον.

§ 69. Τιμὴ.

Τιμὴ ἐμπορευμάτος τινος εἶνε ἡ ποσότης οἰουδήποτε ἄλλου ἐμπορευμάτος, τὸ ὁποῖον δίδεται πράγματι ὡς ἀντάλλαγμα ἐκείνου.

Τιμὴ ἐμπορευμάτος εἰδικῶς εἶνε ἡ χρηματικὴ τιμὴ ἢ ἐκφραζομένη εἰς ποσόν τι χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἢ ἀμφοτέρων τῶν μετάλλων. Τὸ χρῆμα εἶνε κοινὸν μέτρον ἀξιῶν καὶ ἀνταλλακτικὸν μέσον καὶ ἐπομένως εἶνε δυνατὴ ἡ γενικὴ ὑπόθεσις καὶ πῶσις τῶν τιμῶν.

§ 70. Προσδιορισμὸς τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορευμάτων.

Αἱ διδόμενα λύσεις ἐπὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορευμάτων προϋποθέτουσιν ἐλεύθερον διαγωνισμόν διὰ τοῦτο καὶ αἱ ἀλήθειαι περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορευμάτων εἶνε σχετικαί. Ἐλεύθερος διαγωνισμὸς δύναται νὰ ὑπάρξῃ μόνον ἐπὶ τῶν κατὰ βούλησιν αὐξητῶν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπ' αὐτῶν πάντοτε εἶνε δυνατός· οὐδὲ καὶ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν.

§ 71, 72, 73, 74, 75, 76. Προσδιορισμὸς τιμῆς τῶν κατὰ βούλησιν αὐξητῶν ἐμπορευμάτων.

Προϋποτιθεμένου ὅτι πολλοὶ προσφέρουσι νὰ πωλήσωσι καὶ πολλοὶ ζητοῦσι ν' ἀγοράσωσι τῶν κατὰ βούλησιν αὐξητῶν ἐμπορευμάτων ἢ τιμὴ προσδιορίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων προστιθεμένου ἀναλόγου κέρδους ὅπερ ἰσοῦται πρὸς τὸ ἐν τῇ ἐθνικῇ οἰκονο-

μία επικρατοῦν κατὰ μέσον ὄρον κέρδος. Ἐξαιρετικῶς δὲ καὶ προσωρινῶς ὁ προσδιορισμὸς οὗτος ἐξαφανίζεται ὅτε μὲν ἀνερχομένης τῆς τιμῆς ὑπὲρ τὸ σύνθηες κέρδος ὅτε δὲ κατερχομένης ὑπὸ τὰ παραγωγικά ἔξοδα. Ἐξαιρετικῶς δὲ καὶ προσωρινῶς διότι ὑπαρχούσης μεγαλιτέρας ζητήσεως θ' ἀνέλθωσιν αἱ τιμαὶ ἀλλὰ θὰ ἀυξηθῇ καὶ ἡ παραγωγή, ἄρα ἡ προσφορά θὰ ἐξισωθῇ μὲ τὴν ζήτησιν καὶ θὰ ἐπανέλθῃ ἡ τιμὴ εἰς τὸ αὐτὸ πρῶτον ἐπίπεδον. Ἐπίσης ὑπαρχούσης μεγαλιτέρας προσφορᾶς καὶ συνεπῶς κατωτέρας τιμῆς θὰ παύσῃ ἁπλῶς ἡ παραγωγή καὶ ἐπομένως πάλιν ἡ προσφορά θὰ ἐξισωθῇ πρὸς τὴν ζήτησιν καὶ αἱ τιμαὶ θὰ ἀποκατασταθῶσι π.χ. προσφέρονται 100 πῖλοι πρὸς 10 δραχμὰς ἕκαστος καὶ ζητοῦνται ἐπίσης 100 αἱ τιμαὶ θὰ ἦνε τοῦ κανόνος. Προσφερομένων 150 πῖλων, ζητουμένων 100 αἱ τιμαὶ θὰ κατέλθωσιν ὥστε νὰ ἀυξήσῃ ὁ πόθος καὶ ἄλλων ἀγοραστῶν καὶ νὰ ἀγοραστῶσι καὶ οἱ 150 πῖλοι. Ἀλλὰ ὁ τοιοῦτος παραγωγὸς θὰ παύσῃ παράγων πλέον περισσοτέρους πῖλους ἀπὸ τῶν ζητουμένων καὶ ἐπομένως ἐξιουμένης τῆς προσφορᾶς πρὸς τὴν ζήτησιν θὰ ἀποκατασταθῶσιν αἱ τιμαὶ. Ἐξ ἄλλου προσφερομένων 100 πῖλων καὶ ζητουμένων 150 θὰ γίνῃ διαγωνισμὸς διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν 100 πῖλων, αἱ δὲ τιμαὶ θ' ἀνέλθωσι μέχρι τοιοῦτου σημείου ὥστε πλέον ἰσάριθμοι ἀγορασταὶ νὰ δύνωνται ν' ἀγοράσωσι. Ἀλλ' ἀυξηθείσης τῆς τιμῆς θὰ γίνῃ μεγαλιτέρα παραγωγή καὶ θὰ ἐξισωθῇ πάλιν ἡ προσφορά πρὸς τὴν ζήτησιν καὶ θὰ ἔχωμεν τὸν γενικὸν κανόνα. Ἡ μείωσις τῆς κανονικῆς τιμῆς ὡς καὶ ἡ ἀνύψωσις δὲν εἶνε ἀριθμητικῶς ἀνάλογοι ἀπολύτως πρὸς τὴν ἀυξανομένην προσφορὰν ἢ ζήτησιν. Ἐμπορευμάτων τινῶν ὅμως καὶ ἡ ἐξευτελιστικωτάτη τιμὴ κάτω τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων δὲν κινεῖ τὸν πόθον τῶν ἀγοραστῶν π.χ. ἐπὶ φρετόων καὶ δωρεᾶν σχεδὸν προσφερομένων δὲν ἀυξάνουσιν οὐδ' ἀγορασταί. Αἱ ἐξαιρετικαὶ τιμαὶ τῶν κατὰ βούλησιν ἀυξητῶν ἐμπορευμάτων διαρκουσι χρονικῶς ἀναλόγως τοῦ εἶδους τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τοῦ πόθου τῶν ἀγοραστῶν. Διότι ἐυκολώτερον δύνανται νὰ παραχθῶσι πῖλοι καὶ ν' ἀποκατασταθῇ ἡ τιμὴ τοῦ κανόνος. Ὁ σίτος ὅμως ἐπὶ μακρὸν χρόνον διατηρεῖ τὴν ὑψηλὴν του τιμὴν· μάλιστα δὲ καὶ ὁ ἀπλοῦς φόβος σιτοδείας ἐνδεχομένης ἀνυψοῖ τὴν τιμὴν αὐτοῦ τεραστίως. Ἀλλ' ἐξ ἄλλου καὶ εὐθνηγοτάτου παρεχομένου τοῦ σίτου οὐδεὶς πλὴν τῶν ἐμπόρων εἶνε διατεθειμένος ν' ἀγοράσῃ σίτον ὑπεραρκετὸν διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ ἐναποθέτων οὕτω κεφάλαια. Ἐπὶ τῶν εἰδῶν πολυτελείας ἀντιθέτως αἱ ἐξαιρετικαὶ ὑψηλαὶ τιμαὶ εἶνε προσωρινώτεροι ἢ τοῦ σίτου. Παρακμαζούσης πόλεως αἱ οἰκοδομαὶ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν μέχρι τῆς καταστροφῆς ἀριθμοῦ τινος ἐξ αὐτῶν διὰ τοῦ χρό-

νου ἔχουσι μικρὰς τιμὰς πολὺ κατωτέρας μάλιστα καὶ αὐτῶν τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων. Ὡς ἐπίσης ἐν γένει αἱ πάγια ἐπιχειρήσεις ἐξακολουθοῦσι γὰρ παράγωσι μὲ ζημίαν πρὸς ἀποφυγὴν μεγαλητέρας ζημίας διὰ τῆς παύσεως τῆς παραγωγῆς.

§ 77. Προσδιορισμὸς τῆς τιμῆς τῶν μὴ κατὰ βούλησιν αὐξητῶν ἐμπορευμάτων.

Ἐπ' αὐτῶν, οἷον ἀδαμάντων, ἔργων ἀποθανόντος ζωγράφου, κορινθιακῆς σταφίδος, καμπανίτου ἀποκλειομένου φύσει τοῦ ἐλευθέρου διαγωνισμοῦ ἢ τιμῆ προσδιορίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως· τὰ δὲ παραγωγικὰ ἔξοδα αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχουσιν ὅτι δὲν δύναται γὰρ ἐξακολουθῆ ἢ παραγωγή διαρκῶς κάτω αὐτῶν.

§ 78. Προσδιορισμὸς τιμῆς τρίτης κατηγορίας ἐμπορευμάτων.

Ἡ τιμὴ τῶν ὁμοειδῶν ἐμπορευμάτων τῶν παραγομένων διὰ διαφορῶν παραγωγικῶν ἐξόδων κανονίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐλασσόνων παραγωγικῶν ἐξόδων, καθ' ὅσον οἱ τοιοῦτοι παραγωγοὶ θὰ προσελκύσωσι τοὺς ἀγοραστὰς. Τῶν ἐμπορευμάτων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα μέχρι μὲν ποσότητός τινος παράγονται μὲ τὰ αὐτὰ παραγωγικὰ ἔξοδα πέραν δὲ ταύτης μὲ ἠδξημένα παραγωγικὰ ἔξοδα, ἢ τιμῆ θὰ κανονισθῆ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἠδξημένων παραγωγικῶν ἐξόδων. Τοιαῦτα εἶνε τὰ πολύτιμα μέταλλα καὶ ἰδίως τὰ γεωργικὰ προϊόντα, τῶν ὁποίων παραγωγικῶν ἐξόδων ἢ διαφορὰ ἀποτελεῖ τὴν ἔγγειον πρόσοδον. Ἡ διαφορὰ δὲ τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων ὑφίσταται ἐκ τῆς διαφορῆς γονιμότητος τῶν γαιῶν καὶ λοιπῶν περὶ ὧν ἐν οἰκείῳ τόπῳ.

§ 79. Ἡ ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῶν τιμῶν ἀρμονία τῶν συμφερόντων.

Πάντα τὰ κατὰ βούλησιν αὐξητὰ ἐμπορεύματα παραγόμενα δι' ἴσων παραγωγικῶν ἐξόδων ἔχουσι τὰς αὐτὰς τιμὰς κατὰ κανόνα διαταρασσομένης τῆς ἴσης οὗτο τιμῆς ἐκ τῆς ἀναλόγου ζητήσεως καὶ προσφορᾶς. Ἀρμονία συμφερόντων (ἰσότης τῆς τιμῆς τῶν ἐμπορευμάτων τῶν δι' ἴσων παραγωγικῶν ἐξόδων παραγομένων) δὲν ὑφίσταται ἐπὶ τῶν μὴ κατὰ βούλησιν αὐξητῶν ὡς καὶ τῶν γεωργικῶν.

§ 80. Μονοπωλικαὶ τιμαί.

Μονοπωλικαὶ τιμαὶ καλοῦνται αἱ τιμαὶ τῶν ἐμπορευμάτων ὅταν ἐλεύθερος διαγωνισμὸς φύσει δὲν ὑπάρχῃ ἢ ἐμποδίζηται ὑπὸ τοῦ δικαίου χάριν φορολογικῶν σκοπῶν ὡς τὰ μονοπώλια πετρελαίου, ἄλατος, ὑπὲρ τοῦ Κράτους ἢ χάριν βραβεύσεως ἐφευρέσεως ὑπὲρ ἰδιωτῶν.

Οικονομικαὶ μονοπωλικαὶ καλοῦνται αἱ τιμαὶ τῶν ἐμπορευμά-
των ὅσας ὑπάρχει μὲν φύσει καὶ δικαίῳ ὁ ἐλεύθερος διαγωνισμὸς
ἀλλ' ἀντίκειται τὸ οἰκονομικὸν συμφέρον τῶν παραγωγῶν πρὸς διαγω-
νισμὸν ὡς προκειμένου περὶ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς ἐνούσης δύο τό-
πους δὲν συμφέρει νὰ γίνῃ καὶ ἕτερα, διότι θὰ συγκαταστραφῶσιν ἀμφό-
τεροι. Αἱ τιμαὶ ἐνταῦθα ὀρίζονται οὕτως ὥστε νὰ ἐπέλθῃ ἡ μεγίστη
καθαρὰ πρόσοδος ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως οὐχὶ δὲ ἐν ὑπερψηφίῃ τιμῇ.

§ 81. Διατιμήσεις πολιτειακαί.

Ἐπὶ τῶν μονοπωλίων ἡ πολιτεία ἐπιβάλλει διατίμησιν ἵνα μὴ
ἀποβῶσι τυραννικὰ εἰς βάρος τῶν καταναλωτῶν· πολλάκις ὅμως ἐμπο-
διζομένου τοῦ ἐλευθέρου διαγωνισμοῦ διὰ τῆς διατιμήσεως τῆς Πολι-
τείας σταματᾷ ἡ οἰκονομικὴ πρόοδος διατηρουμένων ὑψηλῶν τιμῶν
παρὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς οἰκονομικῆς προόδου, ἐκ τῆς ὁποίας αἱ τιμαὶ θὰ
ἦσαν κατώτεραι.

§ 82. Δὲν ὑπάρχει ἐλεύθερος διαγωνισμὸς ἀπόλυτος.

Ἀπόλυτος ἐλεύθερος διαγωνισμὸς δὲν ὑπάρχει διότι εἶνε ἀδύνατος
ἡ πρόβλεψις τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως καὶ ἡ ἀστραπιαία παραγωγή
τῶν ζητούμενων ἐμπορευμάτων ὡς ἐπίσης καὶ ἡ μεταφορὰ τούτων εἰς
τὸν τόπον τῆς ζητήσεως.

§ 83. Πότε ὑπάρχει κατὰ τὸ δυνατόν τελειότερος ὁ διαγωνισμὸς ;

Καθ' ὅσον ἡ προσφορὰ προσεγγίζει πρὸς τὴν ζητησιν, ὅπερ ἐπι-
τυγχάνεται διὰ τῶν μέσων συγκοινωνίας (ταχύτερον μεταφερομένων τῶν
ἐμπορευμάτων) καὶ ἐπίσης καθ' ὅσον τελειοποιεῖται τὸ τε ἐγγώριον καὶ
διεθνὲς ἐμπόριον ἐπερχομένης τῆς ἐξισώσεως τῶν τιμῶν τῶν διαφόρων
ἐμπορευμάτων καὶ ἰδίως τοῦ σίτου καὶ ἡ μόρφωσις τῶν Χρηματιστη-
ρίων, ἡ τελειότερα γνῶσις παραγωγῆς καὶ ζητήσεως, κατὰ τοσοῦτον
ὑπάρχει τελειότερος ὁ διαγωνισμὸς.

§ 84. Αἱ τιμαὶ τῶν ἐμπορευμάτων ἐν τῷ μικρῷ ἐμπορίῳ.

Ὁμοειδῆ ἐμπορεύματα ἐν τῇ αὐτῇ ἀγορᾷ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον
ἔχουσιν ἴσας τιμὰς καὶ ἑτεροειδῆ δι' ἴσον παραγωγικῶν ἐξόδων ἔχουσι
καὶ αὐτὰ ἴσας τιμὰς κατὰ κανόνα. Ἐν τούτοις ἐν τῷ μικρῷ ἐμπορίῳ
ὅπου ἔχομεν τὸν μικρόεμπορον ἀντιμέτωπον ἀλείρου καταναλωτοῦ αἱ
τιμαὶ εἶνε ὑπὲρ τὸ κανονικὸν μέτρον. Καὶ τοῦτο διότι ἀφ' ἐνὸς ὁ κατα-
ναλωτὴς δὲν γνωρίζει τὰ παραγωγικὰ ἐξόδα τῶν ἐμπορευμάτων καὶ
ἐπειδὴ ἀγορᾶζει μικρὰν ποσότητα ἀδιαφορεῖ ἢ φοβεῖται μήπως θεωρη-
θῇ φιλάργυρος· ἀφ' ἑτέρου δὲ εὐρίσκεται ἐν ἀδυναμίᾳ ἀπέναντι τοῦ

μικροεπόρου λόγῳ συμπαθείας, ἀνάγκης, ἠλλείψεως χρόνου. Ἐν τῷ μεγάλῳ ἐμπορίῳ ὁ ἀγοραστὴς ἐμπορὸς καὶ γνώστης τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων εἶνε ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἀδιαφορήσῃ περὶ τοῦ συμφέροντός του θὰ ὑποστῇ οἰκονομικὴν πανωλεθρίαν.

§. 85. Μεγάλαι αἱ τιμαὶ ἐν τῷ μικρῷ ἐμπορίῳ.

Αἱ τιμαὶ τῶν ἐμπορευμάτων ἐν τῷ μικρῷ ἐμπορίῳ εἶνε δυσανάλογως ἠΰξημέναι ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἐπικρατούσας τιμὰς ἐν τῷ μεγάλῳ ἐμπορίῳ λόγῳ τῆς κοινωνικῆς τῶν ἐμπόρων περιοπῆς καὶ τοῦ ἀνωτέρου τρόπου τοῦ ζῆν ὑπὲρ τὰς πραγματικὰς αὐτῶν περιουσίας καὶ εισοδήματα ὑπερπληρούντων τὰ καταστήματα αὐτῶν διὰ ξένης περιουσίας καὶ διατηρούντων εὐπρεπῆ καταστήματα καὶ ὑπαλληλίαν μὲ τὰς ἠΰξυμένας τιμὰς, καίτοι λόγῳ τοῦ ἐλευθέρου διαγωνισμοῦ αὐτοὶ δὲν ὠφελοῦνται διαρκῶς ἐκ τῶν τιμῶν αὐτῶν. Ἔνεκα τούτου, τῶν ὑψηλῶν τιμῶν, συνιστῶνται αἱ διάφοροι ἐνώσεις καταναλώσεως, ὡς παρ' ἡμῶν ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ ἐνωσις, αἵτινες προμηθεύουσιν εἰς τὰ μέλη τῶν ἐνώσεων ἐμπορεύματα εὐθηνότερα. Ἄξιον εὐχῆς θὰ ἦτο νὰ ἐπιβάλλωνται ἀστυνομικαὶ διατιμήσεις ἐν τῷ μικρῷ ἐμπορίῳ ἰδίως προκειμένου περὶ τῶν ἐμπορευμάτων τῆς πρώτης ἀνάγκης, ἀλλ' ἡ ἐπιβολὴ αὕτη πρέπει νὰ γίνηται μετ' οἰκονομικῆς ἐμπειρίας καὶ οὐχὶ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ χρήματος.

§ 86. Ἔνοια χρήματος. Τὸ χρῆμα ὡς ἀνταλλακτικὸν μέσον.

Τὸ χρῆμα εἶνε ἀπαραίτητος ὄρος τῆς ταχείας καὶ εὐχεροῦς κυκλοφορίας τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς καὶ ἐπομένως τῆς μεγίστης. Πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ χρήματος ὁ Α. παράγων σίτον καὶ ἔχων ἀνάγκην ὑποδημάτων θὰ ἐφρόντιζε νὰ εὗρισκε τὸν Β. τὸν ἔχοντα τὰ ὑποδήματα καὶ ἔχοντα ἀνάγκην σίτου ἵνα ἀνταλλάξῃ τὸν σίτον μὲ τὰ ὑποδήματα. Ἄλλὰ καὶ πάλιν δὲν θὰ συνέπιπτεν ὥστε ἀμφότερα τὰ πρὸς ἀνταλλαγὴν ἐμπορεύματα νὰ ἦσαν τῆς αὐτῆς ἀξίας καὶ τινα τῶν ἐμπορευμάτων εἶνε ἀδιαίρετα ὡς π.χ. ὁ ἵππος. Διὰ τοῦ χρήματος ὁμοῦς ἕκαστος φέρει τὰ προϊόντα αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ λαμβάνει χρῆμα μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι δι' αὐτοῦ θ' ἀποκτήσῃ ὅ,τι ἔχει ἀνάγκην ν' ἀγοράσῃ. Τὸ χρῆμα ἐξέλεξεν ἅπαντες οἱ λαοὶ ἐξ ἐκείνων τῶν ἐμπορευμάτων, τὰ ὁποῖα εἶνε διαίρετά, εὐμετακόμιστα καὶ διατηρήσιμα.

§ 87. Ὑπερθεσία χρήματος.

Ἡ παρεμβολὴ τοῦ χρήματος διὰ τοῦ ὁποίου ἐκάστη ἀνταλλαγὴ διαιρεῖται εἰς δύο ἀγοραπωλησίας σκοπεῖ ὡς μέσον μόνον τὴν εὐκολίαν τῆς συναλλαγῆς, τὴν μεταβίβασιν τῶν ἐμπορευμάτων ἀπὸ τοῦ ἑνὸς κατόχου εἰς τὸν ἕτερον. Ὅπως τὸ μέγεθος τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου δὲν κρίνεται ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν ἔργων συγκοινωνίας οὕτω δὲν κρίνεται καὶ ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦ χρήματος καθ' ὅσον καὶ διὰ τοῦ χρήματος ὡς καὶ διὰ τῶν ἔργων συγκοινωνίας εὐκολία συναλλαγῆς γίνεται ἀλλ' αὕτη ἢ τοῦ χρήματος εἶνε σπουδαιότερα τῶν ἄλλων δι' ὧν διευκολύνεται ἢ συναλλαγῇ.

§ 88. Ἐννοια χρημάτων. Τὸ χρῆμα ὡς κοινὸν μέτρον ἀξιῶν.

Τὸ χρῆμα εἶνε ἀνταλλακτικὸν μέσον καὶ κοινὸν μέτρον ἀξιῶν. Διὰ τοῦ χρήματος ὡς κοινοῦ μέτρου ἀξιῶν ἀνευρίσκεται ἡ ἀξία τῶν διαφορῶν ἐμπορευμάτων ἐν ᾧ ἄνευ αὐτοῦ ἐὰν εἴχομεν ὅ ἐμπορεύματα διὰ νὰ εὐρωμεν τὴν πρὸς ἄλληλα ἀξίαν αὐτῶν θὰ ἐκάμομεν πέντε συγκρίσεις ἑνὸς ἐκάστου πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν. Διὰ τοῦ χρήματος ἀνευρίσκεται ἡ τιμὴ τῶν ἐμπορευμάτων καὶ τὸ ποσὸν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου.

§ 89. Τὸ χρῆμα δέον νὰ ἔχη ἀξίαν.

Τὸ χρῆμα δέον νὰ ἔχη ἀξίαν διότι χρησιμεῖει ὡς κοινὸν μέτρον ἀξιῶν καὶ διότι τότε μόνον εἶνε ἐπιθυμητὸν εἰς πάντας ἐξασφαλίζον τὴν ἀπόκτησιν τῶν χρησίων δι' αὐτοῦ.

§ 90. Ἐννοια χρήματος. Τὸ χρῆμα ὡς μέσον πληρωμῆς καὶ διαφυλάξεως τῆς περιουσίας.

Τὸ χρῆμα εἶνε μέσον διαφυλάξεως τῆς περιουσίας καὶ μέσον πληρωμῆς.

§ 91. Νόμιμον χρῆμα.

Νόμιμον χρῆμα καλεῖται τὸ ὑπὸ τῆς κοινῆς ἐκλεχθὲν ἐμπόρευμα καὶ ἀναγνωρισθὲν ὑπὸ τῆς Πολιτείας ὡς γενικὸν μέσον πληρωμῆς καὶ ἐξοφλήσεως πάσης ὀφειλῆς. Ἡ λίρα Ἀγγλίας εἶνε οἰκονομικὸν χρῆμα ὡς ἔχουσα ἀξίαν οὐχὶ δὲ καὶ νόμιμον παρ' ἡμῶν. Τὸ χαρτονόμισμα ἐν ἀναγκαστῇ κυκλοφορίᾳ εἶνε νόμιμον χρῆμα οὐχὶ ὅμως καὶ οἰκονομικὸν χρῆμα.

§ 92. Γενικὸς χαρακτηρισμὸς τοῦ χρήματος.

Τὸ χρῆμα ἐπέχει τὴν θέσιν ἀλφάβητου καὶ τῆς τελείας μηχανῆς ἥτις ἐξοικονομεῖ καὶ ἐργασίαν καὶ ἄπειρον χρόνον. Ἔχει ὅμως καὶ

ελαττώματα τῶν ὁποίων ἀποτέλεσμα καὶ ἡ ἀπληστία καὶ φιλαργυρία.

§ 93. Εἶδη χρήματος.

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐποχῇ ὡς χρήμα ἐχρησίμευον οἱ ἰχθῦς, τὰ δέσματα, βόες. Σήμερον δὲ ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος.

§ 94. Κάλιστον χρήμα τὸ ἔχον σταθερωτέραν ἀξίαν.

Ὅπως ἔχομεν ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τῶν ἀξιῶν, καθὼς ἔχομεν περὶ τοῦ μέτρου καὶ τοῦ βάρους, κατὰ πάντα τόπον καὶ χρόνον πρέπει νὰ ἀεὺρωμεν ἐν μέτρῳ, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ μεταβάλλῃ τὴν ἀξίαν του, ἀλλὰ νὰ τὴν διατηρῇ, ἐφ' ὅσον εἶνε δυνατόν, σταθεράν, ἀμετάβλητον. Διότι ἐκ τῆς σταθερότητος τοῦ μέτρου τῶν ἀξιῶν, τοῦ χρήματος δῆλον ὅτι, ἐξαρτᾶται καὶ ἡ σταθερότης τῆς περιουσίας ἐκάστου τῆς ἀποτελουμένης ἐξ ὀφειλῶν καὶ πληρωμῶν.

§ 95. Ἡ ἀξία τοῦ χρήματος ἀδύνατον νὰ ᾔηε ἀπολύτως σταθερά.

Πᾶσα ἀξία ὡς καὶ τοῦ χρήματος κατὰ φυσικὸν κανόνα ἀδύνατον εἶνε νὰ μὲνῃ ἀμετάβλητος.

§ 96. Σταθερωτάτην πάντων τῶν ἐμπορευμάτων ἀξίαν κέκτηται ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος.

Ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος ἔχουσι τὴν σταθερωτέραν ἀξίαν καὶ ἰδίως κατὰ μικρὰ χρονικά διαστήματα. Τὰ πολυτίμητα μέταλλα ὡς χρῆσιμεύοντα διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς πολυτελείας δὲν ἔχουσι τὴν ποικιλίαν τῶν τιμῶν τὴν ὁποίαν ἔχουσι τὰ ἐμπορεύματα τῆς πρώτης ἀνάγκης. Ὁ χρυσὸς καὶ ἄργυρος ἐξελέχθησαν ὡς χρήμα, διότι εἶνε εὐπλάστα, διατηρήσιμα ἐπὶ μακρὸν χρόνον, διαιρετὰ καὶ διότι ἡ ἀξία αὐτῶν δὲν ἐπιηρεάζεται ὑπὸ τοῦ χρόνου τῆς νέας παραγωγῆς ἐπιδρῶσης ἐλάχιστα ἐπὶ τῆς ὑπαρχούσης ποσότητος ἀφαιρουμένης μάλιστα τῆς φθορᾶς καὶ ἀπωλείας.

II

Ἡ ἀξία χρήματος.

§ 97. Προσδιορισμὸς τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος.

Ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος εἶνε ἐκ τῶν ἐμπορευμάτων ἐκείνων, τὰ ὅποια πέραν ὀρισμένης ποσότητος παράγονται κατὰ βούλησιν μὲν ἀλλὰ δι' ἠξιεμένων παραγωγικῶν ἐξόδων καὶ ἡ τιμὴ τούτων ὀρίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἠξιεμένων παραγωγικῶν ἐξόδων. Ἡ προσφορὰ καὶ ζήτησις ἐπὶ τούτων δὲν ἐπιδοᾷ ὁμοίως καὶ ἀναλόγως ὡς ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐμπορευμάτων λόγῳ τοῦ ὅτι ἔχουσιν ἐκλεχθῆ ὡς χρήμα.

§ 98. Ποσότης χρήματος απαιτουμένη δι' ὄρισμένην ἔθνικὴν Οἰκονομίαν.

Ἡ ἀπαιτουμένη ποσότης τοῦ χρήματος ἐν τινι ἔθνικῇ Οἰκονομίᾳ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς πληθύος τῶν συναλλαγῶν καὶ ἐκ τῆς πίστεως ἀλλὰ συνάμα καὶ ἐκ τῆς ταχύτητος τῆς κυκλοφορίας τοῦ χρήματος: διότι ἡ κυκλοφορία δεκάκις ἐνὸς ταλλήρου ἐντὸς ἐνὸς ἔτους ἀντιστοιχεῖ πρὸς μίαν κυκλοφορίαν δέκα ταλλήρων. Ἡ ταχύτης τῆς κυκλοφορίας τοῦ χρήματος εἶνε μεγαλητέρα ἐν ἐποχῇ εἰρήνης καὶ ἡσυχίας ἐλαττουμένη μεγάλως ἐν καιροῖς πολέμων καὶ οἰκονομικῶν κρίσεων.

§ 99. Πῶς ἐπιδοῦν ἢ ζήτησις ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος.

Ἡ ζήτησις τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου ἀποβλέπει ἢ σκοπὸν ἰδιωτικῆς χρήσεως ἢ χρηματικόν. Ἀἰξανομένης τῆς ζητήσεως πρὸς σκοπὸν ἰδιωτικῆς χρήσεως (πολυτελείας) ἔπρεπε νὰ ὑψοῦτο ἢ τιμὴ τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ζήτησις πρὸς σκοπὸν πολυτελείας αὐξάνει ἐν καιροῖς εἰρηνικοῖς ὁπότε ἡ κυκλοφορία τοῦ χρήματος εἶνε μεγάλη καὶ ἡ πίστις ἀναπληροῖ τὴν αὐξουσαν ἰδιωτικὴν ζήτησιν τιθεμένου ἐπίσης εἰς κυκλοφορίαν καὶ τοῦ ἀποταμιευθέντος ἐν καιροῖς κρίσεων, διὰ τοῦτο ἡ τιμὴ μένει ἢ αὐτῇ. Ἀντιθέτως ἐν καιροῖς κρίσεων καὶ πολέμων ἡ ζήτησις πρὸς σκοπὸν πολυτελείας ἐλαττοῦται: ἔπρεπε ἄρα ἡ τιμὴ τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου νὰ ἠλαττοῦτο ἀλλὰ τότε αὐξάνει ἢ ζήτησις πρὸς χρηματικὸν σκοπὸν, γίνεται ἀποταμίευσις τοῦ ἀποσυρομένου χρήματος, ἐλαττοῦται ἢ κυκλοφορία καὶ ἡ πίστις ἐξασθενεῖ, ἐπομένως διατηρεῖται ἢ αὐτῇ τιμῇ. Ὅσάκις αὐξάνει ἢ ζήτησις πρὸς χρηματικὸν σκοπὸν ἐν καιρῷ εἰρήνης πάλιν δὲν ὑψοῦται ἢ τιμὴ τούτων διότι ἐξουδετεροῦται ὑπὸ τῆς αὐξανούσης κυκλοφορίας τοῦ χρήματος καὶ τῆς πίστεως.

§ 100. Πρακτικαὶ συνέλπει ἐνεκα τῆς ἀλλοίας ἐπιδράσεως τῆς ζήτησεως ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος.

Τὸ ἐν τινι ἔθνικῇ οἰκονομίᾳ ὑπάρχον χρήμα δὲν ὑφίσταται ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἀξίαν του ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς χρήματος καθ' ὅσον τὸ εἰσαγόμενον δύναται νὰ διαφυλαχθῇ καὶ ἡ κυκλοφορία τοῦ ὑπάρχοντος νὰ περιορισθῇ. Ἐπίσης ὁσάκις ἐξάγεται χρήμα ἐκ τινος ἔθνικης οἰκονομίας τὸ ὑπόλοιπον δὲν υπερτιμᾶται διότι τὸ ἐξαχθὲν ἀναπληροῦται ὑπὸ τῆς ταχύτητος τῆς κυκλοφορίας τούτου καὶ τῆς πίστεως. Ἡ εἰσαγωγή καὶ ἐξαγωγή ἐπιδοῦν μόνον ἐπὶ τῆς προεξοφλήσεως.

§ 101. Ἐπίδρασις τῆς προσφορᾶς ἐπὶ τοῦ χρήματος.

Ἡ μικρὰ σχεδὸν ἐτησίᾳ παραγωγή τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου

ὡς καὶ ἡ αὔξησις τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων καὶ ἐλάττωσις αὐτῶν ἐλάττωσις ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς ἀξίας τούτων καθ' ὅσον ὅταν τὰ παραγωγικά ἐξοδα γίνωνται μικρότερα δὲν γίνεται μεγαλύτερα καταβολὴ κεφαλαίων πρὸς παραγωγὴν καθὼς ἐπίσης καὶ μετὰ ζημίας ἀκόμη παρῶνται ἐπὶ μακρὸν χρόνον αὐξανομένον τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων.

III

Ἱστορία τῆς ἀξίας τῶν πολυτίμων μετάλλων.

§ 102. Ἡ ὀλικὴ παραγωγή χρυσοῦ καὶ ἀργύρου.

Τὸ ὑπάρχον ποσὸν τῶν πολυτίμων μετάλλων μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς ὑπολογίζεται εἰς 850,000,000 φράγκων. Ἀπὸ τοῦ 1493—1850 παρήχθη χρυσοῦ ἀξίας 13,258,200,000 καὶ ἄργυρος 29,433,800,000. Ἀπὸ τοῦ 1850—1885 χρυσοῦ μὲν 17,810,100,000 καὶ ἄργυρος 9,597,900,000. Ἡ καταπληκτικὴ αὔξησις τοῦ χρυσοῦ ἀπὸ τοῦ 1493—1850 καὶ ἡ σχετικὴ τοῦ ἀργύρου ὀφείλεται εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν χρυσορυχείων Αὐστραλίας καὶ Καλιφορνίας.

§ 103. Ἐκπτώσις τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος.

Οἱ εἰδικῶς ἀσχοληθέντες ὑπολογίζουσι ὅτι ἐπῆλθεν ἐκπτώσις τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος κατ' ἄλλους μὲν (Helferich) 150 ο]ο, κατ' ἄλλους δὲ 200 ο]ο, κατ' ἄλλους δὲ (Roscher) ὡς 1:3 ἢ 4. Αἰτία τῆς ἐκπτώσεως τοῦ χρήματος ἦτο ἡ ἐπιειδοῦσα ταχύτερα κυκλοφορία αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς πίστεως. Ἀπὸ τοῦ 1848 καὶ ἐντεῦθεν ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1873 μεθ' ὅλην τὴν τεραστίαν παραγωγὴν ὑπάρχει μικρὰ σχετικῶς ἐκπτώσις λόγῳ τῆς παραλλήλως αὐξηθείσης ζητήσεως πρὸς ἰδιωτικὴν χρῆσιν.

§ 104. Ἡ ἐργασία ὡς μέτρον ἀξιών.

Τὰ πολυτίμα μέταλλα δύνανται νὰ λογισθῶσιν ὡς σταθερὸν μέτρον τῶν ἀξιών τῶν ἐμπορευμάτων εἰς χρονικά διαστήματα μικρῶ ἀφεστώτα ἀλλήλων. Ὁ Ricardo ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ ἐργασία εἶνε μέτρον ἀξιών διὰ χρόνους μακρῶ ἀφεστώτας ἀλλήλων. Κατ' αὐτὸν ἔαν τὸ 1800 ἡ κατασκευὴ ὀρισμένης ποσότητος ὀρισμένου ἀντικειμένου ἀπῆται ἐργασίαν δέκα ἡμερῶν, τὸ δὲ 1895 μόνον δύο ἡμερῶν ἔπεται ὅτι τὸ ἐμπόρευμα ὑπετιμήθη κατὰ 4]5. Ἄλλ' ὅμως τὰ παραγωγικά ἐξοδα μόνον δὲν ὀρίζουσι πάντοτε διὰ πᾶν εἶδος ἐμπορεύματος τὴν ἀξίαν αὐτῶν διότι ἔχομεν καὶ τὸ κεφάλαιον, τοῦ ὁποίου ὁ τόκος εἶνε διάφορος κατὰ διαφόρους χρόνους, καὶ τὴν γῆν, τῆς ὁποίας ἡ ἔγγειος πρόσδοδος εἶνε ἐπίσης διάφορος. Τὸ κάλλιστον μέτρον τῶν ἀξιών εἰς χρόνους μακρῶ

ἀπέχοντας ἀλλήλων εἶνε ὁ συνδυασμὸς σίτου (ὄντος τοῦ οὐσιωδικοτάτου καὶ εἶδους πρώτης ἀνάγκης καὶ συνελῶς ἐπιδρῶντος ἐπὶ τῶν λοιπῶν), ἡ ἐργασία, (ὁ ἐργατικὸς μισθὸς ἐπιδρῶν ἐπὶ τὴν ἀξίαν τῶν λοιπῶν ἐμπορευμάτων) καὶ τὸ χρῆμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ νομίσματος.

§ 105. Ἐννοια νομίσματος.

Νόμισμα καλεῖται τὸ ἐκ τεμαχίου πολυτίμου μετάλλου συγκείμενον νόμιμον χρῆμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ πολιτεία ἀποτυπῶσα σφραγίδα πιστοποιεῖ διὰ τοῦ ὑπερτάτου κύρους τῆς τὸ βάρος καὶ τὴν γνησιότητα (ἀποφευγομένης οὕτω τῆς ἐκείστοις ἐξελέγξεως τῆς γνησιότητος καὶ τοῦ βάρους).

§ 106. Τίτλος.

Τίτλος καλεῖται τὸ ποσὸν τοῦ πολυτίμου μετάλλου τοῦ περιεχομένου ἐν τῷ ὀλικῷ βάρει τοῦ νομίσματος.

§ 107. Νομισματικὴ μονάς.

Νομισματικὴ μονάς καλεῖται τὸ νόμισμα ἐκεῖνο, τοῦ ὁποίου τὸ βάρος ὁρίζεται ὑπὸ τῆς Πολιτείας καὶ χρησιμεύει ὡς μονάς τοῦ ὅλου νομισματικοῦ συστήματος. Αὕτη ἔχει πολλαπλάσια καὶ πολλοστημόρια. Παρ' ἡμῖν νομισματικὴ μονάς εἶνε ἡ δραχμὴ πολλαπλάσια δὲ τὸ δί-δραχμον, πεντάδραχμον κ.τ.λ., πολλοστημόρια δὲ τὸ 1)2 τὸ 1)5 τῆς δραχμῆς καὶ τὰ νικέλινα. Τὸ βάρος τῆς δραχμῆς ὁρίσθη εἰς πέντε γραμμάρια ἐπὶ τίτλῳ $\frac{900}{1000}$, ὅστις ὅμως πραγματικῶς εἶνε μικρότερος. Ὁ φοῖνιξ ἦτο νομισματικὴ μονάς πρὸς παράστασιν τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἔθνους, ἣτις μεγειθυθεῖσα ὀνομάσθη δραχμὴ (ἡ παλαιά), τῆς ὁποίας τὸ βάρος ἦτο $\frac{447}{1000}$ ἐπὶ τίτλῳ $\frac{929}{1000}$. Ἡ νέα δραχμὴ ὁρίσθη ἀπὸ τοῦ 1882 λόγῳ τῆς κατὰ τὸ 1867 προσχωρήσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Λατινικὴν νομισματικὴν ἔνωσιν. Πράγματι μικρὰ χρυσὰ νομίσματα δὲν κυκλοφοροῦσιν ἰδίως ὡς δύσχρηστα.

§ 108. Ἀνοχὴ βάρους νομίσματος.

Ἄνοχὴ βάρους νομίσματος καλεῖται τὸ ὄριον ἐκεῖνο ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὁ νόμος ἐπιτρέπει τὴν ἐλάττωσιν τοῦ τίτλου καὶ τοῦ βάρους (μὴ δυναμένων τῶν νομισμάτων νὰ ἐκτυπωθῶσι μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ βάρος καὶ τὸν τίτλον). Παρ' ἡμῖν ἡ ἀνοχὴ βάρους ποικίλλει ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τοῦ νομίσματος εἰς $\frac{3}{1000}$

$\frac{2}{1000}$ και $\frac{1}{1000}$ ἐλαττωμένης τῆς ἀνοχῆς ὅσο μεγαλύτερον εἶνε τὸ νόμισμα. Ἀνοχὴ δὲ τοῦ τίτλου εἶνε $\frac{2}{1000}$ διὰ πάντα τὰ νομίσματα.

§ 109. Ἀποτριβὴ νομίσματος.

Ἀποτριβὴ νομίσματος καλεῖται τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενον ὄριον πέραν τοῦ ὁποῖου ἐὰν αὐξήσῃ ἢ ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ νομίσματος φθορὰ ἀποβάλλει τὴν ιδιότητα τοῦ νομίμου χρήματος. Τὰ φθαρέντα νομίσματα πέραν τοῦ ὁρίου γίνονται δεκτὰ μόνον ἐν τοῖς ταμείοις τοῦ Κράτους.

§ 110.

Ὅσάκις κυκλοφοροῦσιν ὁμώνυμα νομίσματα νομισματικοῦ συστήματος ἄνισα ὅμως κατὰ τὸ βάρος καὶ τὸν τίτλον τὸ κοινὸν δυσπιστεῖ πλεον πρὸς αὐτὰ καὶ ἀναγκάζεται νὰ ἐξελέγῃ τὸ βάρος καὶ τὴν γνησιότητα τούτων ματαιουμένου οὕτω τοῦ σκοποῦ τῆς νομισματοποιήσεως. Ἡ πολιτεία ἐν τιαυτῇ περιπτώσει ὀφείλει ἢ ν' ἀποσύρῃ ἅπαντα τ' ἀποτετριμμένα καὶ νομισματοποιήσῃ ἐκ νέου ἢ νὰ μεταβάλῃ τὸ νομισματικὸν τῆς σύστημα συμφώνως πρὸς τὰ ἀποτετριμμένα προνοοῦσα συγχρόνως περὶ τῶν γεννηθεισῶν ὀφειλῶν κατὰ τὸ παλαιὸν νομισματικὸν σύστημα. Ἄλλως θὰ τήκῃ πᾶς τὰ πλήρη νομίσματα καὶ θ' ἀποτινῇ τὰς ὀφειλάς του εἰς τὰ μειοβαρῆ καὶ τὸ κακὸν νόμισμα θὰ ἐκδιώξῃ τὸ καλὸν κατὰ τὸν νόμον τοῦ Crescham καὶ θὰ γίνωσιν ὑπερῶριά τὰ καλὰ νομίσματα ἄνευ ἐλπίδος ἐπιστροφῆς· καθ' ὅσον θ' ἀποστέλλῃ τις εἰς τὴν ἄλλοδαπὴν τὰ πλήρη νομίσματα τὰ ἐνέχοντα πλειότερον ποσὸν πολυτίμου μετάλλου. Αἱ κυβερνήσεις παλαιότερων χρόνων νομίζουσαι ὅτι τὸ χρῆμα ἠντλεῖ τὴν ἀξίαν του ἐκ μόνης τῆς παραστατικῆς του ιδιότητος τῆς ἀπονευμένης ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἐμείωνον τὸ βάρος καὶ τὸν τίτλον τῶν νομισμάτων πρὸς βλάβην τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

§ 111. Ἀξία νομίσματος. Ἐκτυπωτικὰ ἔξοδα.

Τὰ ἐκτυπωτικὰ ἔξοδα ἀνυποῦσι τὴν ἀξίαν τοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου μεταβαλλομένον εἰς νόμισμα προῦποτιθεμένης ὑπάρξεως ζητήσεως νομισμάτων. Ἡ πολιτεία ἐκτυποῦσα τὰ νομίσματα ἢ ὀφελεῖται ἢ ζημιοῦται ἢ οὔτε ὀφελεῖται οὔτε ζημιοῦται ἀναλόγως τῆς ζητήσεως νομισμάτων. Δίκαιον ὅμως εἶνε ὅπως ἡ πολιτεία λαμβάνῃ τὰ ἐκτυπωτικὰ ἔξοδα παρὰ τῶν ἰδιωτῶν εἰς τοὺς ὁποίους ἐπιτρέπει τὴν νομισματοποίησιν· καθ' ὅσον οὗτοι ἐκτυποῦσιν ὁσάκις ἔχουσι συμφέρον. Τὰ ἐκτυπωτικὰ ἔξοδα ὀρίσθησαν μικρά. Ἐν Γαλλίᾳ εἶνε 6,70 διὰ νὰ νομισματοποιηθῇ ἄργυρος ἐνὸς χιλιogramμου εἰς φράγκα δῆλαδή 200 καὶ χρυ-

σὸς ἐπίσης εἰς φράγμα 3,100. Ἡ δωρεὰν ἐκκοπή τῶν νομισμάτων βλάπτει τὴν πολιτειακὴν περιουσίαν καὶ εἶνε ἀνοφελὴς εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν· διότι τότε θὰ ἐγίνετο ἄφθονος πρὸς χρῆσιν μόνον τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου καὶ οὐχὶ χάριν τῆς ἐγχωρίου ἀνάγκης. Ἐν Ἀγγλίᾳ τὰ νομίσματα κόπτονται δωρεὰν ἀλλὰ λαμβάνονται μετὰ παρέλευσιν χρονικοῦ διαστήματος καθ' ὃ ὁ δωρεὰν ἐκτυπῶν ζημιοῦται ὑπὲρ τῆς Πολιτείας τοὺς τόκους τοὺς ὁποίους θὰ ἐλάμβανε. Σήμερον αἱ Τράπεζαι ἀναλαμβάνουσι τὴν ἐκτύπωσιν.

§ 112. Κέρματα.

Κέρματα καλοῦνται τὰ νομίσματα ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἡ ἔσωτερικὴ ἀξία εἶνε κατὰ τι κατωτέρα τῆς ὀνομαστικῆς. Τὴν ποσότητα δὲ τούτων ὁρίζει ὁ νόμος ἀναλόγως τῶν συναλλαγῶν.

§ 113. Διεθνῆς νομισματικὴ μονάς.

Συμφέρον θὰ ἦτο ἂν καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον ἐπῆρχε κοινὴ νομισματικὴ μονάς ἢ τοῦλάχιστον ἂν κράτος τι εἶχε κοινήν νομισματικὴν μονάδα πρὸς τὰ μετ' αὐτοῦ συνεγόμενα γεωγραφικῶς κράτη ἢ πρὸς τὰ μεθ' ὧν διατελεῖ εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θ' ἀπεφεύγετο ἡ δυσκολία περὶ τὴν κατανόησιν τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορευμάτων, πρὸς τοῦτους δὲ καὶ ἡ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν νομισματικῶν μονάδων ἐπιβαλλομένη ἀνάγκη ὑπολογισμοῦ καὶ μετατροπῆς προκειμένου περὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ταξειδιωτῶν. Αἱ ἐνδοχίαι αἵτινες προκύπτουσιν ἐκ τῆς κοινῆς νομισματικῆς μονάδος συγκρίνονται συνήθως πρὸς τὰς ἐνδοχίας τῶν σιδηροδρόμων, ὅταν οὗτοι καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον ἔχωσι τὸ αὐτὸ πλάτος καὶ ἐπομένως ἡ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων ἰδίως γίνηται ἄνευ ἀνάγκης πολλαπλῆς φορτώσεως καὶ ἐκφορτώσεως καὶ ἀναφορτώσεως. Ὁ ἴδιος τύπος τοῦ νομίσματος εἶνε τὸ καθ' ἕξοχον δεῖγμα τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τῆς ἰδίας τοῦ λαοῦ προσωπικότητος. Τῷ 1867 ὁ Ναπολέων ὁ Γ' προσέτεινε τὴν σύγκλησιν διεθνοῦς νομισματικοῦ συνεδρίου πρὸς καθιέρωσιν διεθνοῦς κοινῆς νομισματικῆς μονάδος, ἀλλ' ἐγκατελείφθη συνεπεία τοῦ ἀτυχοῦς κατὰ τὸ 1870 Γαλλογερμανικοῦ πολέμου. Ἡ καθιέρωσις κοινῆς διεθνοῦς νομισματικῆς μονάδος εἶνε δύσκολος, διότι αὕτη προϋποθέτει ἀμοιβαίαν ἐξέλεξιμ τῶν ἀποδεχομένων ταύτην κρατῶν, ἥτις θὰ καθίστατο λίαν δύσκολος, ἂν μὴ ἀδύνατος, ἐν χρόνοις ἐχθρικοῦς τεταμένον σχέσεων. Ἄλλ' ἐπίσης καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπιβολῆς ἐν τινι ἐθνικῇ οἰκονομίᾳ τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας καθιστᾷ ἀδύνατον τὴν κοινήν νομισματικὴν μονάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Μονομεταλλισμός, Διμεταλλισμός.

§ 114. Ἐννοια μονομεταλλισμοῦ καὶ διμεταλλισμοῦ.

Μηχανισμὸς διμεταλλισμοῦ.

Μονομεταλλισμὸς ἢ μονομεταλλικὸν νομισματικὸν σύστημα καλεῖται τὸ νομισματικὸν σύστημα ὡςάκις τοῦτο σύγκειται ἐξ ἑνὸς μετάλλου, χρυσοῦ ἢ ἀργύρου, διμεταλλισμὸς δὲ ἐξ ἀμφοτέρων. Προτιμητέον εἶνε ἐκεῖνο τὸ σύστημα, δι' οὗ ἐπιτυγχάνεται ἡ σταθερωτέρα ἀξία τοῦ χρήματος. Ἡ Γαλλία ἀποδεχθεῖσα τὸν διμεταλλισμὸν ὥρισε τὴν ἀξίαν τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὸν ἄργυρον ὡς 1 : 15 $\frac{1}{2}$ · ὅτε ἕκαστος ὀφειλέτης ἔχει ἐξ ἴσου συμφέρον ν' ἀποτίμη τὰς ὀφειλάς του ἀδιαφόρως δι' ἑκατέρου τῶν μετάλλων. Ὅταν ὅμως ἡ ἀγοραία ἀξία τοῦ χρυσοῦ γίνῃ 1 : 16 θὰ ἔχη ὁ ὀφειλέτης συμφέρον ὅπως ἀποτίμη δι' ἀργύρου. Ἐὰν δὲ ἡ ἀγοραία ἀξία τοῦ χρυσοῦ γίνῃ 1 : 15 ὁ ὀφειλέτης θὰ ἔχη συμφέρον ὅπως ἀποτίμη διὰ χρυσοῦ γινομένου ἤδη εὐθνητοτέρου.

§ 115. Ἀπλὴ καὶ διπλὴ νομισματικὴ μονάς.

Παῖμ νομισματικὴ μονάς καλεῖται ἡ χοῆσις ἑνὸς νομίσματος μόνον ὡς βάσεως τοῦ νομισματικοῦ συστήματος ἀδιαφόρως ἐὰν τοῦτο (τὸ νόμισμα) σύγκηται ἐξ ἀργύρου ἢ χρυσοῦ μόνον ἢ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων. Διπλὴ νομισματικὴ μονάς καλεῖται ὡςάκις ἔχομεν ὡς βάσιν τοῦ νομισματικοῦ συστήματος δύο νομισματικὰς μονάδας ἔστω καὶ ἐξ ἑνὸς μετάλλου. Ἀπλὴ νομισματικὴ μονάς δὲν προϋποθέτει ἀναγκαίως μονομεταλλισμὸν οὔτε ἐπίσης ἡ διπλὴ διμεταλλισμὸν.

§ 116. Διὰ τοῦ διμεταλλισμοῦ καθίσταται σταθερωτέρα ἡ ἀξία τοῦ χρήματος. Ὑποτιθέμενα μειονεκτήματά του.

Ὁ Διμεταλλισμὸς καθιστᾷ σταθερωτέραν τὴν ἀξίαν τοῦ χρήματος, καθ' ὅσον καὶ μὲν ἔχομεν συχνὴν διπλὴν ἀμφιταλάντευσιν τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος ἦτοι ἀφ' ἑνὸς τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὸν ἄργυρον ἀλλὰ καὶ τῶν δύο τούτων πρὸς τὰ λοιπὰ ἐμπορεύματα, ἀλλ' ἡ ἀμφιταλάντευσις αὕτη εἶνε σχεδὸν ἀνεπαίσθητος καὶ ἐκ τῶν προτέρων δύναται νὰ προνοηθῇ καὶ προβλεφθῇ καὶ ἐπομένως νὰ προληφθῇ ἡ ζημία. Ἐνῶ ἐν τῷ Μονομεταλλισμῷ ἔχομεν ἀπλὴν μὲν τὴν ἀμφιταλάντευσιν τοῦ χρήματος συγκειμένου ἐξ ἑνὸς μετάλλου πρὸς τὰ λοιπὰ ἐμπορεύματα καὶ σπανίαν, ἀλλ' εἶνε αὕτη μεγάλῃ καὶ ἀνεπανόρθωτος ἐπιφέρουσα σημαντικὰς ζημίας. Διότι ἐὰν ἔχομεν τὸν μονομεταλλισμὸν ἐξ ἑνὸς μετάλλου

ἀργύρου ἢ χρυσοῦ καὶ ἐκπέση ἡ ἀξία αὐτοῦ θὰ ἐξαικολουθῇ ἐκπίπτουσα ἀνλόγως γενομένης μεγαλητέρας προσφορᾶς διότι δὲν ὑφίσταται τὸ ἐκλεκτικὸν δικαίωμα τοῦ ὀφελέτου ὅπως ἀποτίνη τὰς ὀφειλάς του εἰς τὸ ἕτερον τῶν μετάλλων. Ἐπὶ τοῦ διμεταλλισμοῦ ὅμως ἐὰν μεταβληθῇ ἡ ἀναλογία τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὸν ἄργυρον καὶ γίνῃ ἔστω εὐθιγνότερον ἐν τῶν μετάλλων τότε οἱ ὀφειλέται θὰ πληρῶνωσι τὰς ὀφειλάς των διὰ τοῦ εὐθιγνότερου· ἀλλὰ τότε θὰ ὑπάρξῃ ζήτησις τούτου καὶ θὰ ἀρχίσῃ νὰ ὑψῶται ἡ τιμὴ του καὶ θὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν πρώτην του κανονικὴν τιμὴν. Ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ διμεταλλισμοῦ, δηλαδὴ ἡ δυνατὴ σταθερότης τοῦ νομίμου χρήματος δὲν καταστρέφεται ἐκ τοῦ μειονεκτήματος αὐτοῦ καθ' ὃ αἱ χῶραι αἱ ὁποῖα ἔχουσιν αὐτὸν εἶνε ἠναγκασμένα νὰ διατηρῶσιν ἐκάστοτε ἐν κυκλοφορίᾳ τὸ ἕτερον τῶν μετάλλων. Ἐπίσης ἡ διὰ τοῦ διμεταλλισμοῦ φηγάδευσις τοῦ ἀκριβοτέρου μετάλλου δὲν εἶνε μειονέκτημα, ἅφ' οὗ οἱ ἡμεδαποὶ πολοῦσιν εἰς ἀκριβοτέραν τιμὴν τὸ ἐξερχόμενον τῆς ἐπιτοπίου κυκλοφορίας μέταλλον.

§ 117. Διεθνὲς ζήτημα ὁ Διμεταλλισμὸς.

Ὁ Διμεταλλισμὸς ὅπως παρῶγγι τὰ εὐρογενικά αὐτοῦ ἀποτελέσματα δέον νὰ ἦνε ὅμως διεθνὴς εἴτε τυχαίως εἴτε διὰ συνθήκης. Ἀπὸ τοῦ 1873 ὅτε ἐν Γερμανίᾳ ἐφηρμόσθη ὁ μονομεταλλισμὸς ἐκ χρυσοῦ κατεστράφη ὁ τυχαίως πρὶν ὑφιστάμενος διμεταλλισμὸς. Ἄν ἡ Γαλλία μετὰ τῶν χωρῶν τῆς Λατινικῆς νομισματικῆς ἐνώσεως δὲν ἀνέστειλλε τὴν ἰσχὴν τοῦ διμεταλλισμοῦ θὰ ἐκινδύνευε νὰ δεχθῇ σύμφωνα τὸν ἄργυρον τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἀποβαλοῦσα καὶ τὸ τελευταῖόν της χρυσοῦν νόμισμα ἄνευ ἐλπίδος ἐπανακτίσεως. Ὁ ἄργυρος οὕτω ἐν τοῖς ἀνωτέρω κράτεσι θὰ καθίστατο κοινὸν ἀγοραῖον ἐμπόρευμα εὐοισκόμενον ἐν πληθῶρα.

§ 118. Ἀνάκτησις τῆς ἀξίας τοῦ ἀργύρου διὰ τοῦ διεθνοῦς διμεταλλισμοῦ.

Διὰ τοῦ διεθνοῦς διμεταλλισμοῦ θὰ καθορισθῇ ἡ σχετικὴ ἀξία τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὸν ἄργυρον καὶ θὰ ἀνακτίσῃ οὕτως τὴν ἀξίαν του καθ' ὃν βαθμὸν ἀπώλεσε ταύτην ἀναπτυσσομένης τῆς ζητήσεως τοῦ ἀργύρου ὡς χρήματος καὶ οὐχὶ ὡς ἐμπορεύματος. Νομοθετικὸς προσδιορισμὸς τῆς σχετικῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ πρὸς τὸν ἄργυρον θεωρεῖται παράλογος καὶ ψευδόμενος ὑπὸ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Περὶ πίστεως.

§ 119. Ἐννοια πίστεως.

Πίστις εἶνε ἡ ἐκουσία παροχὴ οἰκονομικῶν ἀγαθῶν ὑπὸ τινος εἰς ἕτερον ὑπισχυόμενον τὴν ἀνταπόδοσιν ἐν τῷ μέλλοντι. Ἡ ἐκουσία παροχὴ, ὡς τὸ ἀναγκαστὸν δάνειον, δὲν εἶνε πίστις. Ἡ ἐμπιστοσύνη εἶνε ὅρος τῆς γενέσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς πίστεως οὐχὶ δὲ καὶ στοιχεῖον αὐτῆς.

§ 120. Εἶδη πίστεως.

Ἡ πίστις διαζοίνεται εἰς *παραγωγικὴν* καὶ *καταναλωτικὴν*, *αεροσωτικὴν* καὶ *πραγματικὴν*, *βραχυπρόθεσμον* καὶ *μακροπρόθεσμον*, *ἐμπορικὴν*, *βιομηχανικὴν* καὶ *γεωργικὴν*, *δημοσίαν* καὶ *ιδιωτικὴν*. *Παραγωγικὴ* καλεῖται ὁσάκις τὰ δανεισθέντα διατίθενται πρὸς σκοπὸν παραγωγικὸν καίτοι δυνατὸν νὰ βλάβηται ἡ ιδιωτικὴ οἰκονομία ἀρκεῖ ὅτι ὀφείλεται ἡ ἐθνικὴ παραγωγή ὡς ὅταν μία ἐπιχείρησις ἀποτυγχάνῃ μὲν ἀλλὰ χρησιμεύῃ ὡς προκαταρκτικὴ μελέτη. Ἡ παραγωγικὴ πίστις παρέχει ἀσφαλῆ βάσιν εἰς τὸν δανειστὴν (ἐξασφαλιζόμενον διὰ νέας περιουσίας). *Καταναλωτικὴ* δὲ ὁσάκις τὰ δανεισθέντα διατίθενται πρὸς σκοπὸν καταναλώσεως· δυνατὸν ὅμως αὕτη νὰ ἔχη ἀπώτερον σκοπὸν παραγωγικὸν ὡς τὰ ἔξοδα ἐπιστήμης ὅτε οὐσιαστικῶς εἶνε παραγωγικὴ. Διὰ τῆς καταναλωτικῆς πίστεως δὲν παρέχεται νέα περιουσία πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ δανείζοντος· διαταράττει δὲ αὕτη τὸ οἰκονομικὸν ἰσοζύγιον καὶ φέρει τὴν δυστυχίαν εἰς τὴν οἰκογένειαν. *Πραγματικὴ* καλεῖται ἐκεῖνη καθ' ἣν ὁ δανειστὴς ἀσφαλίζεται δι' ἐνεχύρου ἢ ὑποθήκης καὶ ἥτις εἶνε οἰκονομικῶς πίστις. *Προσωπικὴ* δὲ ὁσάκις ἡ ἐξασφάλισις καὶ ἐκπλήρωσις τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ ὀφειλέτου στηρίζεται ἐπὶ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ θελήσεως, τιμότητος καὶ κοινωνικῆς αὐτοῦ ἐκτιμήσεως.

§ 121. Γέννησις καὶ ἀνάπτυξις τῆς πίστεως.

Ὅσῳ ὁ ὀφειλέτης ἐμπνέει ἐμπιστοσύνην μείζονα εἰς τὸν κεφαλαιούχον εἴτε λόγῳ τῶν κοινωνικῶν καὶ ἠθικῶν αὐτοῦ προσόντων εἴτε τοῦ μεγέθους τῆς περιουσίας ὡς ἐπίσης ὅσῳ αὐξάνει ἡ κοινωνικὴ συνείδησις περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων τῶν ὀφειλετῶν, ὅσῳ τὸ δίκαιον ταχέως καὶ ἀμερολήπτως καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀποφάσεων τῆς δικαιοσύνης χοροῦσι τόσῳ μᾶλλον ἡ πίστις αὐξάνει καὶ ἀναπτύσσεται. Ἐπίσης λόγῳ τῆς μορφώσεως κεφαλαίων τῶν μὴ δυναμένων νὰ παρῶ-

γωσιν οἱ ἴδιοι, τῆς αὐξήσεως τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων, μεγάλης παραγωγῆς ἀναπτύσσεται ἡ πίστις.

§ 122. Ἀποτελέσματα τῆς πίστεως.

Ἡ πίστις καθιστᾷ τὰ μὴ παραγωγικὰ κεφάλαια παραγωγικὰ καὶ τὰ παραγωγικὰ ἔτι παραγωγικώτερα, συντελεῖ εἰς τὰς ἀποταμιεύσεις, ἐξοικονομεῖ χοῖμα ἀντικαθιστῶσα τοῦτο καὶ ἐπιτρέπουσα τὴν διαφύλαξιν ἐν τοῖς ταμιευτηρίοις. Ἄξια καλοῦνται ἔγγραφα παραστατικὰ χρέους μεταβιβαζόμενα δι' ἀπλουστάτων νομικῶν τύπων καὶ καθιστῶντα περιττὴν τὴν παρέμβασιν χοῖματος π. χ. γραμμάτιον εἰς διαταγὴν, συναλλαγματικὴ, διάφορα μετοχαί.

§ 123. Ἡ πίστις δὲν πλάττει κεφάλαια.

Ἡ πίστις δὲν πλάττει κεφάλαια ἀλλὰ τὸ ὑπάρχον κεφάλαιον μεταθέτει ἀπὸ ἐνὸς εἰς ἕτερον, ἤτοι ἀπὸ τῶν μὴ παραγωγῶν εἰς τοὺς παραγωγούς. Τινὲς δὴσχυρίσθησαν ὅτι ἡ πίστις καθ' ἑαυτὴν πλάττει νέα κεφάλαια, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐργασίας τοῦ παραγωγοῦ ὀφειλέτου, ὡς ἐξῆς συλλογιζόμενοι. Ὁ Α παρὲξ τῷ Β δάνειον γαί μὲν στερεῖται τοῦ κεφαλαίου του, ἀλλὰ τὴν στέρησίν του ταύτην ἀναπληροῖ δι' ἐνὸς γραμματίου εἰς διαταγὴν καθ' ὑπόθεσιν, τὸ ὁποῖον λαμβάνει παρὰ τοῦ ὀφειλέτου καὶ προσεξοφλεῖ ἐν τινι τροπέξῃ ἐπανακτῶν εὐθὺς τὰ δανεισθέντα. Οὔτω διὰ τοῦ δανείου τοῦ γενομένου ὑπὸ τοῦ Α πρὸς τὸν Β ὁ μὲν Β λαμβάνει τὸ κεφάλαιον τοῦ Α, ἀλλὰ καὶ ὁ Α ἔχων γραμμάτιον ἔχει καὶ οὗτος κεφάλαιον. Οὕτως ἰσχυρίζονται ὅτι διὰ τῆς πίστεως πλάττεται νέον κεφάλαιον. Ἄλλ' ὁ συλλογισμὸς αὐτὸς εἶνε μεγάλη σοφιστεία. Διότι καὶ ὁ δανειστής προσεξοφλῶν τὸ γραμμάτιον λαμβάνει παρὰ τῆς τροπέξης ὑπάρχον κεφάλαιον τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας οὐχὶ δὲ μορφούμενον διὰ τῆς προσεξοφλήσεως, μὴ προσεξοφλῶν δὲ αὐτὸ ἔχει διὰ τοῦ γραμματίου μόνον τὸ δικαίωμα ἐπὶ τοῦ ὑπάρχοντος κεφαλαίου εἰς χεῖρας τοῦ ὀφειλέτου του. Τροπέξαι τις ἦτις θὰ ἐπολλαπλασιάσας τὰς ἀξίας πρὸς πολλαπλασιασμὸν τῶν κεφαλαίων θὰ ὑφίστατο οἰκονομικὴν καταστροφὴν.

§ 124. Παραγωγή ἄνευ πίστεως.

Παραγωγή πάντοτε ἄνευ πίστεως εἶνε ἀδύνατος· διότι πλέον δὲν θὰ ὑπῆρχον ἄνθρωποι ἀποταμιεύοντες χάριν τοῦ τόκου· ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ παραγωγή ἄνευ πίστεως ἡ μεγάλη παραγωγή θὰ ἦτο ἀδύνατος, διότι ἕκαστος τῶν παραγωγῶν θὰ ἦτο ὑποκείμενος εἰς τὴν πρώτην διατάραξιν τῆς ἀγορᾶς καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ

κινδύνου τούτου πάντες θὰ ἠναγκάζοντο νὰ διατηρῶσι διαθέσιμα κεφάλαια ἀργά, ἐνῶ ἡ μεγάλη παραγωγή δημιουργεῖται διὰ τῆς πίστεως διὰ τῆς ὁποίας πάντα τὰ κεφάλαια οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον μένουσιν ἀργὰ ἀλλὰ διατελοῦσιν εἰς διαρκῆ παραγωγήν.

§ 125. Τὸ Δίκαιον καὶ ἡ πίστις.

Τὸ εἶδος τοῦ δικαίου ὀρίζει τὸν βαθμὸν τῆς πίστεως καὶ ὁ βαθμὸς τῆς πίστεως δεικνύει τὸ εἶδος τοῦ δικαίου. Τὴν πίστιν διασεῖει μᾶλλον ὁ κακόπιστος ὀφειλέτης, ὁ ἀρνούμενος δηλαδὴ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποχρέωσews αὐτοῦ καὶ τοι δύναται, ἢ ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκπληρώσῃ θέλων ὅμως. Δὲν ἀρκεῖ αὐστηρὸς νόμος ἀλλὰ δεόν νὰ ὑπάρχῃ καὶ ταχεῖα, ἀμερόληπτος, εὐθηνὴ καὶ οἰκονομικῶς εὐμαθὴς δικαιοσύνη.

§ 126. Προσωπικὴ κράτησις.

Ἡ προσωπικὴ κράτησις εἶνε ἄδικος καθ' ὅσον ἐπιβάλλεται καὶ κατὰ τοῦ τιμίου ἀλλ' ἀτυχήσαντος ὀφειλέτου, ἐπιβλαβὴς δὲ ἰδίως διὰ τὰ μικρὰ χρέη ὡς καταναλωτικῆ. Ἐν κοινωνίᾳ ὅπου ἐλλείπουσιν οἱ κοινωνικοὶ καὶ πολιτικοὶ ὄροι τῆς ἀναπτύξεως τῆς πίστεως, ἀσύνητον εἶνε νὰ πολεμῆται ἡ προσωπικὴ κράτησις.

§ 127. Μέτρα πρὸς ὑπαρξίν εὐχεροῦς, ταχεῖας καὶ εὐθηνῆς πίστεως.

Τὰ δικαιόγραφα, γραμμάτια εἰς διαταγὴν, συναλλαγματικὰ ἰδίως ὡς μεταβιβαζόμενα δι' ἀπλουστάτων νομικῶν τύπων ἐνδόλως καὶ ταχέως συντελοῦσιν ὥστε νὰ ὑπάρχῃ πίστις ταχεῖα, εὐχερὴς καὶ εὐθηνή.

§ 128. Οἰκονομικὴ σημασία τοῦ γραμματίου εἰς διαταγὴν καὶ τῆς συναλλαγματικῆς.

Διὰ τῆς συναλλαγματικῆς καὶ γραμματίου εἰς διαταγὴν κατορθοῦται παροχὴ, λήψις καὶ μεταβίβασις τῆς πίστεως. Διὰ τῶν προεξοφλητικῶν γραμματίων ὁ πωλητὴς ἔμπορος λαμβάνει τὸ τίμημα τῶν πωληθέντων ἐμπορευμάτων του ἀμέσως, ἐνῶ ἄλλως θὰ περιέμενεν ὅπως ὁ ἀγοραστὴς ἔμπορος πωλήσῃ εἰς τὸν καταναλωτὴν καὶ καταβάλλῃ οὗτος ὅπως πληρωθῇ τὸ τίμημα τῶν ἐμπορευμάτων του. Ἡ προεξόφλησις εἶνε δάνειον μετέχον καὶ πραγματικῆς πίστεως.

Γραμμάτιον ἀρεσκείας καλεῖται τὸ γραμμάτιον κοινοῦ δανείου ὑπὸ τύπον προεξοφλήσεως (ὁπότε θὰ μετείχε καὶ πραγματικῆς πίστεως). Ὅσῳ πλείονες ὀπισθογραφῆσεις ἀντὶ μετρητῶν (πρὸς σχολὸν πληρωμῆς καὶ οὐχὶ ἀγοραπωλησίας) γίνονται ἐπὶ τῶν συναλλαγματικῶν

καὶ γραμματίων εἰς διαταγὴν, τοσούτω ὀλιγώτερον χοῖμα ἀπαιτεῖται ἐν ταῖς συναλλαγαῖς.

§ 129. Περὶ συναλλαγματικῆς ἰδίως.

Ἡ συναλλαγματικὴ εἶνε μέσον συμφηρισμοῦ τῶν ἀμοιβαίων πιστοχρεώσεων μεταξὺ διαφόρων τόπων τῆς αὐτῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας ἢ μεταξὺ διαφόρων ἐθνικῶν οἰκονομιῶν ἄνευ ἀνάγκης ἀποστολῆς χρήματος, παρέχον καὶ τὴν ὠφέλειαν τῆς ἀποφυγῆς τῶν ζημιῶν διὰ τῆς ἀπολείας τῶν τόκων τῶν κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα μένουσιν ἄργα κατὰ τὸν χρόνον τῆς μεταφορᾶς αὐτῶν καὶ τὴν ἐξασφάλισιν αὐτῶν τούτων τῶν κεφαλαίων ἔνεκα τῆς κακῆς συγκοινωνίας παλαιότερον ἰδίως. Σήμερον ἐπιτρέπεται συναλλαγματικὴ πληρωτέα ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, τῷ τόπῳ δηλαδὴ τῆς ἐκδόσεως.

§. 130. Πῶς γίνεται ὁ συμφηρισμὸς τῶν χρεῶν διαφόρων τόπων διὰ τῆς συναλλαγματικῆς.

Ὁ Α. ὢν ἐν Ἑλλάδι δανειστὴς ἔχει λαμβάνειν δραχμὰς 10,000 παρὰ τοῦ Β. ἐν Ἀγγλίᾳ ὀφειλέτου του καὶ ὁ Γ. ἐν Ἀγγλίᾳ δανειστὴς δικαιούται ἐπίσης λαμβάνειν δραχ. 10,000 παρὰ τοῦ Δ. ἐν Ἑλλάδι ὀφειλέτου του. Ὁ Δ. θέλων νὰ ἐξοφλήσῃ τὸ χρέος του πρὸς τὸν Γ. δὲν θ' ἀποστείλῃ αὐτὸς χρήμα, ἀλλὰ θὰ μεταβῆ εἰς τὸ Χρηματιστήριον καὶ θὰ ἐρωτήσῃ (διὰ τινοσ μεσίτου) τίς δικαιούται λαμβάνειν δραχμὰς 10,000 ἐξ Ἀγγλίας. Ὁ Α. ἐμφανίζεται καὶ δίδει συναλλαγματικὴν εἰς τὸν Δ., διὰ τῆς ὁποίας διατάσσει τὸν Β. νὰ πληρώσῃ τὸ ποσὸν τῶν 10,000 δραχμῶν εἰς τὸν Δ. ἢ εἰς τὸν δανειστὴν τοῦ Δ. ὅστις εἶνε ὁ Γ. ἐν Ἀγγλίᾳ. Δίδει δὲ τὴν συναλλαγματικὴν ταύτην ὁ Α. λαμβάνων τὸ ἀντίτιμόν της, ἥτοι τὰς 10,000 δραχμὰς παρὰ τοῦ Δ. Οὕτω ἄνευ ἀποστολῆς χρήματος γίνεται ἡ πληρωμὴ ὑπὸ τοῦ Β. ἐν Ἀγγλίᾳ εἰς τὸν Α. ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ πληρωμὴ ὑπὸ τοῦ Δ. ἐν Ἑλλάδι πρὸς τὸν Γ. ἐν Ἀγγλίᾳ.

§ 131. Τιμὴ ἐπισυναλλαγῆς εἰς τὸ ἄρτιον, ὑπὲρ τὸ ἄρτιον, ὑπὸ τὸ ἄρτιον.

Ἄν ἡ Ἑλλὰς ὀφείλῃ εἰς τὴν Γαλίαν 4,000,000 φράγκων καὶ δικαιῶται ἐπίσης τὸ αὐτὸ ποσὸν ἢ προσφορὰ καὶ ζήτησις τῶν συναλλαγματικῶν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς χώραις θὰ ἦνε ἀξίας 4,000,000 φράγκων, ὅτε ἡ τιμὴ τῆς ἐπισυναλλαγῆς θὰ ἦνε εἰς τὸ ἄρτιον. Ὁ ἐν Ἑλλάδι πωλὼν συναλλαγματικὴν ἐπὶ Γαλλίας 1000 φράγκων θὰ λάβῃ παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ ταύτης 1000 φράγκα ὡς τιμὴν αὐτῆς. Ὅταν ὁμοίως ἡ Ἑλλὰς δικαιῶται νὰ λάβῃ παρὰ τῆς Γαλλίας 2,00,000 φρ. ἡ δὲ

Γαλλία παρὰ τῆς Ἑλλάδος 4,000,000 ἴτε ἡ προσφορὰ συναλλαγμα-
 τικῶν θὰ ἦνε μικροτέρα τῆς ζητήσεως ἐν Ἑλλάδι καὶ τότε ὁ ἐν Ἑλλάδι
 πωλῶν συναλλαγματικὴν 1000 φράγκων θὰ λάβῃ τιμὴν τῆς συναλλα-
 γματικῆς ταύτης παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ 1000 φράγκων σὺν ποσῷ τι-
 προσθέτω μέχρι ὁρίου τινός, ὅτε εἶνε αὐτὴ ὑπὲρ τὸ ἄρτιον. Ὑπὸ
 τὸ ἄρτιον δὲ ὅταν ἀντιστρόφως ἔχωσιν αἱ πιστοχρεώσεις τῶν χωρῶν
 Ἑλλάδος καὶ Γαλλίας. Ὅταν ἡ Ἑλλὰς ὀφείλῃ 4,000,000 φράγκων εἰς
 τὴν Γαλλίαν καὶ δικαιοῦται λαμβάνειν παρὰ τῆς Γαλλίας 2,000,000 μόνον
 ἔπειτα ὅτι τὰ μὲν 2,000,000 θ' ἀποστείλῃ διὰ συναλλαγματικῶν, τὰ δὲ
 ἕτερα 2,000,000 δι' αὐτουσίου χρήματος. Ἄλλ' ἡ ἀποστολὴ χρήματος
 ἀπαιτεῖ δαπάνας ἀσφαλείας λόγῳ κινδύνων ἀπωλείας κατὰ τὴν μεταφο-
 ρὰν αὐτῶν, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἀπώλειαν τόκων κατὰ τὸν χρόνον τῆς
 μεταφορᾶς. Ὅθεν δίδει κάτι περισσότερον εἰς τὸν πωλητὴν τῆς συναλ-
 λαγματικῆς καὶ διαγωνιζόμενος πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀγοραστὰς συντελεῖ
 εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς τιμῆς τῆς ἐπισυναλλαγῆς. Ὅριον ὅμως τῆς ἀνυ-
 ψώσεως τῆς τιμῆς τῆς ἐπισυναλλαγῆς εἶνε αἱ δαπάναι τῆς μεταφορᾶς
 καὶ ἀποστολῆς αὐτουσίου χρήματος. Ὅσάκις ὅμως αἱ συναλλασσόμενα
 χῶραι δὲν ἔχουσιν τὴν αὐτὴν νομισματικὴν μονάδα θ' ἀνεύρωμεν τὸ
 ἄρτιον τῆς τιμῆς τῆς ἐπισυναλλαγῆς ἀναζητοῦντες τὸ ποσὸν τοῦ καθα-
 ροῦ πολυτίμου μετάλλου, τὸ ὁποῖον περιέχεται ἐν τῇ νομισματικῇ μο-
 νάδι τοῦ νομισματικοῦ συστήματος τῆς ἑτέρας χώρας τῆς συναλλασσο-
 μένης. Ἡ διαφορὰ καὶ ἐνταῦθα εἶνε μόνον ὅτι ἡ τιμὴ τῆς ἐπισυναλ-
 λαγῆς ταλαντεύεται ἐντὸς εὐρύτερων ὁρίων καθ' ὅτι προστίθενται τὰ
 ἔξοδα τῆς ἀλλαγῆς τοῦ νομίσματος ἐν περιπτώσει ἀποστολῆς τῶν χρη-
 μάτων εἰς ἄλλην χώραν, ὅπου διὰ τὰ κυκλοφορήσωσι τὰ ἐγχώρια πρέπει
 ἐκεῖ ν' ἀνατυπωθῶσι. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ διὰ τῆς τελειοποιήσεως τῶν τρα-
 πεζῶν ἀπέβαλε τὴν σημασίαν του. Αἷτια ἐπιδρῶντα ἐπὶ τὴν τιμὴν τῆς
 ἐπισυναλλαγῆς εἶνε ἡ προθεσμία ὑφ' ἣν εἶνε πληρωτέα, κρίσεις ἔντοναι
 καὶ πόλεμοι καθ' οὓς ὀλοσχερῶς ἡ πίστις ἐκλείπει. Κατὰ τὸν αὐτὸν
 τρόπον διενεργοῦνται αἱ πιστοχρεώσεις τῆς ἡμεδαπῆς πρὸς τὴν ἀλλοδα-
 πὴν ἐν γένει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

Περὶ Τραπεζῶν.

§ 132. Ἐννοία Τραπεζῆς. Τραπεζίτης.

Τραπεζίτης καλεῖται πρόσωπον δανειζόμενον ἐπὶ τόκῳ τινί,
 ὅπως δανείση ἐπὶ ἀνωτέρῳ τόκῳ. Τράπεζα δὲ ὁμὰς προσώπων ὑπὸ

τύπον ἀνωνύμου εταιρίας ἀσκούντων τὸ ἔργον τοῦτο. Ἡ Τράπεζα ἀγοράζει πίστιν καὶ πωλεῖ ταύτην. Αἱ Τράπεζαι καθιστῶσι δυνατὴν τὴν παροχὴν καὶ λήψιν πίστεως, ἄλλως θὰ ἦτο δυσχερὴς μετὰ τὴν αὐξήσιν τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων καὶ τοῦ πληθυσμοῦ.

§ 133. Ἐμπορικὰ ἢ προεξοφλητικὰ τράπεζαι.

Καταθέσεις (ἔντοκοι ἢ ἄτοκοι) καλοῦνται τὰ εἰς τὰς τραπεζὰς διδόμενα δάνεια. Αἱ Τράπεζαι ὀφείλουσι νὰ διατηρῶσι χορῆμα πρὸς πληρωμὴν εἰς πρώτην ζήτησιν τῶν μικροπροθέσμων καταθέσεων. Αἱ ἔμπορικὰ Τράπεζαι δανεῖζουσιν ὑπὸ τύπον προεξοφλήσεως γραμματίων. Τὸ ἐπὶ ἐνεχύρῳ δάνειον καίτοι πραγματικῆς πίστεως ἐνέχει κινδύνους ἰδίως ὁσάκις δίδονται τίτλοι, οἱ ὅποιοι ἐν κρισίμοις περιστάσεσι προσφέρονται ἀθρόοι ὑπὸ τῶν τραπεζῶν πρὸς πώλησιν καὶ συντελεῖται οὕτω μεγαλητέρα ἔκπτωσις τῶν τιμῶν τῶν.

§ 134. Γραμμάτια ἀρεσκείας.

Γραμμάτιον ἀρεσκείας καλεῖται τὸ ὑπὸ τύπον προεξοφλήσεως γραμμάτιον μὴ γενομένης ἀγοραπωλησίας ἀλλὰ κρυπτομένου κοινοῦ δανείου· οἱ ἔμποροι ἐκδίδουσι τοιαῦτα ἀμοιβαίως πρὸς ἀλλήλους κατορθώνοντες οὕτω νὰ προεξοφλῶσι ταῦτα καὶ νὰ λαμβάνωσι χορήματα παρὰ τῶν Τραπεζῶν. Τὰ τοιαῦτα ὑποπτα δάνεια συντελοῦσιν εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν Τραπεζῶν.

§ 135. Τράπεζαι ἐκδόσεως. Τραπεζικὸν γραμμάτιον.

Τραπεζικὸν γραμμάτιον (τραπεζογραμμάτιον) καλεῖται ἢ ἔγγραφος ὑπόσχεσις ἢ διδομένη ὑπὸ τῆς τραπεζῆς πρὸς τὸν δικαιούχον περὶ πληρωμῆς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀναγραφομένου ποσοῦ ἐν ὄψει εἰς μεταλλικόν. Ἡ κυκλοφορία τούτων στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἐμπιστοσύνης, τὴν ὁποίαν ἐμπνέει ἡ Τράπεζα πρὸς τὸ κοινόν, ὅτι ὄντως θὰ δοθῇ μεταλλικὸν χορῆμα καὶ ὅτι πᾶς τις θὰ τὸ δεχθῇ ἀντὶ μεταλλικοῦ χορήματος.

§ 136. Ἡ ἐκ τῶν τραπεζικῶν γραμματίων ὠφέλεια.

Τὸ τραπεζικὸν γραμμάτιον εἶνε μᾶλλον εὐμεταχειρίστον, εὐμετακόμιστον, εὐφύλακτον καὶ παρέχει μείζονα εὐκολίαν εἰς τὴν καταμέτρησιν ἢ τὸ μεταλλικὸν χορῆμα. Διὰ τῶν τραπεζικῶν γραμματίων ἐξοικονομεῖται χορῆμα περισσότερον ἀπὸ παντὸς ἄλλου τίτλου γινομένης τῆς τραπεζῆς ὀφειλετηρίας πρὸς τὸ κοινὸν δυναμένης νὰ ἐκδίδῃ πλειότερα γραμμάτια τοῦ μεταλλικοῦ χορήματος ἐν ἄποϊον πράγματι ἔχει καὶ ἐπομένως ὠφελεῖ τὸ ἐμπόριον δανεῖζουσα μὲ μικρότερον τόκον. Προέρχεται δὲ

σταθερωτέρα αξία του χρήματος ἐκ τῶν τραπεζογραμμάτων. Τὸ ποσὸν τῶν ἐκδιδομένων τραπεζογραμμάτων δέον νὰ ἦνε ἀνάλογον πρὸς τὸ ποσὸν τῶν συναλλαγῶν. Τὰ τραπεζογραμμάτια παρέχουσιν ἀνωτέραν πίστιν καὶ αὐτῶν τῶν τίτλων ἐπὶ ἐνεχύρω.

§ 137. Πόσον μεταλλικὸν χρῆμα ὀφείλει νὰ ἔχη τράπεζα ἐκδόσεως.

Ὁ Νόμος ἀναγράφει ὅτι αἱ τράπεζαι πρέπει νὰ διατηρῶσι τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦλάχιστον τῶν κυκλοφορούντων γραμματίων εἰς μεταλλικὸν χρῆμα. Αἱ τράπεζαι ὅμως δέον νὰ διατηρῶσι καὶ περισσότερον ποσὸν ὅπως εἰς ἐκτάκτους ἀνάγκας, κρίσεις καὶ κερδοσκοπικὰς ἐπιχειρήσεις (συνεπεία τῶν ὁποίων ἐξάγεται εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν μεταλλικὸν χρῆμα) ἵνα κατορθῶσι νὰ ἐξοφλῶσι τὰ παρουσιαζόμενα γραμμάτια πρὸς πληρωμὴν.

§ 138. Ἐλευθερία ἢ νομοθετικὸς κανονισμὸς τραπεζῶν ἐκδόσεως.

Ἐπειδὴ τὸ κοινὸν δὲν ἐθεωρήθη ἱκανὸν νὰ φέρῃ τὸν κίνδυνον τῆς πίστεως πρὸς τὰς ἐκδοτικὰς τράπεζας αἵτινες ἐμπνέουσιν ἐμπιστοσύνην, διὰ τοῦτο τὸ Κράτος ὀφθαίξει νομοθετικῶς τὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν τραπεζογραμμάτων· καίτοι ἔπρεπε πᾶς τις ὅστις ἐμπνέει ἐμπιστοσύνην πρὸς τὸ κοινὸν νὰ ἦνε ἐλεύθερος νὰ ἐκδίδῃ τραπεζογραμμάτια.

§ 139. Μονοπόλια τραπεζῶν ἢ ἐλευθερία τηρουμένων τῶν διατάξεων τοῦ Νόμου :

Αἱ ὀλίγαι μεγάλαι Μονοπωλιακαὶ Τράπεζαι ἐκδόσεως φέρουσι τὰ πλεονεκτήματα τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως ἀλλὰ καὶ τὰ σχετικὰ μειονεκτήματα τοῦ μονοπωλίου. Ἐπειδὴ ὅμως ἕνεκα τοῦ μεγέθους αὐτῆς ἔχει μεγαλητέραν πίστιν μία μονοπωλικὴ τράπεζα ἢ αἱ μικραὶ, βοηθημένη δ' ἐν ἀνάγκῃ καὶ ὑπὸ τοῦ Κράτους δύναται ἐν κρίσειν νὰ συντρέξῃ ὅπως ἀναπληρῶσῃ ἐλαττωθεῖσαν πίστιν δι' ἐκδόσεως τραπεζογραμμάτων, ἐν ᾧ ἡ πίστις τῶν μικρῶν συμπιάσκει μετὰ τῆς γενικῆς πίστεως καὶ ζητοῦνται αἱ καταθέσεις παρ' αὐτῆς.

§ 140. Ταμιακὴ ὑπηρεσία τραπεζῶν. Ἐπιταγή.

Ἐκαστος καταθέτης δύναται νὰ δώσῃ ἔγγραφον διαταγὴν (ἐπιταγὴν) πληρωτέαν εἰς τὸν κομιστὴν ἢ διαταγὴν του πρὸς τὸν ταμιάν του, τὴν τράπεζαν δηλαδή, πρὸς πληρωμὴν. Αἱ τράπεζαι αὗται γνωρίζουσι τελείως τὴν περιουσίαν τῶν πελατῶν των. Πολλοὶ καταθέται οὕτω πιστοχρεοῦνται ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς τραπεζῆς· ἀλλὰ καὶ ἐν διαφόροις τραπεzaῖς καταθέται πιστοχρεοῦνται διὰ τοῦ συμφηφισμοῦ τῶν δοσοληψιῶν ἐν τοῖς *συμφηφιστηρίοις οἴκοις*. Οἱ οὕτω συναλλασσό-

μενοι κερδαίνουνσι διότι δὲν ὑποχρεοῦνται ὅπως διατηρῶσιν ἀργὸν κεφάλαιον ἐν τοῖς ταμείοις αὐτῶν καὶ ἡ τράπεζα ἐπίσης κερδαίνει ἀπὸ τῶν καταθέσεων αὐτῶν.

§ 141. Κερδοσκοπικαὶ τράπεζαι. Credits Mobiliers.

Κερδοσκοπικαὶ τράπεζαι καλοῦνται αἱ ἀνώνυμοι ἑταιρίαι αἱ μετερχόμεναι ἐκτὸς τῶν τραπεζικῶν ἐργασιῶν καὶ κερδοσκοπικὰς ἐπὶ ἐμπορευμάτων ἢ τίτλων, μετοχῶν, ὁμολογιῶν, γεωγραφῶν, ἰδρύουσαι δ' ἐπιχειρήσεις ἐπὶ προσδοκίᾳ ὠφελιμάτων οὐχὶ ἐκ τῆς διαρκοῦς ἐπιτυχίας, ἀλλ' ἐκ τῆς πωλήσεως αὐτῶν πρὸς ἄλλους, ἀναλαμβάνοντας τὴν φροντίδα περὶ τῆς ὀριστικῆς ἐπιτυχίας. Τὰ ἰδρύματα ταῦτα εἶνε παρακεκινδυνευμένα καὶ ἀδυνατοῦσι νὰ εὐδομηθῶσι.

§ 142. Λάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ. Ἐνεχυροδανειστήρια.

Εἰς ἐνεχύρον δίδεται πᾶν ἐμπόρευμα καὶ αὐτὴ ἡ καλομένη ἀξία (δικαιόγραφον). Τὸ ἐπὶ ἐνεχύρῳ δάνειον παρέχεται εἴτε πρὸς παραγωγικὸν σκοπὸν εἴτε καταναλωτικόν. Πρὸς παραγωγικὸν σκοπὸν ἀναλαμβάνουσιν αἱ τράπεζαι προεξοφλήσεως τὴν παροχὴν δανείου ἀντὶ ἐνεχυριάσεως τίτλου, ἐμπορευμάτος, ἐνῶ διὰ τὴν καταναλωτικὴν πίστιν δυστηγῶς δὲν ὑπάρχουσι τοιαῦτα ἰδρύματα γενικά. Τὸ ἔργον δὲ τῶν ἐνεχυροδανειστῶν πρὸς καταναλωτικὴν πίστιν γίνεται ἀπανθρώπος ὑπὸ τῶν τοκογλύφων. Ἐνεχυροδανειστήρια λειτουργοῦσιν ἄριστα ἐν Ζακύνθῳ καὶ Κερκύρα.

§ 143. Τράπεζαι ὑποθηρικαί, γεωργικαί, κτηματικαί.

Αἱ προεξοφλητικαὶ τράπεζαι ἀδυνατοῦσι νὰ θεραπεύσωσι τὰς ἀνάγκας τῆς γεωργίας. Διότι οἱ γεωργοὶ ἔχουσιν ἀνάγκην μακροπρόθεσμον δανείων πρὸς βελτίωσιν τῆς παραγωγῆς. Ἐντεῦθεν ἡ ἀνάγκη τῆς δημιουργίας τῶν κτηματικῶν τραπεζῶν.

Κτηματικαὶ τράπεζαι καλοῦνται αἱ τράπεζαι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι δανεῖζονται ἐπὶ μακρῷ χρόνῳ καὶ δανείζουσιν ἐπίσης τοὺς γεωργοὺς ἐπὶ μακρῷ χρόνῳ (40—50 ἔτη) διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ βραχυχρόνια δάνεια (ἔτησια) ἐπίσης διὰ τὴν ἐτησίαν καλλιέργειαν. Αἱ τράπεζαι αὗται ἐκδίδουσι γεωγραφα καλούμενα κτηματογρῶφα δι' ὧν λαμβάνουσι χρήματα. Ὁ κάτοχος τοιοῦτου κτηματογράφου χωρὶς νὰ ἔχη ἀνάγκην νὰ περιμένη τὴν μακροπρόθεσμον λῆξιν διὰ νὰ πληρωθῇ παρὰ τῆς κτηματικῆς τραπεζῆς μεταβιβάζει τοῦτο πρὸς ἕτερον καὶ λαμβάνει τὸ δοθὲν ποσὸν ὡς δάνειον καὶ οὕτω ἐφεξῆς. Οἱ γεωργοὶ

τὰ μὲν ἐτήσια δάνεια ἀποτίνουσι μετὰ τὴν συγχομιδὴν τὰ δὲ μακροχρόνια χορεωλντικῶς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ γεωργοὶ δίδουσι εἰς ὑποθήκην ἀκίνητα αὐτῶν κτήματα, διὰ τοῦτο αὐταὶ αἱ τράπεζαι καλοῦνται καὶ ὑποθηρικαὶ ὀνομαζόμεναι ἐπίσης καὶ γεωργικαὶ διότι γεωργοὺς δανείζουσι καὶ χάριν αὐτῶν συνιστῶνται. Πρὸς κανονικὴν λειτουργίαν τῶν τραπεζῶν τούτων ἀπαραίτητον εἶνε ἡ δημοσιότης καὶ εἰδικότης τῆς μεταγραφῆς καὶ ὑποθήκης ὡς καὶ ἡ σύνταξις τοῦ κτηματολογίου, διὰ τοῦ ὁποίου κατορθοῦται ἡ τελεία γνῶσις ἐκάστου τεμαχίου τῆς γῆς εἰδικῶς.

§ 144. Ἐπιβλαβῆ ἀποτελέσματα τῆς πίστεως καὶ τῶν τραπεζῶν.

Κοινωνικὴ θέσις τραπεζιτῶν.

Ἡ πίστις καὶ ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς διὰ τῶν τραπεζῶν εἶνε ἀπαραίτητος ὅρος πρὸς οἰκονομικὴν πρόοδον. Ἐπειδὴ ὅμως σὺν τῇ ἀναπτύξει τῆς παραγωγικῆς πίστεως ἀναπτύσσεται καὶ ἡ καταναλωτικὴ διὰ τοῦτο σήμερον βλέπομεν ὅτι ἀδύνατον εἶνε λαὸς τις ν' ἀποφύγῃ τὸν οἰκονομικὸν σκόπελον τῆς γεννωμένης καὶ ἀναπτύσσουμένης πίστεως. Ἀποτέλεσμα τῆς ἀναπτύξεως τῆς πίστεως διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν τραπεζῶν ἰδίως οὐχὶ μόνον ἐπέρχονται κρίσεις ἔντονοι καὶ τακτικαὶ ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ προεξοφλητικαὶ τράπεζαι σταματῶσαι τὰς προεξοφλήσεις ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἀπειλεῖται κρίσις ἐπισπεύδουσι καὶ προκαλοῦσιν αὐτὰς ἀντὶ νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἀποτροπὴν αὐτῶν. Ὅσῳ ἀναπτύσσεται ἡ μεγάλη παραγωγή καὶ ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων τοσοῦτω αἱ μικραὶ ἀποταμιεύσεις τῶν πενήτων διοχετεύονται πρὸς ἐκτέλεισιν μεγάλων ἔργων ἐκτελουμένων ὑπ' ἰδιωτῶν ἐπιχειρηματιῶν ἢ ἀνωνύμων ἐπιχειρήσεων λαμβάνουσαι τὸν συνήθη τόκον ἢ μετοχικὸν κέρδος πολὺ ἡλαττομένον. Ὁ πλούσιος λαμβάνει περισσότερὰν πίστιν γιγνόμενος πλουσιώτερος ἢ ὁ πέννης ὁ ὁποῖος ὅσον ἐξαφτάται ἐκ τῆς πίστεως δὴ ἦνε πάντοτε πέννης.

§ 145. Λαϊκαὶ Τράπεζαι.

Λαϊκαὶ Τράπεζαι εἶνε ἐνώσεις πολλῶν μικροεμπόρων καὶ μικροβιομηγάνων καταθεόντων ποσὸν τι κεφαλαίου διὰ τοῦ ὁποίου γιγνόμενον βάσεως δανείζονται παρ' ἄλλων καὶ δανείζουσι εἰς τὰ μέλη, τὰ ὁποῖα εὐθύνονται ἀλληλεγγύως ἀπέναντι τῶν δανειστῶν των. Πᾶν μέλος καταβάλλον π.χ. 100 δραχμὰς κατόπιν τοῦ δανείου δύναται νὰ δανεισθῇ ἀπὸ τῆς τραπεζῆς τῆς ἐνώσεως 1000· οἱ δὲ τρίτοι στηρίζονται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ τῶν καταβληθεισῶν εἰσφορῶν τῶν ἐταίρων ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ἐπὶ τῆς ἀλληλεγγύου αὐτῶν εὐθύνης τῶν τυχόν κακοπίστων

ἀναγκαστομένον ἢ ν' ἀποσυρθῶσιν ἢ διὰ τὸν φόβον τοῦ νὰ περιπέ-
σοσιν εἰς τοκογλύφους νὰ γίνωσιν ἔντιμοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

Διεθνὲς ἔμποριον.

§ 146. Ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον.

Ἐννοεῖται ἔμπορικὸν ἰσοζύγιον λέγεται ὁσάκις μία χώρα
ἔξαγει πλείονα ἔμπορεύματα τῶν εισαγομένων, μὴ εὐνοϊκὸν δὲ ἀντι-
στρόφως. Ὅπως γνωσθῆ ἡ κατάστασις τοῦ δοῦναι καὶ λαβεῖν μεταξύ
δύο χωρῶν ἢ ἐν γένει μεταξύ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ δὲν ἐπαρκεῖ
ἡ γνώσις τοῦ ἔμπορικοῦ ἰσοζυγίου (εἰσαγόμενα ἔμπορεύματα ἴσα πρὸς
τὰ ἐξαγόμενα) ἀλλ' ἀνάγκη ἡ γνώσις τοῦ ἰσοζυγίου τῶν πληρωμῶν, τὸ
ὁποῖον περιλαμβάνει οὐ μόνον τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν τῶν ἔμπο-
ρευμάτων ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς ἄλλας ἀξίας, τοὺς ἀδήλους πόρους, ἐκτά-
κτους, εἰς δάνεια ἰδίως ἐξωτερικὰ συνισταμένους καὶ τακτικούς συνι-
σταμένους εἰς τόκους λαμβανομένους ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς διὰ δάνεια γενό-
μενα ἐν αὐτῇ, εἰς δαπάνας γιγνομένας ὑπ' ἀλλοδαπῶν ἐν τῇ ἡμεδαπῇ,
εἰς τὰ κέρδη τῆς ναυτιλίας, τὴν ἀποστολὴν χρημάτων ὑπὸ τῶν ἐν τῇ
ἀλλοδαπῇ βιούντων ὁμοεθνῶν. Ἡ γνώσις τοῦ ἰσοζυγίου τῶν πληρω-
μῶν εἶνε οὐσιωδестаτή· διότι δι' αὐτῆς προειδοποιεῖται ἐν ἀνάγκῃ ἡ
πίστις ἐν τῇ χώρᾳ καὶ μάλιστα αἱ τράπεζαι ὅπως λάβωσι τὰ προσφνε-
στατα μέτρα πρὸς ἄρσιν ἢ τοῦλάχιστον μείωσιν τῆς ἐντάσεως καὶ διαρ-
κειάς τῆς κρίσεως, πρὸς δὲ τούτοις καὶ αἱ Κυβερνήσεις ὅπως, ὑπαρχού-
σης ἀναγκαστῆς κυκλοφορίας, κρίνωσι (καίπερ ὑπαρχούσης ταύτης δὲν
δύνανται αὐταὶ ἐπ' ἴσης ἀσφαλῶς νὰ κρίνωσι περὶ τῆς καταστάσεως
τοῦ ἰσοζυγίου τῶν πληρωμῶν ἢ κατὰ κατὰ προσέγγισιν) περὶ τοῦ κα-
ταλλήλου χρόνου πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ἔχοντος μεγίστας συνεπείας εἰς
τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν μέτρον πρὸς ἄρσιν τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλο-
φορίας.

§ 147. Δασμοί. Ἐλευθέρα ἔμπορία. § 148. Ἐθνισμὸς καὶ κο-
σμοπολιτισμὸς.

Δασμοὶ καλοῦνται οἱ ἐπιβαλλόμενοι φόροι ἐπὶ τῶν εισαγομένων
ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἔμπορευμάτων, σήμερον μὲν κυρίως πρὸς σκοπὸν φο-
ρολογικὸν ἐπικουρικῶς δὲ προστατευτικόν, ἄλλοτε ὅμως πρὸς προστα-
τευτικὸν τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας. Ἡ ἐπιβολὴ τῶν δασμῶν εἶνε ἀδι-
κος διότι παρακωλύει τὴν ἐλευθέραν ἔμπορίαν καὶ διαγωνισμὸν, ἅτινα

φέρουσιν εἰς τὴν εὐθηρίαν. Ὅθεν δέον νὰ ὑπάρχη ἐλευθέρη ἐμπορία καὶ διαγωνισμὸς ἵνα πᾶν ἐμπόρευμα παραγόμενον ἐκεῖ ὅπου ἡ φύσις τὸ εὐνοεῖ καλλίτερον εἰσάγῃται ἐλευθέρως ἐν πάσῃ χώρᾳ ὥστε πάντες ν' ἀπολαύσωσι τῶν πλονεκτημάτων τῆς φύσεως ἥτις προσδίδει εἰς τὸ ἐμπόρευμα εὐθηρίαν καὶ ποιότητα καλλίτεραν. Ἄλλ' αὐτὸ, σοσιπολιτισμὸς καλούμενον, προϋποθέτει τὴν ἀνθρωπότητα μεγάλην κοινήν πατρίδα ἄλλ' ἕκαστον ἔθνος φροντίζει νὰ διατηρῇ ἐργατικὸν πληθυσμὸν καὶ ἐγγωρίαν βιομηχανίαν ἔστω καὶ ἂν ἀγοράζῃ ἀκριβότερον τὰ ἐμπορεύματα ταύτης, ἅτινα ἔξωθεν εἰσαγόμενα ἄνευ δασμῶν θὰ ἦσαν εὐθηρότερα. Ἐξ ἄλλου οἱ μικροὶ λαοὶ ἀδυνατοῦσι νὰ διαγωνισθῶσι πρὸς τοὺς μεγάλους λαοὺς εἰς πλοῦτον καὶ πληθυσμὸν καὶ οἰκονομικὴν πρόοδον, ὥστε ἐκ τῶν προτέρων ἀδύνατος ὁ ἐλευθέρως διαγωνισμὸς, ὅστις εἶνε προϋπόθεσις ἀναγκαῖα τῆς ἐλευθέρως ἐμπορίας. Ἡ Ἀγγλία διὰ τῶν προστατευτικῶν δασμῶν ἀφ' οὗ ἐγένετο μεγάλη βιομηχανικὴ δύναμις κατόπιν ἐπέτρεψε τὴν ἐλευθέρως ἐμπορίαν. Τὸ προστατευτικὸν σύστημα τοιοῦτὴν ἐγγώριον βιομηχανίαν καὶ συντελεῖ εἰς τὴν ἀνδρῶσιν τῶν ἔθνῶν.

§ 149. Σύμμετρος προστασία τῶν παραγωγικῶν ἔργων.

Ἡ πλήρης ἀκμὴ ἔθνικῆς τινος οἰκονομίας μόνον διὰ τῆς συμμετροῦ ἀναπτύξεως πάντων τῶν παραγωγικῶν ἔργων, ἰδίως τῶν μεγάλων παραγόντων τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας, εἶνε δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ. Εἰς ὕψος πλοῦτου καὶ πολιτισμοῦ φθάνουσι μόνον οἱ συγχρόνως γεωργικοὶ καὶ βιομηχανικοὶ λαοί, τῆς βιομηχανίας χρησιμοποιοῦσης πάντα τὸν φυσικὸν πλοῦτον μιᾶς χώρας καὶ προϊόντα τῆς γεωργίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

Ἀναγκαστὴ κυκλοφορία.

§ 150. Αἷτια ἐπιβολῆς ἀναγκαστῆς κυκλοφορίας καὶ ἔννοια αὐτῆς.

Ἡ ἀναγκαστὴ κυκλοφορία τῶν τραπεζογραμματίων, ἥτις εἶνε ἄτοκον δάνειον πρὸς τὸ κοινὸν ἐπιβάλλεται εἴτε ἔνεκα τῆς ἀσυνέτου διοικήσεως τῶν τραπεζῶν εἴτε καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀσυνέτου διοικήσεως τοῦ Κράτους ἔχοντος ἀνάγκην ἐξαγωγῆς μεταλλικοῦ νομίσματος εἰς τὴν ἀλλοδαπήν.

§ 151. Ἀποτελέσματα ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας.

Τὸ προσεχέστατον ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγκαστῆς κυκλοφορίας τῶν Τραπεζικῶν γραμματίων ἢ ὅπερ ταῦτὸν τῆς ἐκδόσεως χαρτονομίσματος,

εἶνε ἡ ἐπερχομένη δυσαναλογία μεταξύ τῆς ἀξίας τοῦ χαρτονομίσματος ἀπὸ τῆς τοῦ μεταλλικοῦ χρήματος καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἢ ἐκ τῆς ἀγορᾶς φηγάδευσις τοῦ σχετικῶς ὑπερτετιμημένου χρήματος κατὰ τὸν κανόνα, καθ' ὃν τὸ κακὸν χρήμα ἐκδιώκει τὸ καλόν. Τὸ γενικώτερον αἴτιον τῆς δυσαναλογίας ταύτης, ἴτοι τῆς ἐκπτώσεως τῆς ἀξίας τοῦ χαρτονομίσματος, εἶνε ἡ μειωθείσα πίστις τοῦ Κράτους ἕνεκα τῶν ἀναγκῶν τῶν προκαλουσῶν τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας. Ἄλλ' εἰς τὴν ἐκπτώσιν τῆς ἀξίας συντελεῖ καὶ ἡ μεγάλη, ἡ δυσανάλογος πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς κυκλοφορίας ποσότης τοῦ ἐκδοθέντος χαρτονομίσματος, ὅθεν καὶ ἡ δυσπιστία πρὸς τὸ Κράτος ἐπιτείνεται. Ἐπίσης οἱ πρὸ τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας ὀφειλέται θ' ἀποτίνοσι τὰς ὀφειλάς των μετὰ τὴν ἐπιβολὴν ταύτης εἰς χαρτονόμισμα ἐκλεπτικῶς τὴν ἀξίαν πρὸς τοὺς δανειστάς των, ὀφελούμενοι (ἐπερχομένης ἀναλόγου σεισραχθείας τῶν χρυσῶν) πρὸς βλάβην αὐτῶν τὴν διαφορὰν τῆς ἀξίας αὐτοῦ, τοῦ χαρτονομίσματος, ἀπὸ τοῦ μεταλλικοῦ χρήματος, εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ ὀλοίου εἶχον συνομολογήσει καὶ λάβει τὰ δάνεια ἐπερχομένης οὕτω ὡς δευτέρου ἀποτελέσματος τῆς ἀνίσου διανομῆς τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου. Τὸ μέγιστον ἐπιβλαβὲς ἀποτέλεσμα εἶνε ἡ αὐξομείωσις τῆς ἀξίας τοῦ χαρτονομίσματος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας προκαλουμένης ταύτης μάλιστα καὶ ὑπὸ φανταστικῶν αἰτίων καὶ κινδύνων ὑπὸ ἐπιτηδείων ἐμπνεομένων διὰ χρηματισμῶν.

§ 152. Ὑπάρχει ὑπερτίμησις χρυσοῦ :

Ὁ βαθμὸς τῆς διαφορᾶς τῆς ἀξίας τοῦ ἀναγκαστικῶς κυκλοφοροῦντος τραπεζικοῦ γραμματίου, ἴτοι τοῦ χαρτονομίσματος, ἀπὸ τῆς ἀξίας τοῦ μεταλλικοῦ χρήματος, ἢ τοῦ χρυσοῦ εἰδικώτερον πὼς πρέπει νὰ ἐξηγηθῆται ὡς ὑποτίμησις τῆς ἀξίας τοῦ χαρτονομίσματος ἢ ὡς ὑπερτίμησις τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ ; Πρὸς ἐξήγησιν τούτου δεόν νὰ γνωρίσωμεν ποῖον εἶνε τὸ ἀσφαλὲς γνώρισμα τῆς ὑποτίμησεως ἢ τῆς ὑπερτίμησεως τοῦ νομίμου χρήματος, εἴτε ἐκ πολυτίμου μετάλλου σύγκειται αὐτό, εἴτε ἐκ χαρτονομίσματος. Ἡ ὑποτίμησις τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος καὶ διὸ καθ' ὃν βαθμὸν αὕτη ἐπῆλθε καταδηλοῦται ἀσφαλέστατα εἰς τὴν ὑπερτίμησιν (τὴν αὔξησιν τῶν τιμῶν) καὶ διὸ καθ' ὃν βαθμὸν ἐπῆλθεν ἐκείνη, πάντων ἀνεξαίρετος τῶν ἐμπορευμάτων, τῶν τε φυσικῶν προϊόντων καὶ τῶν βιομηχανημάτων καὶ τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ καὶ τῶν ἐνοικίων καὶ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν. Ἐν δεδομένῳ χρόνῳ, καθ' ὃν βαθμὸν ἀλλάσσει ἡ ἀξία τοῦ χαρτονομίσματος ἀπὸ τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ κατὰ τὸν αὐτὸν

βαθμὸν (πάντοτε μάλιστα) μεταλλάσσουνσι καὶ αἱ τιμαὶ πάντων τῶν ἐμπορευμάτων ; Προδήλως οὐχί. Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ἐν παντί χρόνῳ καὶ ἄνευ ἐξαιρέσεως καθ' ὃν βαθμὸν μεταβάλλεται ἡ ἀξία τοῦ χαρτονομίσματος ἀπὸ τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ δὲν μεταβάλλεται κατὰ τὸν αὐτὸν βαθμὸν αὐτῆ καὶ ἀπὸ τῆς ἀξίας πάντων τῶν ἐμπορευμάτων, καθ' ἀκολουθίαν ἐν παντί χρόνῳ καὶ ἄνευ ἐξαιρέσεως σφάλιμα εἶνε τὸ ἀποδέχσθαι πάντοτε ὑποτίμησιν τοῦ χαρτονομίσματος καὶ δὴ ἀναλόγως τοῦ βαθμοῦ τῆς διαφορᾶς τῆς ἀξίας του ἀπὸ τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ, διότι πολλάκις καὶ ἐπὶ χρόνον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον μακρὸν ἢ διαφορὰ ἐξηγητέα κατὰ βαθμὸν τινα τοῦλάχιστον καὶ ὡς ὑπερτίμησις τοῦ χρυσοῦ. Ἡ διάκρισις αὕτη δὲν ἔχει θεωρητικὴν μόνον ἀλλὰ καὶ πρακτικὴν σημασίαν καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ δίκαιον. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἀναγκαστῆς κυκλοφορίας ὑφύεται ἡ τιμὴ τοῦ χρυσοῦ, τοῦ μᾶλλον κυκλοφοροῦντος ἐμπορεύματος, τὸ ὁποῖον ἀποβάλλει τὴν ιδιότητα τοῦ νομίμου χρήματος. Δὲν λέγομεν ὅτι ἐκπίπτει ἡ ἀξία τοῦ χαρτονομίσματος ἀλλ' ὅτι ὑφύεται ἡ τιμὴ τοῦ χρυσοῦ, διότι ἵνα εἴπωμεν ὅτι ἐξέπεσεν ἡ ἀξία τοῦ χαρτονομίσματος ἔδει νὰ ἐπέλθῃ ἀνάλογος πρὸς τὴν μεταβολὴν τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ ἀπὸ τοῦ χαρτονομίσματος γενικὴ ὑψώσεις τῶν τιμῶν ἀπάντων τῶν ἐμπορευμάτων. Τὴν ὑψωσιν δὲ τῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ ἀκολουθεῖ ἡ ὑπερτίμησις τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένων καὶ ἐκ τῆς ἡμεδαπῆς ἐξαγομένων ἐμπορευμάτων. Βεβαίως διὰ τοῦ χρόνου βαθυμῶδον ἐπέρχεται καὶ ἡ ὑπερτίμησις καὶ ἄλλων ἐγχωρίας παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως ἐμπορευμάτων, ἀλλ' οὐχὶ *πάντοτε* οὐδὲ ἀναλόγως τῆς μεταβληθείσης ἀξίας τοῦ χρυσοῦ ἀπὸ τοῦ χαρτονομίσματος. Τόσφ δὲ ταχύτερον διὰ τοῦ χρόνου καὶ τόσφ μᾶλλον ἐπέρχεται ἡ ἀνύψωσις τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορευμάτων τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς, ὅσφ χώρα τις ἔχει μέγα *ἐξωτερικὸν ἐμώριον*, μὴ οὔσα *αὐτάρκης* ἰδίως εἰς τὰ ἀντιζέμενα τῆς πρώτης ἀνάγκης. Διότι ἡ ἀνωτέρα τιμὴ τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰσαγομένων πρώτης ἀνάγκης προϊόντων καὶ ἰδίως τοῦ σίτου ἐπιδρῶ βαθμηδὸν ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἡμερομισθίου καὶ ἀκολουθῶς ἐπὶ πάντων τῶν ἐμπορευμάτων, ἂν καὶ κατὰ διάφορον βαθμὸν, ὡς τοῦ ἡμερομισθίου αὐξάνοντος τὰ παραγωγικὰ ἔξοδα. Ἡ διάκρισις ἄρα τῶν χωρῶν τῶν ἐχουσῶν μέγα ἐξωτερικὸν ἐμπόριον καὶ τῶν μὴ αὐτάρκων (οὐχὶ μὴ πλουσίων) ἀπὸ τῶν ἐχουσῶν μικρὸν ἐξωτερικὸν ἐμπόριον καὶ τῶν αὐτάρκων εἶνε ἀναγκαία πρὸς πληρεστέραν κατανόησιν τῆς ἐννοίας καὶ σημασίας τῆς ὑπερτίμησεως τοῦ χρυσοῦ πολλάκις.

§ 153. Ἀνάπτυξις ἐγχωρίου παραγωγῆς διὰ τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας.

Τὸ ἡμερομίσθιον δὲν ὑπερτιμᾶται, ὑπαρχούσης ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας, πάντοτε καὶ δι᾽ ἀναλόγως πρὸς τὴν διαφορὰν τῆς ἀξίας τοῦ χαρτονομίσματος ἀπὸ τῆς τοῦ χρυσοῦ, ἀφ' οὗ μάλιστα καὶ ἡ συνήθεια εἶνε στοιχεῖον εἰς προσδιορισμὸν τῆς τιμῆς τῆς ἐργασίας. Ὅθεν ἐν ἀναγκαστικῇ κυκλοφορίᾳ δύναται ἡ ἐγχώριος παραγωγή νὰ διαγωνισθῇ πρὸς τὴν ἀλλοδαπὴν καθ' ὅσον ἡ ἡμεδαπὴ ἀποτίνει τὰ ἡμερομίσθια εἰς χαρτονομίσμα' ἡ δὲ ἀλλοδαπὴ διὰ τὰ ὁμοειδῆ προϊόντα εἰς χρυσόν. Οὕτω αὐξανομένης τῆς ἐξαγωγῆς ἐμπορευμάτων αὐξάνει ἡ εἰσαγωγή χρυσοῦ καὶ προοδοποιεῖται ἀσφαλῶς ἡ μείωσις τῆς τιμῆς τῆς ἐπισυναλλαγῆς καὶ αὐτὴ ἡ ἄρσις τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας. Τινὲς ὑπεστήριξαν τὴν διατήρησιν τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας λόγῳ τοῦ ἀποτελέσματος αὐτῆς, τῆς αὐξήσεως τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας.

§ 154. Ὅροι καὶ τρόποι ἄρσεως τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας.

Ἡ πίστις τοῦ Κράτους στερεοῦται βαθμηδὸν διὰ τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ ἰσοζυγίου τῶν ἰσολογισμῶν τοῦ Κράτους (οὐχὶ τῶν προϋπολογισμῶν) καὶ διὰ τῆς κατ' ἔτος ἀποδόσεως μέρους τοῦ ἀναγκαστικοῦ δανείου, ἀποσυρομένοι ἐκάστοτε ἀπὸ τῆς κυκλοφορίας ποσοῦ τινος χαρτονομίσματος. Ἡ ἄρσις τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας δύναται νὰ γείνη καὶ δι' ἐσωτερικῶν δανείων, ἀντικαθισταμένον δηλαδὴ τοῦ ἀναγκαστοῦ δανείου διὰ προαιρετικοῦ, ἢ δι' ἐξωτερικοῦ δανείου πολυδαπανωτέρου ὅμως εἰς τὸ Κράτος, ἀφ' οὗ δι' αὐτοῦ θ' ἀποδοθῶσιν εἰς τὰς Τραπεζὰς εἰς χρυσόν ὅ.τι αὐταὶ ἐδάνεισαν αὐτὸ εἰς χαρτονομίσμα. Ἐνῶ διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας ἐπέρχεται σεισάχθεια χρεῶν διὰ τῆς ἄρσεως ἐπέρχεται ἐπιβάρυνσις τῶν ὀφειλετῶν.

§ 155. Ἄλλος τρόπος ἄρσεως ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας.

Τὸ ἐκπεδὸν κατ' ἀξίαν εἰς μέγιστον βαθμὸν χαρτονομίσμα κηρύσσεται διὰ νόμου ἀνεξόφλητον εἰς βάρος τῶν κατόχων αὐτοῦ (χρεωκοπικὸς τρόπος.) Ἄλλος τρόπος ἄρσεως ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας εἶνε ὁ ἐξῆς: ὀρίζεται ἡ ἐξόφλησις τοῦ χαρτονομίσματος διὰ μεταλλικοῦ χρημάτων οὐχὶ κατὰ τὸ ὀνομαστικὸν ποσὸν τοῦ χαρτονομίσματος ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ χρυσοῦ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκεῖνο κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκδόσεως τοῦ νόμου τοῦ αἵροντος τὴν ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν. Ὁ τοιοῦτος τρόπος εἶνε εἶδος κοινῆς φορολογίας ἐπὶ τῶν πολιτῶν τῶν κατόχων χαρτονομίσματος καὶ σχεδὸν ὁ δικαιότερος.

ΜΕΡΟΣ Γ΄.

Περὶ Διανομῆς

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Περὶ Διανομῆς ἐν γένει.

§ 156.—§ 157. Πρόσδοδος—Εἰσόδημα.

Ἐκαθάριστος πρόσδοδος καλεῖται τὸ σύνολον τῶν παραγομένων ἀγαθῶν καθ' ὄρισμένον χρονικὸν διάστημα, ἐτήσιον συνήθως, μετ' ἐλπίδος γενικῆς ὅτι θὰ ἐξαζοιουθῶσι ταῦτα παραγόμενα ἐν ἐπομένῳ χρόνῳ.

Καθαρὰ πρόσδοδος καλεῖται ἡ ἀκαθάριστος πρόσδοδος μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων. Ἡ καθαρὰ πρόσδοδος δύναται ν' ἀποτελῆ τὸ ὅλον εἰσόδημα τοῦ παραγωγοῦ ἢ μέρος ἔχοντος τούτου καὶ ἄλλας καθαρὰς προσόδους ἐξ ἄλλων παραγωγικῶν ἔργων. Ἡ καθαρὰ πρόσδοδος καλεῖται ὡς πρὸς τὸ παράγον αὐτὴν ἀντικείμενον εἰδικῶς πρόσδοδος, πρὸς δὲ τὸ ὑποκείμενον τὸ λαμβάνον αὐτὴν κυρίως εἰσόδημα.

Ἐκαθάριστος ἀρρόσδοδος τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας εἶνε τὸ σύνολον τῶν καθ' ὄρισμένον χρονικὸν διάστημα, ἐτήσιον συνήθως, παραγομένων ἀγαθῶν διὰ τῆς οἰκονομικῆς ἐνεργείας πασῶν τῶν ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων οἰκονομῶν, καθαρὰ δὲ τὸ ὑπολειπόμενον μέρος μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων. Ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῆς οἰκονομίας ἔξοδα παραγωγικά δὲν εἶνε ὁ ἐργατικὸς μισθός, ὁ τόκος τοῦ κεφαλαίου, ἢ ἔγγειος πρόσδοδος τῆς γῆς ἀλλὰ μόνον τὰ καταναλωθέντα κατὰ τὴν παραγωγὴν (φθορὰ μηχανῶν), τοῦναντίον κατὰ τὴν ἀτομικὴν οἰκονομίαν. Ἐθνικὸν εἰσόδημα εἶνε ἡ ἐθνικὴ πρόσδοδος ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν ὡς ἀφηρημένον πρόσωπον.

§ 158. Διανομὴ εἰσοδήματος.

Ἐν τῇ οἰκιακῇ παραγωγῇ ὅλον εἶς εἶνε ὁ συγκεντρῶν τὰς ιδιότητες τοῦ ἐργάτου, κεφαλαιούχου καὶ ἰδιοκτητοῦ δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ διανομῆς. Ἀνακυπτούσης ὅμως τῆς πλήρους ἐπιχειρήσεως κυρίως ὅπου πρὸς παραγωγὴν διακρίνονται τάξεις παραγωγῶν με ἀντίθετα συμφέροντα, ἐργατῶν, κεφαλαιούχου, ἰδιοκτητῶν τότε συνάπτεται ἄγων πρὸς διανομὴν καὶ συμμετοχὴν ἐκάστου ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρων τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ἐγγειος πρόσδοδος.

§ 159. Ἐννοία ἐγγείου προσόδου.

Ἡ γῆ καὶ ὡς δύναμις πρὸς διατροφήν τῶν φυτῶν (γεωργία, δα-

σική, λειμώνες) καὶ ὡς ὑπέδαφος περιέχουσα ἐν ἑαυτῷ ὕλας, (μεταλλεῖα, λατομεῖα, ὄρυγεία) ἀλλὰ καὶ ὡς ἔδαφος, ἐφ' οὗ ἐκτελεῖται πᾶσα ἀνθρωπινή ἐνεργεία (ιδίως οἰκόπεδα) εἶνε διακεκριμένος παράγων οὐ μόνον ἀπὸ τῆς ἐργασίας ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κεφαλαίου, διότι ἡ γῆ εἶνε διαρκῆς πηγὴ εἰσοδήματος δὲν εἶνε προῖον ἀνθρωπίνης ἐνεργείας ὑπάρχει δ' ἐν περιορισμένη καὶ ὄρισμένη ποσότητι. Οἱ κύριοι ταύτης μετέχουσι τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος, τῶν ὁποίων ἡ μερὶς καλεῖται ἔγγειος πρόσοδος εὐρισκομένη μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ καὶ τόκου τοῦ κεφαλαίου. Οὐσιωδεστάτην οικονομικὴν σημασίαν ἔχει ἡ ἔγγειος πρόσοδος ἐκ τῆς γεωργίας.

§ 160. Πῶς παράγεται ἡ ἔγγειος πρόσοδος. Διάφορος γονιμότης γαιῶν.

Ὅταν ὁ πληθυσμὸς ἦνε μικρὸς καὶ ὑπάρχωσι γαῖαι ἐν πληθῷ θὰ καλλιεργηθῶσιν αἱ γονιμότεραι γαῖαι. Ὅταν αἱ γαῖαι πρὸς ἐπάρκειαν τοῦ πληθυσμοῦ εἶνε τῆς αὐτῆς γονιμότητος ἡ τιμὴ τῶν προϊόντων αὐτῶν θ' ἀποτελῆται ἐκ τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ καὶ τοῦ τόκου τοῦ κεφαλαίου μὴ ὑπαρχούσης ἔγγειου προσόδου. Ὅταν ὅμως δὲν ἐπαρκῶσι θὰ καλλιεργηθῶσι καὶ δευτέρας γονιμότητος γαῖαι. Ἐπειδὴ τῶν γεωργικῶν προϊόντων ἡ τιμὴ κανονίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μεγαλητέρων παραγωγικῶν ἐξόδων ἢ διαφορὰ τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων τῶν διαφόρου γονιμότητος γαιῶν θ' ἀποτελέσῃ τὴν ἔγγειον πρόσοδον τῶν γαιῶν τῆς πρώτης γονιμότητος. Οὕτω ἐφέξῃ: παράγεται ἡ ἔγγειος πρόσοδος ἐκ τῆς γεωργίας.

§ 161. Χαρακτῆρ ἔγγειου προσόδου.

Ἡ ἔγγειος πρόσοδος εἶνε δῶρον τῆς φύσεως οὐχὶ ἀμοιβὴ ἐργασίας ἢ κεφαλαίου.

§ 162. Πῶς παράγεται ἡ ἔγγειος πρόσοδος.—Διάφορος θέσις γαιῶν

καὶ ἐντεταμένη καλλιέργεια αὐτῶν [καὶ προστατευτικοὶ δασμοί].

Ἡ ἔγγειος πρόσοδος ἀρξάνει οὐ μόνον ἐκ τῆς διαφόρου γονιμότητος γαιῶν ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς τὴν ἀγορὰν καταναλώσεως ὠφελουμένης τὰ ἔξοδα μεταφορᾶς· ἡ μὲν γονιμότης ἀρξάνει κυρίως τὴν ποσότητα τῶν προϊόντων ἡ δὲ θέσις τὴν τιμὴν αὐτῶν. Ἐπίσης ἐκ τῆς κατ' ἔντασιν καλλιέργειας ἀντὶ τὰ καλλιεργηθῶσι γαῖαι κατωτέρας ποιότητος καὶ ἐκ τῆς ἀρξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ. [Ἐπίσης διὰ τῆς ἐπιβολῆς προστατευτικοῦ δασμοῦ κατὰ τῶν ἔξωθεν εἰσαγομένων γεωργικῶν προϊόντων ἀρξάνει ἡ ἔγγειος πρόσοδος· δυνάμεθα μάλιστα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ὁ δασμὸς τοῦ σίτου παρ' ἡμῖν ἔγγειον πρό-

σοδοι δὲν θὰ παρῆγον αἱ ἡμέτεροι γαῖαι ὡς πολὺ ὑπολειπόμενα τῶν ἀλλοδαπῶν κατὰ τὴν γονιμότητα ὥστε καὶ μετ' αὐτὰ τὰ ἔξοδα μεταφορῶς πάλιν ἄνευ τοῦ δασμοῦ δὲν δύναται νὰ διαγωνισθῶσι].

§ 163. Ἐγγειος πρόσδοσις ἐκ τοῦ ἐδάφους καὶ ὑπεδάφους.

Ἡ ἔγγειος πρόσδοσις τοῦ ὑπεδάφους ἔγκειται εἰς τὴν μεγαλητέραν παραγωγικότητα ὁρισμένων μεταλλείων, εἰς τὴν μεταφορὰν δι' ὀλιγοτέρων ἐξόδων λόγῳ τῆς πλησίον θέσεως αὐτῶν πρὸς τὴν κατανάλωσιν. Τὰ μεταλλεῖα ἐν ἀπωτάτῳ ὅμως χρόνῳ θὰ ἐξαντληθῶσι. Ἐπίσης καὶ τὸ ἔδαφος ἰδίως ἐκ τῶν οἰκοπέδων παράγει ἔγγειον πρόσδοσις αὐξανόμενου τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἀνεγειρομένων πόλεων ὁπότε ταῦτα ὑπερτιμῶνται. Διὸ δεδικαιολογημένη καὶ δικαία ἡ φορολογία τῶν οἰκοπέδων.

§ 164. Κεφάλαιοποίησις τῆς ἔγγειου πρόσδοσις.

Κεφαλαιοποίησις τῆς ἔγγειου πρόσδοσις καλεῖται: ἡ ἐπὶ τῇ βίβσει τοῦ ἐπικρατοῦντος τόκου ἐν τινι ἐθνικῇ οἰκονομίᾳ μετατροπὴ τῆς ἔγγειου πρόσδοσις εἰς τὸ ἀνάλογον κεφάλαιον, ὅπερ παριστᾷ τὴν τιμὴν τῆς γῆς ἐξ ἧς παράγεται ἡ ἔγγειος πρόσδοσις. π.χ. Ὅταν ἐκ τινος κτήματος ἔχωμεν ἔγγειον πρόσδοσις δραχμῶν 9 καὶ θεωρήσωμεν ὅτι αἱ 9 αὐταὶ δραχμαὶ δὲν εἶνε ἔγγειος πρόσδοσις ἀλλὰ τόκος ἀγνώστου κεφαλαίου, γνωρίζοντες δὲ ὅτι τόκον 9 δραχμῶν δίδει κεφάλαιον 100 δραχμῶν κατὰ τὸν ἐπικρατοῦντα ὑποθηρικὸν τόκον βεβαίως τὸ κτήμα ὅπερ μᾶς δίδει ἔγγειον πρόσδοσις δραχμῶν 9 ἔχει ἀξίαν δραχμῶν 100. Ἡ γῆ, ἐννοεῖται, τιμᾶται ἀνωτέρω τῆς ἀποδιδομένης ἔγγειου πρόσδοσις λόγῳ τῆς περιορισμένης ποσότητος αὐτῆς καὶ διότι οἱ ἀγοράζοντες καλλιεργοῦσι καὶ παράγουσιν οὐχὶ πρὸς κερδοσκοπίαν ἀλλὰ πρὸς διατροφὴν.

§ 165. Ἐπιβράδυνσις καὶ ἀναστολή τῆς αὐξήσεως τῆς ἔγγειου πρόσδοσις.

Ἡ ἔγγειος πρόσδοσις ἀναστέλλεται διὰ τῆς βελτιώσεως τῆς καλλιεργείας τῆς γῆς, τῶν μέσων συγκοινωνίας (βλαπτόντων τοὺς πλησίον τῆς κατανάλωσεως τόπους καὶ ὠφελούντων τοὺς μακρὰν), ἐλευθέρως εἰσαγωγῆς σίτου ἐξ ἄλλων χωρῶν ἐχουσῶν εὐθηνότατον καταργουμένων τῶν δασμῶν ἐπ' αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τόκου.

§ 166. Πρόσοδος κεφαλαίου. Τόκος.

Πρόσοδος κεφαλαίου καλεῖται τὸ πλεόνασμα παραγωγικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον γίνεται μεγαλήτερον διὰ τῆς καταβολῆς κεφαλαίου ἀπὸ τοῦ πλεονάσματος, τὸ ὁποῖον μένει ἐκ τοῦ παραγωγικοῦ ἔργου ἄνευ

καταβολῆς κεφαλαίου, ἀμφοτέρων, ἐννοεῖται, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων.

Π.χ. Μία ὑφάντρια δι' ἀπλοῦ ἐργαλειοῦ κατασκευάζει ἡμερησίως τρεῖς πήχεις ὑφάσματος κερδαίνουσα ὡς καθαρὰν πρόσοδον μίαν δραχμὴν. Μὲ μηχανήματα κατασκευάζει δέκα πήχεις κερδαίνουσα καθαρὰν πρόσοδον πάλιν δύο δραχμιάς. Ἡ μία ἐπὶ πλέον δραχμὴ εἶνε ἢ πρόσοδος τοῦ καταβληθέντος κεφαλαίου εἰς μηχανήματα. Καὶ τὸ μίσθωμα ὁμοιάζει πρὸς τὴν πρόσοδον τοῦ κεφαλαίου ἀλλὰ διαφέρει, ρυθμιζόμενον διαφόρως, νομικῶς. Τὸ ζῶον καλεῖται τὸ ἀντάλλαγμα τὸ ὁποῖον λαμβάνει ὁ δανειστής κεφαλαίου παρὰ τοῦ ὀφειλέτου καὶ τὸ ὁποῖον ἀντάλλαγμα εἶνε (πρέπει πάντως νὰ ἦεν ἐν τῇ παραγωγικῇ πίστει) μέρος τοῦ πλεονάσματος τὸ ὁποῖον μένει εἰς τὸν ὀφειλέτην παραγωγὸν ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ δανεισθέντος κεφαλαίου.

§ 167. Πῶς ὀρίζεται τὸ μέγεθος τοῦ τόκου.

Τὸ μέγεθος τοῦ τόκου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς προσφορᾶς, ἐκ τοῦ ποσοῦ τῶν ὑπαρχόντων ἐν τινὶ χώρᾳ κεφαλαίων, ἅτινα ἐπὶ ἴσοις ὅροις, τόσῳ πλείωτερα εἶνε, ὅσῳ μᾶλλον ἀνεπτυγμένον εἶνε τὸ πνεῦμα τῆς φειδοῦς, καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσώπων ἅτινα ζητοῦσι νὰ τοποθετήσωσιν ἢ δανείσωσι τὰ κεφάλαιά των, εἴτε διότι δὲν θέλουσι ἢ δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιήσωσι ταῦτα πρὸς παραγωγὴν καὶ ἐκ τῆς ζητήσεως κεφαλαίου. Τὸ ἀνώτατον ὄριον τοῦ τόκου εἶνε ἢ ἐξ αὐτοῦ παραγομένη πρόσοδος τοῦ κατωτάτου ὁρίου μὴ δυναμένου νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς.

§ 168. Ἀμιγῆς καὶ φαινόμενος τόκος.

Ὁ τόκος ἐν τῷ πραγματικῷ βίῳ δὲν εἶνε ἀμιγῆς καὶ διὰ τοῦτο φαίνεται ἀνώτερος τοῦ πραγματικοῦ, διότι ἐν αὐτῷ περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἐξοδα τῆς διοικήσεως καὶ τῆς μεσιτείας δι' ὧν συγκεντροῦται τὸ κεφάλαιον πρὸς δανεισμὸν (δαπάναι καὶ ἀμοιβαὶ ὑπαλλήλων καὶ Διευθύνσεως) καὶ τὰ ἀσφάλιστα διὰ τοὺς κινδύνους, οὓς διατρέχει ὁ δανειστής. Ὁ ἀμιγῆς τόκος δύναται καὶ συμπίπτει σχεδὸν νὰ ἦεν ὁ αὐτὸς καθ' ὀρισμένον τόπον καὶ χρόνον ἐπερχομένης πάντοτε ἰσορροπίας μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐπιχειρήσεων αἵτινες ἀποδίδουσι πρὸς καιρὸν (πρὸ τῆς ἰσορροπίας) μείζονα καὶ ἐλάσσονα τόκον διὰ τῆς μετοχτεύσεως τῶν κεφαλαίων εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τὴν ἀποδίδουσαν μείζονα τόκον. Ἐταιρητικῶν τόκος εἶνε ὁ ὑποθητικὸς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

§ 169. Περὶ ἐργατικοῦ μισθοῦ.

Ὁ ἐκμισθώσας τὴν ἐργασίαν ἢ ὑπηρεσίαν του εἰς τινα ἐπιχείρη-

ματιάν, ὅστις προσυμφωνεῖ καὶ προκαταβάλλει συνήθως κατὰ τὰ συμπεφωνημένα τὴν τιμὴν τῆς ἐργασίας εἰς τὸν ἐργάτην ἢ ὑπηρετήν, ἐκείνος λαμβάνει *κυρίως ἐργατικὸν μισθὸν* ἐνῶν ὁ ἐργάτης ἐκείνος ὁ ὁποῖος ἐργάζεται ὡς αὐτόνομος παραγωγὸς καὶ εἶνε κύριος τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας του δὲν λαμβάνει κυρίως ἐργατικὸν μισθόν. Ἀλλὰ καὶ ὁ ὑπάλληλος ἐπιχειρήσεως δὲν λαμβάνει κυρίως ἐργατικὸν μισθὸν ἐπιτελῶν ἐργασίαν πνευματωδεστέραν τοῦ ἐργάτου ὡς καὶ ὁ δημόσιος ὑπάλληλος καὶ ὁ δικηγόρος καὶ ὁ ἰατρός διότι ἔχουσι πελάτας καὶ οὐχὶ κύριον, ἐπιχειρηματιάν. Ὁ ἐργατικὸς μισθὸς εἶνε τὸ μερίδιον τοῦ ἐργάτου διὰ τὴν συνδρομὴν του πρὸς τὴν παραγωγὴν. Ὁ ἐργατικὸς μισθὸς ἐν σχέσει πρὸς τὸ μερίδιον τῶν ἄλλων παραγόντων τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς, ἔγγειον πρῶσοδον, τόκον κεφαλαίου καλεῖται *σχετικὸς* ἀνεξαρτήτως δὲ τούτων καλεῖται *ἀσώρητος*.

§ 170. Καθορισμὸς τοῦ ἀπολύτου μεγέθους τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ.

Τὸν ἐργατικὸν μισθὸν ἢ μᾶλλον τὸ κατώτατον ὄριον αὐτοῦ καθορίζει ὁ κατ' ἔθος ἐπικρατῶν τρόπος τοῦ ζῆν τὸν ἐργάτην ἐν τῇ ἐθνικῇ οἰκονομίᾳ. Τὸ μέγεθος εἶνε μεταβλητὸν πρὸς πεντηκονταετίας ἦτο τὸ ἥμισυ τοῦ σημερινοῦ μισθοῦ. Ἀναπτυσσομένης τῆς παραγωγῆς ἐπέρχεται ζήτησις ἐργατῶν καὶ αὔξησις τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ καὶ καλλιτέρευσις τοῦ τρόπου τοῦ ζῆν τὸν ἐργάτην. Ὅσοῦ ὁ ἐργάτης ἀνέοχεται πνευματικῶς καὶ ἠθικῶς τοσούτω τὰς εὐνοϊκὰς περιστάσεις τοῦ βίου ἐπιωφελεῖται πρὸς διαρκῆ ἀνύψωσιν τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ. Ἀλλὰ πάντοτε δὲν ἐπέρχεται πρῶσοδος ἀλλὰ καὶ ὀπισθοδρομήσις καὶ στασιμότης· καὶ ὅμως παρατηρήθη ὅτι ὁ ἐργάτης δύναται νὰ διατηρήσῃ μετὰ σχετικῆς ἐλάσσονος ζημίας τὸν ἐργατικὸν του μισθὸν ἐπὶ ἐπιμέσῳ βλάβῃ τῆς ἔγγειου πρῶσοδου, τοῦ τόκου τοῦ κεφαλαίου καὶ κυρίως τοῦ κέρδους τῆς ἐπιχειρήσεως. Τοιοῦτον παράδειγμα μᾶς παρέχει ἡ Γερμανία ἀπὸ τοῦ 1873 καὶ ἐντεῦθεν διατηρήσασα τὸν ἐργατικὸν μισθὸν σχεδὸν ὅπως ἀνυψώθη ἀπὸ τοῦ 1871—1873. Ὁ ἐργάτης μορφωθείς αὐτοπεριορίζεται καὶ διὰ τῶν ἀπεργιῶν ἐξηνάγκαζε τὸν ἐπιχειρηματιάν ν' αὐξάνῃ τὰ παραγωγικὰ ἔξοδα χάριν τῆς διατηρήσεως τοῦ ἐργατικοῦ του μισθοῦ καὶ διὰ τῆς αὐτοβοηθείας καὶ ἀλληλεγγύης μεγάλως συνετέλεσε καὶ νῦν ἔτι πρὸς βελτίωσιν τῆς τάξεώς του.

§ 171. Ἀνώτατον ὄριον ἐργατικοῦ μισθοῦ.

Τὸ ἀνώτατον ὄριον τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται οὗτος νὰ ὑπερβῇ, καθορίζεται ἐκ τοῦ ποσοῦ τῆς ἀξίας, τὴν ὁποίαν παρέχει ὁ ἐργάτης διὰ τῆς ἐργασίας του πρὸς τὸν ἐπιχειρηματιάν πρὸς

τήν ἐπιχείρησιν μᾶλλον). Ἡ ἀντοχή τῆς καταναλώσεως μὲ ἠϋξημένα παραγωγικά ἐξοδα ὑποὶ τὸν ἐργατικὸν μισθὸν διότι εἶνε δυνατὴ ἢ τοιαυτὴ παραγωγή. Ὅσοφ οἱ ἐργάται ἠθικώτεροι καὶ τελειότεροι γίνονται καὶ συνεπῶς παραγωγικώτεροι τοσούτω μεγαλύτερος εἶνε ὁ ἐργατικὸς μισθός.

§ 172. Ἐνέργεια προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἐπὶ τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ.

Μεταξὺ τῶν ὁρίων, τοῦ κατώτατον καὶ ἀνωτάτου, ὁ νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἐνεργεῖ καὶ οὗτος πρὸς καθορισμὸν τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ. Ὁ Νόμος τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως δὲν δύναται κατὰ κανόνα ἀλλ' ἐξαιρετικῶς καὶ προσωρινῶς (ἐν ὀπισθοδρομήσει οικονομικῇ) νὰ ὑποβιάσῃ τὸν ἐργατικὸν μισθὸν καὶ κάτω τοῦ κατώτατον ὅριον· διότι ἐλαττωμένης τῆς ζητήσεως ἐργατῶν οἱ λοιποὶ ἐργάται ἐμμένοντες σταθερῶς διατηροῦσι τοὐλάχιστον τὸ κατώτατον ὅριον.

§ 173. Θεωρία ἐργατικοῦ μισθοῦ τοῦ Ricardo.

Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην καὶ ἡ ἐργασία ἦτο ἐμπόρευμα καὶ ἡ τιμὴ αὐτῆς ἐκανονίζετο ὡς καὶ παντὸς ἄλλου ἐμπορεύματος κατὰ βούλησιν αἰζητοῦ· τὰ δὲ παραγωγικά ἐξοδα καθόριζον τὸ κατώτατον ὅριον τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ, συνιστάμενα εἰς τὸ ποσὸν τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων πρὸς διατήρησιν τῆς φυσικῆς ὑπάρξεως τοῦ ἐργάτου. Ἐθεωρεῖτο τὸ κατώτατον ὅριον ὅτι ἦτο τι φυσικὸν κατὰ τοῦ ὁποίου πᾶσα ἐνέργεια ἦτο ἀδύνατος καὶ ὅτι ἀνυψουμένου τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ ὁ ἐργάτης δὲν ἐφρόντιζε περὶ ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως καὶ μορφώσεως ἀλλὰ περὶ γάμου καὶ συνεπῶς ἐπῆρξετο αὔξεις τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν ἐργατῶν καὶ πάλιν τὸ ἡμερομίσθιον κατήρχετο εἰς τὸ φυσικὸν κατώτατον αὐτοῦ ὅριον. Ἄλλ' ἀπεδείχθη ὅτι δὲν ὑπάρχει φυσικὸς νόμος, ὅτι τὸ κατώτατον ὅριον τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ εἶνε μεταβλητόν, ὅτι ὁ ἐργάτης καλλιτερεῖ τὴν θέσιν του καὶ ὅτι ἡ βελτιώσις τοῦ ἐργάτου δύναται νὰ προέλθῃ καὶ ἐξ ἀνθρωπίνης θελήσεως.

§ 174. Ὁ Σιδηροῦς νόμος τοῦ Lassalle.

Ὁ Lassalle δὲν κατεπολέμησεν, ἀλλ' ἀνεγνώρισε τὴν ὀρθότητα τῆς θεωρίας τοῦ Ricardo ἐπὶ τῇ βίσει τοῦ ὑφισταμένου οικονομικοῦ καθεστώτος. Ἀφ' οὗ ἐξήγαγε τὰς ἀληθείας συνεπειὰς διὰ τὴν ἐργατικὴν τάξιν ἐκ τῆς θεωρίας τοῦ Ricardo ἀπεκάλεσε ταύτην «σιδηροῦν νόμον» ὁ ὁποῖος παρεκώλυε πᾶσαν σκέψιν βελτιώσεως τῆς καταστάσεως τῶν ἐργατῶν.

Διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς καὶ ἀκριβοῦς μελέτης τῶν συνεπειῶν τῆς θεωρίας τοῦ Ricardo ἐδόθη ἀφορμὴ καὶ συμφώνως μὲ τὰς νέας ἀντιλή-

ψεις τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης νὰ γίνῃ δεκτὸν ὅτι ὁ ἐργάτης δὲν ἀπέβαλε πᾶσαν ἐλπίδα βελτιώσεως τῆς θέσεώς του καὶ ὅτι εἶνε δυνατὴ ἡ γενικὴ πρόοδος τοῦ λαοῦ.

§ 175. Μορφὴ ἐργατικοῦ μισθοῦ.

Ὁ ἐργατικὸς μισθὸς ἢ καταβάλλεται εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδος ἢ μισθὸς εἶνε ὡς ὁ μισθὸς τῶν ὑπηρετῶν καὶ ἢ κατὰ χρόνον (καθ' ἡμέραν, ἐβδομάδα, μῆνα, ἔτος) ἢ κατ' ἀποκοπὴν ἢ διὰ συμμετοχῆς εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ ἐργάτης κερδίζει περισσότερον συνήθως κατ' ἀποκοπὴν, διότι ἔχει συμφέρον πρὸς μεγαλιτέραν παραγωγὴν μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ὁ κατ' ἀποκοπὴν μισθὸς δὲν εἶνε γενικὸν μέτρον καθ' ὅσον ἄλλως ἢ μὲν παραγωγὴ θὰ ἠῤῥξανεν ἄλλ' ἄνευ ὀφελείας τοῦ ἐργάτου. Ἴνα δὲ ἡ παραγωγὴ ἦνε καλὴ ἀναλαμβάνεται ὁλόκληρον ἔργον ὑπ' αἰμοβαίως ἐλεγχομένων ἐργατῶν κατ' ἀποκοπὴν ἐργαζομένων. Τὸ κατ' ἀποκοπὴν σύστημα ἐξαντλεῖ τὰς ἐργατικὰς δυνάμεις.

§ 176. Συμμετοχὴ ἐργάτου εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ὅταν ὁ ἐργάτης μετέχη εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως συντρέχει εἰς τὴν αὔξησιν αὐτῶν διὰ τῆς μεγαλιτέρας φιλοπονίας ἀλλὰ καὶ συγχρόνως διὰ τοῦ ὑποοικονομικότερου τρόπου διὰ τὴν παραγωγὴν. Ἐνταῦθα ὁ ἐργάτης λαμβάνων ὁλόκληρον τὸν ἐργατικὸν του μισθὸν λαμβάνει προσθέτως καὶ ἀνάλογον κέρδος. Ἀλλὰ τὸ σύστημα τοῦτο δὲν εἶνε τὸ κατ' ἀλλήλων, καθ' ὅσον στηρίζεται μᾶλλον ἐπὶ τῆς φιλανθρωπίας τῶν πατοιαρχικῶν χρόνων καὶ διότι ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις βραδύνη ν' ἀποδώσῃ κέρδη ὁ ἐργάτης θὰ παρονοηται κατὰ τοῦ ἐπιχειρηματίου, ἐὰν δὲν ἀποδώσῃ ὁ ἐργάτης θὰ λάβῃ τὸν ἐργατικὸν μισθὸν του, ἐὰν ζημιωθῇ ἢ ἐπιχείρησις ὁ ἐργάτης μὴ καταβάλων κεφάλαιον δὲν ζημιούται οὐδαμῶς, ὅπερ εἶνε ἀδίκον διότι ὁ συμμετέχων εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως πρέπει νὰ συμμετέχη καὶ εἰς τὰς ζημίας. Ὁ ἐργάτης ἀδιαφορεῖ διὰ τὴν ἐπιχείρησιν διότι ἐθρῖσκει ἄλλον εὐτυχέστερον ἐπιχειρηματίαν.

§ 177. Ποικιλία μισθῶν.

Εἰς τὰ μᾶλλον ἐπίπονα ἔργα καὶ ἐπικίνδυνα διὰ τὴν υἰεῖαν καὶ ζῶην, ὡς εἰς τὰ μεταλλεῖα, καὶ εἰς τὰ ἀπαιτοῦντα πολὺν χρόνον πρὸς ἐκμάθησιν καὶ δαπάνας πολλὰς ὁ ἐργατικὸς μισθὸς εἶνε ἀνώτερος τοῦ μισθοῦ τῶν ἕντετοτέρων ἔργων. Ἐπίσης τὰ μὴ ἀνεξάρτητα ἐπαγγέλματα (οἰκόσιτοι ὑπηρεταί) μισθοδοτοῦνται καλλίτερον.

II

§ 178. Ἐργατικοὶ συνεταιρισμοί.

Διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ τῶν ἐργατῶν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀποδοθῇ ἡ

ισχύς εις τὸν μεμονωμένον ἐργάτην, ὅπως οὗτος ἀντιπαλαίσῃ ἐπιτυχῶς πρὸς τὸν ἐργοδότην. Καὶ ὅμως οἱ συνεταιρισμοί, καίπερ κηρυχθεῖσης τῆς ἐλευθερίας τῶν συμβάσεων ἀπὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἀπηγορεύοντο ἐπὶ ποινῇ καὶ μετὰ μακρὰν ἐξέλιξιν τέλος ἀνεγνωρίσθη εἰς τὸν ἐργάτην τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι καὶ φροντίζειν περὶ τῶν συμφερόντων του καὶ ἡ ἀπεργία ἐπὶ πλέον ἀνεγνωρίσθη ὡς φυσικὸν ὄπλον τοῦ ἐργάτου κατὰ τῶν ὀλίγων ἰσχυρῶν ἐργοδοτῶν δυναμένων ἐν συνεννοήσει νὰ ἐπιβάλλωσι τοὺς ὅρους τῶν εἰς τοὺς ἀνισχύρους ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν ἐργάτας.

§ 179. Ἀπεργία.

Τὸ κυριώτατον καὶ ἀποτελεσματικώτατον ὄπλον τῶν ἐργατικῶν τάξεων, ὠργανωμένων μάλιστα, κατὰ τῶν ἐργοδοτῶν εἶνε ἡ ἀπεργία συνισταμένη εἰς παῦσιν τῆς ἐργασίας ἐν τινι ἐπιχειρήσει ὑπὸ τῶν ἐργατῶν ἐν συνεννοήσει, ἐπιθετικὴ μὲν πρὸς ἀπόκτησιν ὠφελημάτων, ἀμυντικὴ δὲ πρὸς ἀποφυγὴν ζημιῶν. Αἱ ἀπεργαί γίνονται συνήθως πρὸς αἴτησιν μισθοῦ, μείωσιν ὥρων ἐργασίας, ἐπαναφορὰν ἀπολυθέντων ἐργατῶν, παῦσιν ἰδιοτρόπων διευθυντῶν καὶ ἐπιστατῶν. Ἡ ἀπεργία ὡς καὶ ἄνω εἶπομεν ἀνεγνωρίσθη ὡς φυσικὴ συνέπεια τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας μετὰ μακροὺς κατ' αὐτῆς ἀντιθέτους ἀγῶνας.

§ 180. Λόγοι ἐπιτυχίας τῶν ἀπεργιῶν.

Ἡ ἐπιτυχία τῶν ἀπεργιῶν συνίσταται εἰς τοῦτο : ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη φωτιζομένη ἐκάστοτε περὶ τῆς πραγματικῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως, ὅτε ζητεῖται αἴτησις μισθοῦ ἢ ἄλλη ἀπαίτησις ἐγείρεται, τάσσεται ὑπὲρ τοῦ ἔχοντος τὸ δίκαιον μεταξὺ τῶν ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν βαρύνουσα πρὸς τὴν ἔκβασιν τῶν ἀπεργιῶν ἀλλὰ καὶ ἡ δυνατὴ ἐνίσχυσις χρηματικῶς τῶν ἐργατῶν ἐκ κοινοῦ ταμείου διὰ τῶν συνεταιρισμῶν ἐπιτρέπει ὅπως οὗτοι ἐμμένοντες ἐν τῇ ἀπεργίᾳ ἐπιτύχωσι τῶν ἀξιώσεων τῶν ἀπέναντι τῶν ἐργοδοτῶν. Βεβαίως παρατηρήθη ὅτι τὸ $\frac{1}{3}$ ἐπιτυγχάνει τῶν ἀξιώσεων τῶν ἀπεργῶν τὸ ἕτερον $\frac{1}{3}$ ἡμιεπιτυγχάνει τὸ δὲ ἕτερον $\frac{1}{3}$ τῶν αἰτημάτων ἀποτυγχάνει.

§ 181. Διαιτησία πρὸς πρόληψιν ἀπεργιῶν.

Ἐπειδὴ ἡ ἀπεργία πάντως βλάπτει ἀμφοτέρω τὰ μέρη καὶ ἐπειδὴ δύναται ἐὰν λάβῃ διαστάσεις ἐπεκτεινομένη καὶ ἐπὶ ἄλλων πολλῶν ἐπιχειρήσεων νὰ διασειῇ καὶ τὴν οἰκονομικὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ τοῦ Κράτους, διὰ τοῦτο φυσικὸν καὶ εὐλογον εἶνε ὅπως αἱ ἀπεργαί προλαμβάνονται πρὸ τῆς ἐκρήξεως αὐτῶν ἢ τοῦλάχιστον τερματίζονται ταχέως ὑπὸ διαιτητικῶν δικαστηρίων ἅτινα εἰς πλείστας χώρας λειτουργοῦσι.

Σχετικὸν δικαστήριον παρ' ἡμῶν εἶνε τὸ διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1911 συσταθὲν ἐποπτικὸν συμβούλιον τῆς ἐργασίας.

III

§ 182. Οἱ ἀπειλοῦντες τὸ ἡμερομίσθιον κίνδυνοι.

Ὁ ἐργάτης ἐκ πολλῶν λόγων, ἀσθενείας, παύσεως ἀπὸ τῆς ἐργασίας, γήρατος κινδυνεύει ν' ἀπολέσῃ τὴν διαρκῆ ἐργασίαν του καὶ τὸ ἡμερομίσθιον του καὶ νὰ ὑποστῇ τὸν ἐπαγγελματικὸν κίνδυνον ἐξ ἐπικινδύνων ἐργασιῶν εἴτε ἀκρωτηριαζόμενος εἴτε φρονευόμενος καταλείπων ἀπροστάτευτον οἰκογένειαν.

§ 183. Ἀσφάλεια κατὰ τῶν κινδύνων τῶν ἀπειλοῦντων τὸ ἡμερομίσθιον.

Εὐκολωτέρα καὶ μᾶλλον κατορθωτὴ ἀσφάλεια κατὰ τῶν κινδύνων τοῦ ἐργάτου εἶνε ἡ ἀσφάλεια κατὰ τῆς ἀσθενείας κατορθουμένη διὰ τῆς αὐτοβοηθείας καὶ ἀλληλεγγύης τῶν ἐργατῶν. Ὀλιγώτερον κατορθωτὴ εἶνε ἡ ἀσφάλεια κατὰ τῶν ἐπαγγελματικῶν κινδύνων. Δυσκολωτάτη ἡ ἀσφάλεια κατὰ τοῦ γήρατος. Ἐν Γερμανίᾳ κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐκεῖ ἰσχυροῦσης ἐργατικῆς νομοθεσίας ὁ μέγιστος τοῦ βίου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἐργασθεὶς δικαιούται νὰ ζῆ ἄξιοπρεπῶς κατὰ τὰ ὑπόλοιπα ἔτη τῆς ζωῆς του καθ' ἃ ἀδυνατεῖ λόγῳ τοῦ γήρατος νὰ ἐργάσῃται ἐντεῦθεν ἐξηγοῦνται καὶ αἱ ἐργατικαὶ συντάξεις.

§ 184. Κίνδυνοι τῆς ὑγείας καὶ ζωῆς τῶν ἐργατῶν.

Προστασία κατ' αὐτῶν.

Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἐπαγγελματικῶν κινδύνων τὰ ἐργαστήρια διαρρυθμίζονται κατὰ τρόπον ἐξυτηρητοῦντα καὶ ἀνταποκρινόμενον εἰς τοὺς ὅρους τῆς ὑγιεινῆς καὶ καθιστῶντα ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνον τὴν χρῆσιν τῶν διαφόρων μηχανημάτων ὑπὸ τῶν ἐργατῶν καὶ δίδονται ὁδηγία καὶ διὰ τῆς βίας ἀκόμη πρὸς αὐτοπεριορισμὸν χάριν τῆς ἀσφαλείας κατὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ ἐργάτου.

§ 185. Καθορισμὸς ὥρων ἐργασίας.

Ἡ ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐργασία ἀναλόγως μάλιστα τοῦ εἴδους τῶν ἔργων φθείρει τὴν ὑγείαν καὶ τὴν παραγωγικότητα τοῦ ἐργάτου, ἐξαντλεῖ καὶ ἄγει εἰς πρόωρον γῆρας καὶ θάνατον ἀκόμη. Πάλῃ διεξήχθη διὰ μέσου τῶν αἰῶνων πρὸς περιορισμὸν τῶν ὥρων ἐργασίας μεταξὺ τῶν ἐργοδοτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν, τῶν νομοθεσιῶν ἀδυνατουσῶν νὰ ἀναλάβωσι τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ζητήματος. Ἐν Γαλλίᾳ τῷ 1848 ἀνεκηρύχθη τὸ 12ωρον ὁμολογηθέντος ὡς πρόωρον μέτρου. Τὸ ἰδανικὸν τοῦ Ἄγγλου καὶ Ἀμερικανοῦ ἐργάτου εἶνε 8 ὥραι ἐργασία, 8 ὥραι παιγνίδι, 8 ὥραι ὕπνος καὶ 8 σελίγια τὴν ἡμέραν. Βεβαίως τὰ ἰδανικὰ

αὐτὰ διὰ τὸν Ἑλληνα ἐργάτην ἐν τῇ ἐθνικῇ του οἰκονομίας εἶνε ἀδύνατα. Καὶ ὅμως ἡ Ἑλλὰς πρώτη ἔδωκε τὸ παράδειγμα πρὸς νομοθετικὸν προσδιορισμὸν τῶν ὥρων ἐργασίας ἰδρυθέντος καὶ τοῦ Συμβουλίου τῆς ἐργασίας ἐπιβλέποντος καὶ καθορίζοντος τὰς ἐργασίμους ὥρας.

§ 186. Ἱστορία τοῦ περιορισμοῦ τοῦ χρόνου τῆς ἐργασίας.

Ἐπαρχούσης τῆς οἰκιακῆς παραγωγῆς αἱ ὥραι ἐργασίας ἐκανονίζοντο αὐτοβούλως καὶ ἀνθρωπίνως. Κατόπιν ὅμως ἐφευρεθέντος τοῦ ἄτμου καὶ ἀναπτυσθέντος τοῦ διαγωνισμοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ αἱ ἐργάσιμοι ὥραι ἀνῆλθον μέχρι 15 καὶ 17. Παρ' ἡμῖν ἐσχάτως μόλις ἀναπτυσθείσης βιομηχανίας οὐδέποτε αἱ ἐργάσιμοι ὥραι ὑπερέβησαν τὰς 12, ἐν τοῖς μεταλλείοις οὐδὲ τὰς 10.

§ 187. Οἰκονομικὴ σημασία τοῦ χρόνου ἐργασίας.

Περιοριζομένων τῶν ὥρων ἐργασίας ἐλαττοῦται ἡ παραγωγή οὐχὶ ὅμως ἀναλόγως τοῦ περιορισμοῦ, ἀν καὶ ὑπάρχῃ γνώμῃ ὅτι ὁ ἐργάτης παράγει περισσότερον ἐργαζόμενος ἀνέτως καὶ βραχέως, καὶ συνεπῶς ἀκολουθεῖ ὑπερτίμησις τῶν προϊόντων. Διάρφορα ἀποτελέσματα ἔχει ὁ περιορισμὸς τῶν ὥρων ἐργασίας διὰ τοὺς οἰκονομικῶς εὐφρόστους καὶ μὴ λαοὺς, διὰ τὴν μεγάλην ἐπιχείρησιν καὶ οἰκιακὴν παραγωγήν, διὰ τοὺς βιομηχανικοὺς λαοὺς καὶ γεωργικοὺς. Ὅταν δημιουργηθῇ προνόμιον ὀλίγων ὥρων ἐργασίας καὶ μεγάλου μισθοῦ ὑπὲρ τῶν ἐργατῶνθὰ αὐξηθῇ ἡ προσφορὰ τῶν ἐργατῶν πρὸς γενικὸν ὄλεθρον πάντων τούτων.

§ 188. Προστασία παιδῶν καὶ γυναικῶν.

Διὰ τῆς αὐτοβοηθείας κατὰ κανόνα προστατεύονται οἱ ἐνήλικες μόνον· διὰ τοῦτο ἡ πολιτεία ἐπεμβαίνει χάριν τῶν ἀνηλίκων, τῶν κηδεμόνων αὐτῶν ἢ γονέων ἀδυνατούντων ἢ μὴ θελούντων νὰ προστατεύσωσι τούτους ἐξ οἰκονομικῶν δυσχερειῶν πιεζόμενοι. Ἐκεῖ ὅπου ἀναγκαστικῶς ἐπιβάλλεται ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις ὁ παῖς ἐργάζεται μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς στοιχειώδους ταύτης ἐκπαίδευσεως καὶ ζήτημα περὶ ἐργασίας τῶν τοιούτων ἀνηλίκων δὲν γεννᾶται. Τοιοῦτον ὅμως ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἐξαρτᾶται ἀναλόγως καὶ ἐκ κλιματολογικῶν ὄρων, ὑφίσταται ἐκεῖ ἔνθα δὲν ὑπάρχει ὑποχρεωτικὴ ἢ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις. Ἐν ἐκείναις ταῖς γόραις ὅταν οἱ παῖδες δὲν ἐργάζονται (ὡς ἀπαγορευόμενου ὑπὸ τοῦ νόμου) δὲν φοιτῶσι δὲ καὶ εἰς τὸ σχολεῖον ὑπάρχει κίνδυνος διαφθορᾶς αὐτῶν. Προσέτι οἱ ἐνήλικες πολλὰκις εἰς πλεῖστα ἔργα ἔχουσι τοὺς ἀνηλίκους ὡς ἀπαρατήτους βοηθοὺς. Παρ' ἡμῖν ἐμφηφίσθησαν τῷ 1911 προστατευτικαὶ διατάξεις ὑπὲρ τῶν ἀνηλίκων καὶ γυναικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Ἐπιχειρήσεις.

§ 189. Κέρδη ἐπιχειρήσεως.

Κέρδος τῆς ἐπιχειρήσεως καλεῖται τὸ ὑπολειπόμενον μέρος μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων, ἐργατικοῦ μισθοῦ, τόκου τοῦ κεφαλαίου καὶ ἐνίοτε τῆς ἐγγείου προσόδου. Τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως ἀναφαίνονται μόνον εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦσι προσόντα εὐφυΐας καὶ ἐφευρετικότητος καὶ δραστηριότητος διὰ τῶν ὁποίων ἐξευρισζομένου τρόπου οἰκονομικωτέρας παραγωγῆς ἐλαττοῦνται τὰ παραγωγικά ἔξοδα. Ὁ ἐπιχειρηματίας συνδυάζει τὴν ἐργασίαν καὶ τὸ κεφάλαιον καὶ ἀποκομίζει κέρδη ὀφειλόμενα ὅλος μόνον εἰς τὴν ἐπιχειρηματικότητα καὶ δραστηριότητά του χωρὶς νὰ ἀφαιρῶνται, ὡς τινες ἰσχυρίζονται, ἐκ τοῦ ἐργατικοῦ μισθοῦ καὶ τόκου τοῦ κεφαλαίου. Τινὲς διῆσχονίσθησαν ὅτι ὁ ἐπιχειρηματίας λόγῳ τοῦ σπουδαίου προσώπου τὸ ὅποιον διαδοματίζει πρὸς τὴν παραγωγὴν εἶνε τέταρτον στοιχεῖον ἀλλ' οὐχὶ ὀρθῶς.

§ 190. Νομιμότης τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κέρδους.

Ἐκ τῶν μονοπωλιακῶν (ὑπὸ τοῦ Κράτους ἢ ὑπὸ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ἰδρυμένων) ἐπιχειρήσεων παράγονται τὰ μεγάλα κέρδη καὶ μορφοῦνται τάχιστα μεγάλαι περιουσίαι. Ὑποστηρίζεται ὅτι ὁ ἐπιχειρηματίας κερδαίνει εἰς βάρος τοῦ ἐργάτου καὶ κεφαλαιούχου· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές, καθ' ὅσον ἄνευ τοῦ ἐπιχειρηματιοῦ δὲν θὰ ὑπῆρχον τὰ ἀνωτέρω, ὁ ἐργατικὸς μισθὸς καὶ τὸς κός κεφαλαίου, ἀφ' ἑτέρου τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματιοῦ παράγεται ἐκ τῶν ἰδιοφυῶν ἰδιοτήτων αὐτοῦ τοῦ ἐπιχειρηματιοῦ, δραστηριότητος καὶ ἐφευρετικότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

§ 191. Κατάλληλος διανομή.

Ἡ διανομὴ εἶνε δικαία ὅταν τὰ στοιχεῖα τῆς παραγωγῆς μετέχωσι τῆς διανομῆς τῶν παραχθέντων προϊόντων, τοῦ ἐθνικοῦ εισοδήματος ἀναλόγως τῶν καταβληθεισῶν θυσιῶν πρὸς τὴν παραγωγὴν αὐτοῦ, μὴ δυναμένων ὅμως τῶν θυσιῶν ἐκάστου νὰ μετρηθῶσι. Ὁφέλιμος δὲ εἶνε ἡ διανομὴ ἐκείνη, ἡ ὁποία ἀσφαλίζει τὴν πρῶσον καὶ τὸν πολιτισμὸν καὶ ἡ ὁποία δὲν πρέπει νὰ ἦνε οὔτε ἀπολύτως ἴση οὔτε ἀπολύτως ἄνισος ἀλλ' ἐν μέσῳ ὕψῳ· διότι ὁσάκις εἶνε ἀπολύτως ἄνισος δημιουργεῖται αὐθάδης, πολυτέλεια τῆς πλουσίας τάξεως καὶ ἐσχάτη πενία τῆς ἐργατικῆς· ὁσάκις δὲ εἶνε ἀπολύτως ἴση σταματᾷ ἡ παραγωγὴ ἑλλείψει

συμφέροντος πρὸς μόρφωσιν κεφαλαίου διὰ τῆς φειδοῦς. Ἡ διανομὴ δέον νὰ γίνηται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας καὶ ἰδιοκτησίας, τοῦ Κράτους ἐπιβαίνοντος ἐπιβοηθητικῶς πρὸς πρόληψιν τῶν ἀντιμαχομένων συμφερόντων καὶ περιορισμὸν τῶν ἀντιθέτων ἀξιώσεων ἐντὸς τῶν λογικῶν ὁρίων καὶ κανονικῶν ὥστε οὐ μόνον νὰ προσεγγίξῃ πρὸς τὸ δίκαιον ἢ διανομὴ ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξακολουθῇ ἡ ἐθνικὴ παραγωγὴ καὶ νὰ προοδεύῃ.

ΜΕΡΟΣ Δ'.

Περὶ καταναλώσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

§ 192. Ἐννοία καταναλώσεως.

Σκοπὸς πάσης παραγωγῆς εἶνε ἡ κατανάλωσις. Πολλάκις ἀντικειμενικῶς δὲν γίνεται καταστροφὴ τῆς χρησιμότητος τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἀναγνωρίζονται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὡς χρήσιμα ὡς οἱ νεωτερισμοί. Ἄμεσος ἢ προσωπικὴ, ἀπολαυστικὴ κατανάλωσις καλεῖται ὡςάκις ἀμέσως θεραπεύει τὰς χρείας τοῦ ἀνθρώπου. Ἐμμεσος δὲ ἢ τεχνικὴ ἢ ἀναπαραγωγικὴ καλεῖται ὡςάκις καταναλισκομένου ἀντικειμένου τινὸς ἀναπαράγεται ἄλλο χρήσιμον πρὸς ἄμεσον θεραπείαν τῶν χρεῶν τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἡ κατανάλωσις τῶν πρώτων ὑλῶν πρὸς παραγωγὴν ἐμπορευμάτων.

§ 193. Οἰκονομικὸν ἀξίωμα διὰ τὴν κατανάλωσιν.

Πᾶσα κατανάλωσις κανονίζεται ἐκ τοῦ σχετικοῦ εἰσοδήματος. Καὶ ἐν τῇ καταναλώσει ὁ καταναλίσκων προσπαθεῖ δι' ὅσῳ τὸ δυνατόν ὀλιγωτέρον ἀγαθῶν νὰ θεραπεύσῃ τὰς αὐτὰς χρείας ἢ διὰ τῶν αὐτῶν ἀγαθῶν πλειοτέρας. Αὐτὸ τὸ οἰκονομικὸν ἀξίωμα τῆς καταναλώσεως ἐφαρμόζει ἡ γυνὴ ἐν τῷ οἴκῳ ὡς ὁ ἀνὴρ τὸ ἀξίωμα τῆς παραγωγῆς διὸ συνιστῶνται αἱ οἰκοκυριακαί, οὐχὶ ἐπαγγελματικαί, σχολαί.

§ 194. Εἰδικότης ἀγαθῶν καὶ κοινὴ κατανάλωσις.

Ὅσῳ πλειότερα ἀγαθὰ ὑπάρχουσι τοσούτῳ τὸ οἰκονομικὸν ἀξίωμα τῆς καταναλώσεως ἔχει μεγαλῆτερα ἀποτελέσματα. Οἰκονομικώτερα εἶνε ἡ κοινὴ κατανάλωσις (σύγχρονος ἢ διαδοχικῆ) ὡς ἡ βιβλιοθήκη ἀπὸ τῆς ἀπλῆς ἀτομικῆς καταναλώσεως. Ἐπίσης διὰ τῶν συνεταιρισμῶν καταναλώσεως προμηθεύονται τὰ μέλη τούτων εὐθηνότερον τὰ προϊόντα.

§ 195. Ἐνώσεις καταναλώσεως.

Πολλοὶ ἐνοῦνται πρὸς ἀγορὰν κυρίως τῶν ἀντικειμένων τῆς κοι-

νῆς ἀνάγκης μεγάλης ποσότητος παρὰ τῶν μεγάλων ἐμπορέων ἢ τῶν βιομηχάνων ἀπ' εὐθείας. Αἱ τιμαὶ τῶν τοιοιτοτρόπως ἀγοραζομένων ἐμπορευμάτων εἶνε μικρότεροι τῶν τιμῶν τῶν πωλουμένων λιανικῶς ὑπὸ τοῦ μικροεπόρου· τὴν διαφορὰν δὲ τῶν τιμῶν αὐτῶν ὠφελοῦνται τὰ μέλη τῶν ἐνώσεων πληρώνοντες εὐθηνότερον τὰ ἐμπορεύματα. Πρὸς ἐπιτυχίαν καὶ εὐδοκίμησιν τοιούτων ἐνώσεων πρέπει νὰ ὑπάρξη ἐν αὐταῖς πνεῦμα πειθαρχίας, ὑποταγῆς καὶ σεβασμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Φειδῶ καὶ Πολυτέλεια.

§ 196. Φειδῶ.

Διὰ τῆς φειδοῦς μορφοῦται κεφάλαιον, τοῦ μὲν γεωργοῦ ἀγοράζοντος τεμάχιον γῆς καὶ αὐξάνοντος τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν, τοῦ μικροῦ τεχνίτου ἐπεκτείνοντος τὰς ἐργασίας του καὶ παράγοντος πλείοτερα ἐμπορεύματα καὶ τοῦ μὴ δυναμένου νὰ παράγῃ ἀποταμιεύοντος.

§ 197. Πολυτέλεια.

Ἡ Πολυτέλεια εἶνε σχετικὴ καὶ ἀνάλογος πρὸς τὸν χρόνον καὶ τόπον καὶ τὰς ἀντιλήψεις τῆς κοινωνίας. Δύναται νὰ ὀρισθῇ ὅπωςδήποτε ἀκριβῶς ὅτι ἀντικείμενα πολυτελείας εἶνε τὰ μὴ ἀπαραίτητα διὰ τὴν μεσαίαν τάξιν. Πολυτέλεια δύναται νὰ ὑπάρξη καὶ ἐπὶ ἀντικείμενον κοινοτάτης ἀνάγκης ὑπαρχόντων ἐν πληθύνει (π.χ. ὅταν τις ἐνδύθῃ τρία παλὰ ἐν θερμῷ χρόνῳ ἔστω καὶ ἂν καὶ τὰ τρία ὁμοῦ δὲν ἀξιῶσιν ὅσον ἀξίξει ἐν ὅπωςδήποτε καλῆς ποιότητος ἀπαραίτητον διὰ τὴν μεσαίαν τάξιν).

§ 198. Ἡ πολυτέλεια ἀπὸ παραγωγικῆς ἀπόψεως.

Ἡ πολυτέλεια ἀναπτύσσεται διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς φειδοῦς καὶ τῆς μορφώσεως κεφαλαίου. Τινὲς ὑποστηρίζουσιν ὅτι ἡ πολυτέλεια αὐξάνει τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν καὶ ζήτησιν ἐργασίας. Ἄλλ' ὁ σπαταλῶν ἀσκοπῶς τὰ κεφάλαιά του προσωρινῶς ἐνισχύει τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν καὶ ζήτησιν ἐργασίας, ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ δαδῆσῃ ταῦτα πρὸς διαρκῆ παραγωγὴν. Ἐξαιρετικῶς ὅμως ἐν ἐποχῇ κρίσεων ἡ πολυτέλεια ὠφελεῖ ὡς ὅταν Κράτος κατασκευάζῃ δημόσια ἔργα μὴ ἀπαραίτητα κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατασκευῆς αὐτῶν πρὸς ἐξέυρυσιν ἐργασίας χάριν τῶν ἐργατῶν. Ἀντὶ τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων πολυτελείας, ὁ ὁποῖος δύναται ἐλάχιστα ν' ἀποφέρῃ περιοριζομένων αὐτῶν, καλλίτερον εἶνε νὰ ἐπιβάλληται ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ Κρίσεων.

§ 199. Κρίσις.

Αἱ κρίσις εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς δυσανάλογιας παραγωγῆς πρὸς τὴν καταναλώσειν. Ὅσακις ἡ παραγωγή γίνεται μεγαλιτέρα τῆς καταναλώσεως, ἢ προσφορά δηλαδὴ τῆς ζητήσεως ἔχομεν ἔκπτωσιν τῶν τιμῶν τῶν ἐμπορευμάτων καὶ ἡμερομισθίων· συνάμα δὲ ἐλάττωσιν ζητήσεως ἐργατῶν καὶ περιορισμὸν παραγωγῆς ὥστε οἱ ἐργάται μὴ ἔχοντες ἐργασίαν ὑποφέρουσιν ἐπερχομένης ὡς ἀποτελέσματος τῆς πείνης καὶ θνησιμότητος. Οἰαδήποτε ἰδιωτικὴ οἰκονομία διατρέχουσα δυσμενῆ περιόδον ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κατ' ὅσον ἅπασαι συνεξαρτῶνται καὶ συμπάσχουσιν ἐπομένως ὅλα. Ἡ κρίσις εἶνε μεγαλιτέρα ἐκ κακῆς συγκομιδῆς τῶν σιτηρῶν τοσούτῳ μᾶλλον κατ' ὅσον ταῦτα ἀποτελοῦσι τὸ κυριώτερον εισόδημα ἐθνικῆς οἰκονομίας. Ὑφουμένων τῶν σιτηρῶν πάντες θὰ σταματήσωσιν ἀγοράζοντες τὰ λοιπὰ ἐμπορεύματα ἀγοράζοντες μόνον τὸν ὑφουμένον σίτον. Ἐπομένως τὰ λοιπὰ ἐμπορεύματα μὴ καταναλισκόμενα φέρουσι τὴν δυσπραγίαν καὶ τὴν πᾶσιν τῆς παραγωγῆς αὐτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν καὶ ἐπέχεται οὕτω γενικὴ οἰκονομικὴ δυσπραγία. Ἐπίσης αἱ κρίσις ἐπέχονται ἐκ πολέμων καὶ στάσεων καὶ λοιπῶν αἰτιῶν.

§ 200. Ἀποτελέσματα κρίσεων.

Ἐπερχομένης κρίσεως καταστρέφονται κεφάλαια γενόμενα πάγια ἰδίᾳ διὰ τῆς ἰδρύσεως ἀνωνύμων ἐταιριῶν καὶ ἄτινα ἐκ τοῦ περιορισμοῦ τῆς παραγωγῆς καθίστανται ἄχρηστα. Ὁ πραγματικὸς βίος κατέδειξεν ὅτι μετὰ νέαν ἐπερχομένην κρίσιν, ὡς συνακόλουθον τῆς οἰκονομικῆς προόδου, ὁ οἰκονομικὸς ὀργανισμὸς ἀντέχει ἰσχυρότερον εἰς πᾶσαν ἀναφανομένην καὶ πάλιν κρίσιν. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπαναληφθῆ ἢ ὑγίης οἰκονομικῆς κατάστασις πρέπει οὐχὶ νὰ κατέλθῃ ἡ παραγωγή μέχρι τῆς καταναλώσεως ἀλλὰ ν' αὐξήσῃ καὶ ἡ δύναμις τῶν καταναλωτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ ἄσφαλειῶν.

§ 201. Ἐννοια ἀσφαλείας.

Ποικίλοι εἶνε οἱ κίνδυνοι οἱ ἐπαπειλοῦντες τὴν ἐθνικὴν παραγωγήν, πλημμύραι, σεισμοί, πυρκαϊαί, ἐπιδημίαι εἰς τὰ ζῶα. Πρὸς ἔξουδετέρωσιν τῶν κινδύνων τούτων ἐνοῦνται πολλοὶ οἵτινες καταβάλλ-

λουσι ποσόν τι κεφαλαίου μετὸ ὅποιον θ' ἀποζημιωθῶσιν οἱ τυχόν ὑποστησόμενοι ζημίας. Καθ' ὄρισμένον δὲ χρονικὸν διάστημα ἀπεδείχθη ὅτι οἱ κίνδυνοι ἐπαναλαμβάνονται οἱ αὐτοί. Αἱ ἀσφάλεια αὐταὶ ἀφορῶσι καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν περιουσίαν αὐτοῦ.

§ 202. Ἀμοιβαῖαι ἀσφάλεια καὶ ἀσφαλιστικαὶ ἑταιρεῖαι.

Οἱ συγεταιρισμοὶ τῶν ἀσφαλιζομένων ἢ στηρίζονται ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος ὅτε ἔχομεν ἀμοιβαίας ἀσφαλείας, ἢ ἐπὶ τῆς κοινῆς ἐπιχειρήσεως, καθ' ἣν εἰς ἐπιχειρηματίας ἰδίως ὑπὸ τὸν τύπον Ἄωνύμου Ἑταιρίας, ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν τῆς ἀποζημιώσεως τῶν παθόντων ἀντὶ ὀρισμένων ἀσφαλιστρῶν ἀναλόγως τοῦ ποσοῦ τῆς ἀσφαλιζομένης περιουσίας, καταβαλλομένων ὑπὸ πάντων τῶν ἀσφαλιζομένων, ἔξ ὧν ἀποτελεῖται τὸ ἀπαιτούμενον κεφάλαιον.

Ἡ ἀμοιβαία ἀσφάλεια εἶνε εὐθηνοτέρα ὡς μὴ ἀποβλέπουσα εἰς κέρδη. Τὰ ἀσφαλιστῶν εἶνε ἀνάλογα τοῦ ἀσφαλιζομένου ἀντικειμένου καὶ τῶν περιστάσεων. Αἱ ἀσφάλεια εἶνε ἰδιωτικαὶ ἢ δημόσιαι, ἐλεύθεραι ἢ ἀναγκαστικαί.

§ 203. Οἰκονομικὴ σημασία τῆς ἀσφαλείας.

Τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῶν ζημιῶν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας ἐπανορθοῦνται ἀμέσως σχεδὸν διὰ τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀσφαλειῶν κατὰ τῶν κινδύνων. Ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία ὅμως πάντοτε ὑπέχει θετικὴν ζημίαν καίπερ ἀποζημιουμένης τῆς ἰδιωτικῆς καὶ διὰ τοῦ χρόνου ἐπανορθοῦται ἢ ζημία ταύτης. Διὰ τῆς ἀσφαλείας δημιουργεῖται βεβαιότης καὶ ἐπομένως ἐπιχειρηματικότης καὶ καθίσταται πρακτικῆς ἀξίας ἢ ὑποθηκικῆ πίστις.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§. 1—11	Σελίς	5—9
	Περί Παραγωγής	
§. 12—62	»	9—29
	Προϋποθέσεις πολιτικής οίκονομίας.	
§. 63—66	»	29—31
	Περί κυκλοφορίας.	
§. 67—155	»	31—59
	Περί Διανομής.	
§. 156—191	»	60—71
	Περί καταναλώσεως	
§. 192—198	»	71—72
	Περί κρίσεων.	
§. 199—200	»	73—73
	Περί ασφαλειών.	
§. 201—203	»	73—74

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελίς	7	Ἐντί	διαφοράς	Ἐνάγγωθι	διαφοράς
»	8	»	Πρακτόρων	»	Πρακτόρων
»	10	»	Commercium	»	Commercium
»	10	»	θεραπεύσῳσι τὰς	»	θεραπεύσῳσι καὶ τὰς
»	11	»	δραστηριότης	»	δραστηριότης
»	»	»	παραγωγικότης	»	παραγωγικότης
»	12	»	γιγνομένων	»	γιγνομένην
»	15	»	ἔξακαλούθησις	»	ἔξακολούθησις
»	»	»	καθίσταται	»	καθίστανται

024000029706